КОН ПОТЕКЛОТО И ИСТОРИЈАТА НА СЛОВЕНСКОТО ГЛАГОЛСКО ПИСМО

КЛЕМЕНС ГРУБИШИЧ

Национална
и универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“ - Скопје

Скопје, 2012

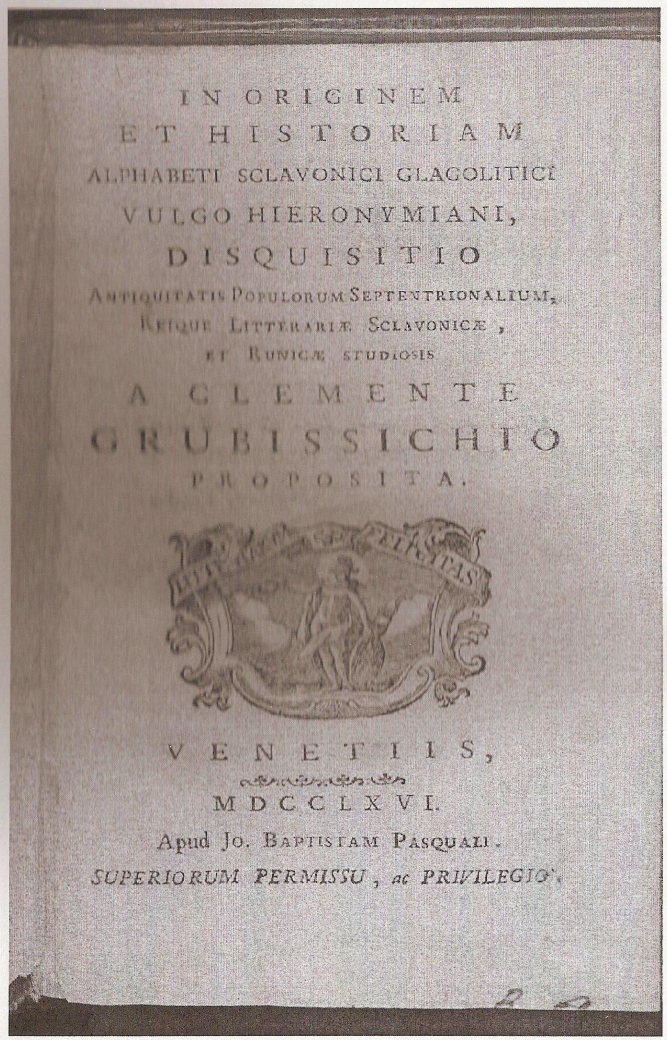

IN ORIGINEM
ET HISTORIAM
ALPHABETI SCLAVONICI GLAGOLITICI
VULGO HIERONYMIANI,
DISQUISITIO
ANTIQUITATIS POPULORUM SEPTENTRIONALIUM,
REIQUE LITTERARIÆ SCLAVONICÆ,
ET RUNICÆ STUDIOSIS
A CLEMENTE
GRUBISSICHIO
PROPOSITA.

VENETIIS,
MDCCLXVI.
Apud Jo. Baptistam Pasquali.
SUPERIORUM PERMISSU, ac PRIVILEGIO.

КЛЕМЕНС
ГРУБИШИЧ

КОН ПОТЕКЛОТО И ИСТОРИЈАТА НА СЛОВЕНСКОТО ГЛАГОЛСКО ПИСМО

Наслов на оригиналот:

IN ORIGINEM ET HISTORIAM ALPHABETI SCLAVONICI
GLAGOLITICI VULGO HIERONYMIANI DISCUSITIO
Antiquitatis Populorum Septentrionalium,
Reique Literariae Sclavonice,
Et Runice Sclavonicae

A C L E M E N T E GRUBISSICHIO

Jo. Baptistam Pasquali, Venetiis, 1766.

Издавач:
НУ НУБ „Св. Климент Охридски“, Скопје

За издавачот:
Миле Бошески

КОН ПОТЕКЛОТО И ИСТОРИЈАТА
НА СЛОВЕНСКОТО ГЛАГОЛСКО ПИСМО
КОЕ ОБИЧНО СЕ НАРЕКУВА
ХИЕРОНИМОВО,
ИСТРАЖУВАЊЕ
На древноста на северните народи
И на словенското и рунското писмо

Предложено од
К Л Е М Е Н С Г Р У Б И Ш И Ч

Со допуштање и посебна дозвола
дадена од препоставените
Издадено во ВЕНЕЦИЈА 1766 година
Кај Јоанис БАПТИСТА ПАСКАЛИ

Превод на македонски: Марија Чичева Алексиќ

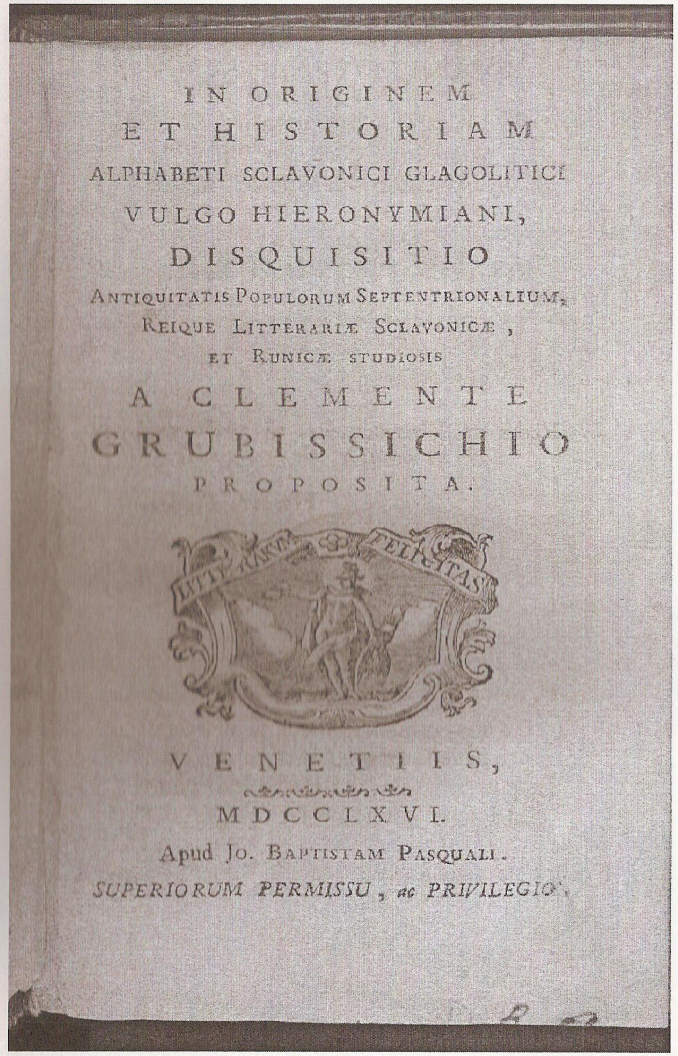

IN ORIGINEM
ET HISTORIAM
ALPHABETI SCLAVONICI GLAGOLITICI
VULGO HIERONYMIANI,
DISQUISITIO
ANTIQUITATIS POPULORUM SEPTENTRIONALIUM,
REIQUE LITTERARIÆ SCLAVONICÆ,
ET RUNICÆ STUDIOSIS
A CLEMENTE
GRUBISSICHIO
PROPOSITA.

VENETIIS,
MDCCLXVI.
Apud Jo. BAPTISTAM PASQUALI.
SUPERIORUM PERMISSU, ac PRIVILEGIO.

Χρόνῳ προβαίνοντος, ἅμα τῇ φωνῇ μετέβαλον
καὶ τὸν ῥυθμὸν τῶν γραμμάτων.

Ηροδοτ. Τερψιχ.

Со текот на времето заедно со гласовите
се променија и формите на буквите.

Херодот, Петта книга, посветена на Терпсихора)

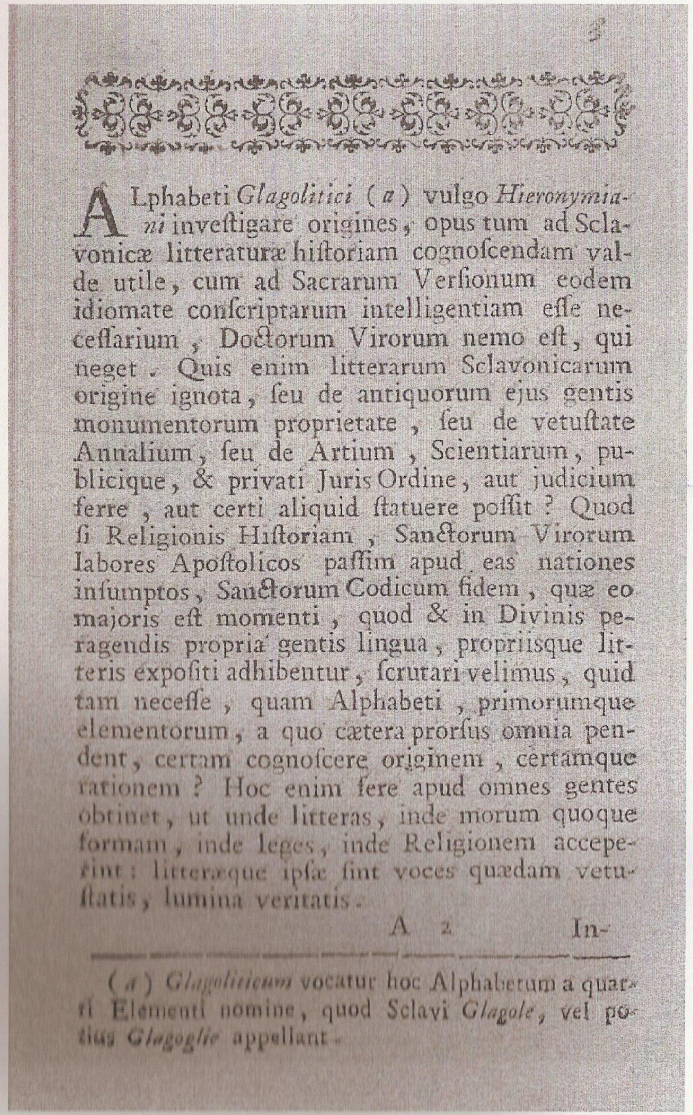

ALphabeti *Glagolitici* (*a*) vulgo *Hieronymiani* inveſtigare origines, opus tum ad Sclavonicæ litteraturæ hiſtoriam cognoſcendam valde utile, cum ad Sacrarum Verſionum eodem idiomate conſcriptarum intelligentiam eſſe neceſſarium, Doctorum Virorum nemo eſt, qui neget. Quis enim litterarum Sclavonicarum origine ignota, ſeu de antiquorum ejus gentis monumentorum proprietate, ſeu de vetuſtate Annalium, ſeu de Artium, Scientiarum, publicique, & privati Juris Ordine, aut judicium ferre, aut certi aliquid ſtatuere poſſit? Quod ſi Religionis Hiſtoriam, Sanctorum Virorum labores Apoſtolicos paſſim apud eas nationes inſumptos, Sanctorum Codicum fidem, quæ eo majoris eſt momenti, quod & in Divinis peragendis propria gentis lingua, propriisque litteris expoſiti adhibentur, ſcrutari velimus, quid tam neceſſe, quam Alphabeti, primorumque elementorum, a quo cætera prorſus omnia pendent, certam cognoſcere originem, certamque rationem? Hoc enim fere apud omnes gentes obtinet, ut unde litteras, inde morum quoque formam, inde leges, inde Religionem acceperint: litteræque ipſæ ſint voces quædam vetuſtatis, lumina veritatis.

A 2 In-

(*a*) *Glagoliticum* vocatur hoc Alphabetum a quarti Elementi nomine, quod Sclavi *Glagole*, vel potius *Glagoglie* appellant.

Никој од учените мажи не би изјавил дека не треба да ги истражи изворите на глаголското писмо(а)[1] кое обично се нарекува Хиеронимово, зашто тоа е мошне полезна задача како за осознавање на историјата на словенската писменост, така и неопходна за сфаќањето на светите стихови напишани на истиот идиом. Зашто, ако потеклото на Словенските букви е непознат, кој е тој што би можел да раскажува нешто за особеноста на древените паметници на својот род, или за старината на летописите, или на уметностите, на науките, за поредокот на јавното и приватното право или, пак, да може да суди, или да востанови нешто конкретно? И што ако би посакале грижливо да ја испитаме историјата на религијата, или апостолските подвизи на светите мажи кои се насекаде распространети кај оние народи, и верата на светите закони, тогаш што е тоа што би имало поголема важност, од фактот што при прикажувањето на божјите дела на сопствениот јазик на својот род се употребуваат и сопствени букви за изложување на овие нешта и што е толку понеопходно од тоа да се дознае вистинското потекло и вистинската смисла на писмото и на примарните знаци, од што пак зависи речиси сè останато? Ова се запазува речиси кај сите народи, зашто од каде им се буквите, од таму и карактерот на обичаите, оттаму и законите, оттаму и верата ја примиле: а самите букви се некакви гласови на древноста, светила на вистината.

1 стр. 3: (а) Ова писмо се нарекува глаголско според името на четвртиот елемент, кој Словените го нарекуваат Глаголе(Glagole) или поскоро Глаголие (Glagolie).

Забелешка на преведувачот: Кон преводот на белешките го приклучувам и бројот на страницата на која се наоѓа конкретната белешка во изворниот текст, како и буквата во заграда под која стои белешката. Предавајќи ги белешките од изворниот текст на овој начин, сметам дека ќе се постигне поголема прегледност, доколку читателот посака да спореди одредени места од преводот со изворниот текст кој следува по него.

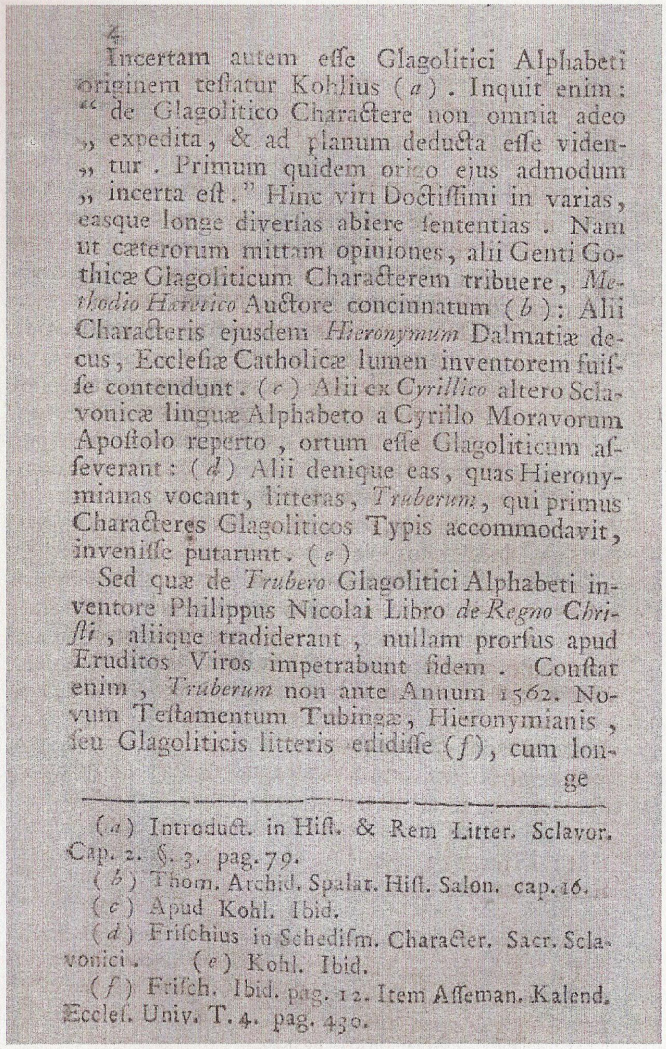

4

Incertam autem esse Glagolitici Alphabeti originem testatur Kohlius (*a*). Inquit enim: " de Glagolitico Charactere non omnia adeo „ expedita, & ad planum deducta esse viden- „ tur. Primum quidem origo ejus admodum „ incerta est." Hinc viri Doctissimi in varias, easque longe diverias abiere sententias. Nam ut cæterorum mittam opiniones, alii Genti Gothicæ Glagoliticum Characterem tribuere, *Methodio Hæretico* Auctore concinnatum (*b*): Alii Characteris ejusdem *Hieronymum* Dalmatiæ decus, Ecclesiæ Catholicæ lumen inventorem fuisse contendunt. (*c*) Alii ex *Cyrillico* altero Sclavonicæ linguæ Alphabeto a Cyrillo Moravorum Apostolo reperto, ortum esse Glagoliticum asseverant: (*d*) Alii denique eas, quas Hieronymianas vocant, litteras, *Truberum*, qui primus Characteres Glagoliticos Typis accommodavit, invenisse putarunt. (*e*)

Sed quæ de *Trubero* Glagolitici Alphabeti inventore Philippus Nicolai Libro *de Regno Christi*, aliique tradiderant, nullam prorsus apud Eruditos Viros impetrabunt fidem. Constat enim, *Truberum* non ante Annum 1562. Novum Testamentum Tubingæ, Hieronymianis, seu Glagoliticis litteris edidisse (*f*), cum longe

(*a*) Introduct. in Hist. & Rem Litter. Sclavor. Cap. 2. §. 3. pag. 79.
(*b*) Thom. Archid. Spalat. Hist. Salon. cap. 16.
(*c*) Apud Kohl. Ibid.
(*d*) Frischius in Schedism. Character. Sacr. Sclavonici. (*e*) Kohl. Ibid.
(*f*) Frisch. Ibid. pag. 12. Item Asseman. Kalend. Eccles. Univ. T. 4. pag. 430.

Кохлиус (Kohlius)(a)[2] потврдува дека потеклото на глаголското писмо е неизвесно. Тој имено вели: „За глаголскот начин на пишување на буквите се чини дека не е сè така разрешено, за јасно да биде изведено. Пред сè неговото потекло е некако многу несигурно.“ Во тој поглед се разидуваат дури и оние најучените мажи и тоа со разни и многу спротиставени искази. Зашто и да ги изоставам мислењата на останатите, треба да кажам дека едни од нив пишувањето со глаголско писмо му го припишуваат на готското племе, а дека тоа е подготвено од авторот Методиј Еретикот(b)[3], а други пак упорно тврдат дека Хиероним, гордоста на Далмација и светлина на Католичката црква бил изумител на овој начин на пишување(c)[4]. Едни со сигурност потврдуваат дека од кирилското настанало другото писмо на словенскиот јазик - глаголското, откриено од Кирил, апостолот на Моравците(d)[5]. И најпосле има и такви кои мислат дека оние букви кои ги викаат Хиеронимови ги измислил Труберус (Truberus) кој прв ги прилагодил облиците на глаголските писмени знаци(e)[6].

Но, она што Филип Николај (Philippus Nicolai) во книгата За царството Христово го кажува за Труберус дека тој бил изумител на глаголското писмо, и што другите го раскажуваат, со тоа нема да постигнат никаква верба кај образованите мажи. Зашто познато е дека Труберус не бил пред 1562 година, и дека Тјубингенскиот Нов завет (Novum testamentum Tubingae) напишан со Хиеронимови или глаголски букви бил издаден(f)[7], а многу порано пред ова време во

2 стр. 4:(a) Увод во Историјата и Словенската писменост гл. 2 чл. 3 стр. 79. – (Introduct. in Hist. & Rem Litter. Sclavor. Cap2§7 pag. 75)
3 стр. 4: (b) Тома Архиѓакон Сплитски: Историја на Сплит /(Салона) гл. 16 (Thom. Archid. Spalat. Hist. Salon. cap. 16.).
4 стр. 4. (c) Кај Кохлиус во истото дело.
5 стр. 4 (d) Frischius. In Schedism. Character. Sacr. Slavonici; (e) Кај Кохлиус во истото дело.
6 стр. 4 (e) Кај Кохлиус во истото дело.
7 Kalend. Eccles. Univ. t. 4 pag 430)
стр. 4 (f) том 4, стр 430 (Frisch. Ibid. pag 12. Item Asseman.

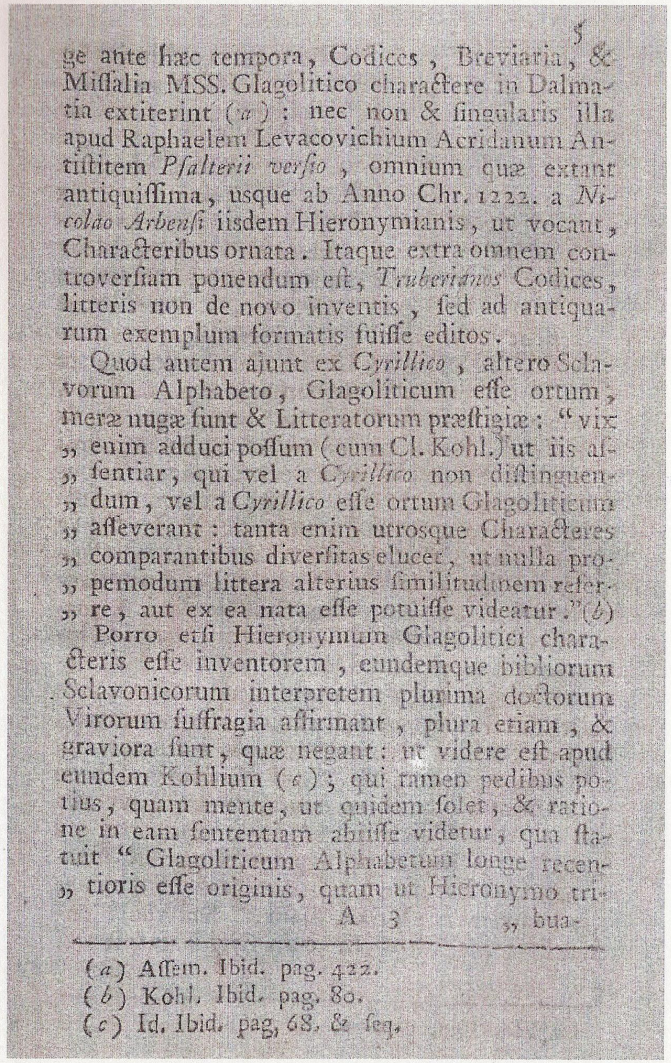

5

ge ante hæc tempora, Codices, Breviaria, & Miſſalia MSS. Glagolitico charactere in Dalmatia extiterint (*a*): nec non & ſingularis illa apud Raphaelem Levacovichium Acridanum Antiſtitem *Pſalterii verſio*, omnium quæ extant antiquiſſima, usque ab Anno Chr. 1222. a *Nicolao Arbenſi* iisdem Hieronymianis, ut vocant, Characteribus ornata. Itaque extra omnem controverſiam ponendum eſt, *Truberianos* Codices, litteris non de novo inventis, ſed ad antiquarum exemplum formatis fuiſſe editos.

Quod autem ajunt ex *Cyrillico*, altero Sclavorum Alphabeto, Glagoliticum eſſe ortum, meræ nugæ ſunt & Litteratorum præſtigiæ: "vix „ enim adduci poſſum (cum Cl. Kohl.) ut iis aſ„ ſentiar, qui vel a *Cyrillico* non diſtinguen„ dum, vel a *Cyrillico* eſſe ortum Glagoliticum „ aſſeverant: tanta enim utrosque Characteres „ comparantibus diverſitas elucet, ut nulla pro„ pemodum littera alterius ſimilitudinem refer„ re, aut ex ea nata eſſe potuiſſe videatur."(*b*)

Porro etſi Hieronymum Glagolitici characteris eſſe inventorem, eundemque bibliorum Sclavonicorum interpretem plurima doctorum Virorum ſuffragia affirmant, plura etiam, & graviora ſunt, quæ negant: ut videre eſt apud eundem Kohlium (*c*); qui tamen pedibus potius, quam mente, ut quidem ſolet, & ratione in eam ſententiam abiiſſe videtur, qui ſtatuit "Glagoliticum Alphabetum longe recen„ tioris eſſe originis, quam ut Hieronymo tri-

A 3 „ bua-

(*a*) Aſſem. Ibid. pag. 422.
(*b*) Kohl. Ibid. pag. 80.
(*c*) Id. Ibid. pag. 68. & ſeq.

Далмација имало и други ракописни кодекси, бревиари и мисали(a)[8], напишани со глаголски писмени знаци, а исто така и онаа единствена верзија на Псалтирот кај Рафаел Левакович назначен за охридски старешина, која е најстара од сите ракописи, кои постојат сè до 1222 година, украсена од Николај од Арба (a Nicolao Arbensi) со истите така наречени Хиеронимови писмени знаци. И така, и покрај сите противречности треба да се образложи дека Труберовите Кодекси не биле издадени со букви кои наново биле измислени, туку тие биле обликувани по примерот на постарите букви.

А тоа пак, што го тврдат дека од кирилското, односно од другото словенско писмо, настанало глаголското писмо, тоа се само обични бессмислици и пусти измами на книжниците: „едвај би можел да се убедам (со Кл. Кохл.), па да се согласам со оние, кои упорно тврдат дека глаголското писмо не смее да се разликува од кирилското, или пак, дека од кирилското настанало глаголското писмо: зашто толкава различност се појавува при споредбата на двата видови графиски знаци, така што нема ниту една, па ни најмала сличност што би можела да се истакне како општа за двата графиски видови, или пак да се добие впечаток дека е можно едните букви да произлегле од другите"(b)[9]

Па дури и самиот Хиероним да бил изнајдувачот на глаголските букви, и истиот тој да бил толкувач на словенските книги (библии), за што потврдуваат најмногу мислењата на учените луѓе, има исто така и многу посериозни тврдења кои го одрекуваат тоа: за тоа треба да се види кај истиот оној Кохлиј(c)[10]; а тој сепак се чини дека понекогаш размислува поскоро со нозе одошто со ум, како што е тоа вообичаено, и отстапува од разумноста во оваа негова мисла, со која тој констатира дека: „Глаголското писмо по потекло е од многу поскорешно време, за да му се му се припишува на Хиероним."(a)[11]

8 стр.5: (a) Асеманус во истото дело стр. 422
9 стр.5: (b) Кохлиј во исто дело стр. 80.
10 стр.5: (c) Истиот во исто дело стр. 68 и понатаму.
11 стр.6: (a) Истиот во исто дело стр. 77.

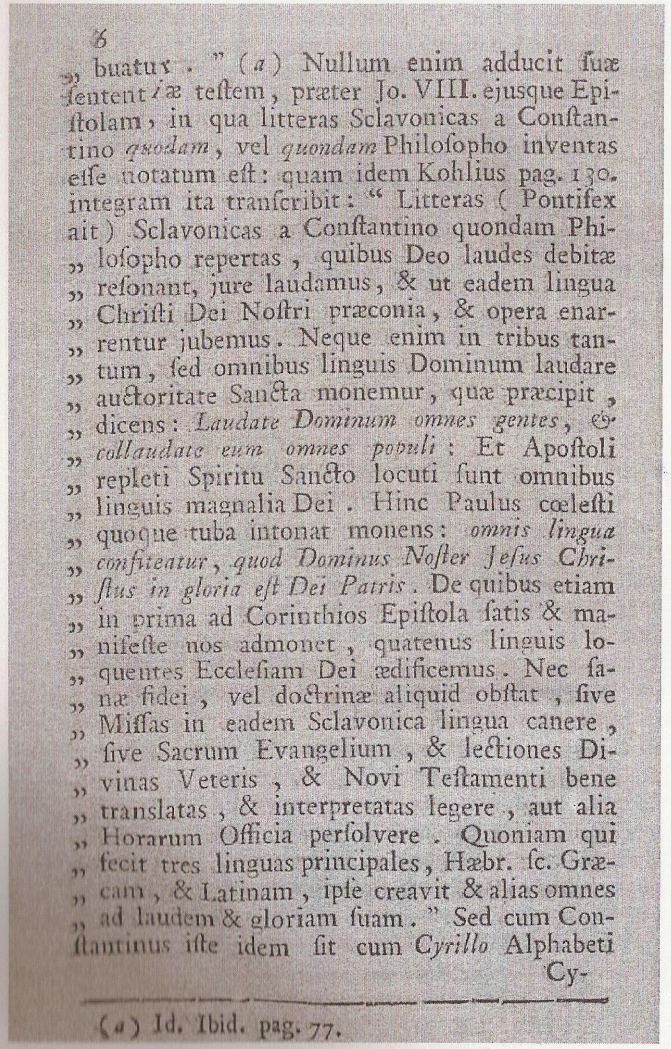

6

„ buatux . " (a) Nullum enim adducit ſuæ ſententiæ teſtem, præter Jo. VIII. ejusque Epiſtolam, in qua litteras Sclavonicas a Conſtantino *quodam*, vel *quondam* Philoſopho inventas eſſe notatum eſt: quam idem Kohlius pag. 130. integram ita tranſcribit: " Litteras (Pontifex ait) Sclavonicas a Conſtantino quondam Phi- „ loſopho repertas, quibus Deo laudes debitæ „ reſonant, jure laudamus, & ut eadem lingua „ Chriſti Dei Noſtri præconia, & opera enar- „ rentur jubemus. Neque enim in tribus tan- „ tum, ſed omnibus linguis Dominum laudare „ auctoritate Sancta monemur, quæ præcipit, „ dicens: *Laudate Dominum omnes gentes, & „ collaudate eum omnes populi*: Et Apoſtoli „ repleti Spiritu Sancto locuti ſunt omnibus „ linguis magnalia Dei. Hinc Paulus cœleſti „ quoque tuba intonat monens: *omnis lingua „ confiteatur, quod Dominus Noſter Jeſus Chri- „ ſtus in gloria eſt Dei Patris*. De quibus etiam „ in prima ad Corinthios Epiſtola ſatis & ma- „ nifeſte nos admonet, quatenus linguis lo- „ quentes Eccleſiam Dei ædificemus. Nec ſa- „ næ fidei, vel doctrinæ aliquid obſtat, ſive „ Miſſas in eadem Sclavonica lingua canere, „ ſive Sacrum Evangelium, & lectiones Di- „ vinas Veteris, & Novi Teſtamenti bene „ translatas, & interpretatas legere, aut alia „ Horarum Officia perſolvere. Quoniam qui „ fecit tres linguas principales, Hæbr. ſc. Græ- „ cam, & Latinam, ipſe creavit & alias omnes „ ad laudem & gloriam ſuam. " Sed cum Conſtantinus iſte idem ſit cum *Cyrillo* Alphabeti Cy-

(a) Id. Ibid. pag. 77.

Меѓутоа тој кон ова свое тврдење не приведува ниту еден сведок, освен папата Јован (Ioannes). VIII, повикувајќи се на неговото послание во кое е набележано дека словенските букви се откриени од некој си Константин, или од некој си Филозоф: а дел од тоа послание истиот Кохлиј целосно го препишува на 113 страна вака: „[Првосвештеникот Папата тврди] дека словенските букви се измислени од некојси филозоф Константин за да со нив се искажуваат задолжителните пофални слова кон Бога и правилно да го славиме со пофалби, па да заповедаме со ист јазик да се прикажуваат насекаде објавите и делата на Нашиот Бог Христос. Зашто не само на три, туку со светата власт ни е предскажано дека треба на сите јазици да го славиме Господа, што се претполага и со Светото писмо коешто вели „Фалете го Господа, сите родови, и заедно восфалувајте го Него вие, сите народи: И апостолите, исполнети со светиот дух на сите јазици ги говореа великодушните божји дела. А овој, апостолот Павел, како со некаква небесна труба громогласно извикуваше напоменувајќи: нека биде признаен секој јазик кој е за славата на нашиот Господ Исус Христос и на Бог Отец. За овие нешта дури и во Првото послание до Коринтјаните доволно јасно и отворено напоменува, „бидејќи со јазиците со кои говориме го градиме Храмот божји". И ништо да не ѝ се препречува на здравата вера и учење, и проповедите да се пеат на ист словенски јазик, или пак да се чита светото Евангелие и четивата добро преведени и толкувани од Божјиот Стар и од Новиот завет, како и да се исполнуваат и другите дневни должности. Зашто тој што направил три примарни јазици – хебрејски, грчки и латински, самиот тој ги создал и сите други јазици за своја сопствена слава и фалба." А доколку Константин би бил оној истиот Кирил, творецот на кирилското писмо, и воедно брат на Методиј, епископот на

Cyrillici Auctore, Methodiique Moravorum Epiſcopi fratre, ut docet Cl. Aſſemanus, (*a*) nullum inde capere poteſt præſidium Kohlii ſententia, quæ Glagoliticum, & non Cyrillicum Alphabetum recentioris Hieronymo originis eſſe proponit.

Nec obſtat vetuſti illius Auctoris a Frehero editi, qui circa An. Ch. 878. ſcripſit teſtimonium. Is poſtquam narraſſet, Aldavinum Orientalis Pannoniæ Richaldum conſtituiſſe Epiſcopum, hæc adjungit: (*b*) " Hic multum tem-
„ poris ibi demoratus eſt, exercens ſuum po-
„ teſtative officium, ſicut illi injunxit Archie-
„ piſcopus ſuus, usque dum quidam Græcus (*c*)
„ *Methodii* nomine noviter inventis (*d*) *lati-*
„ *nis* litteris, latinam linguam, doctrinamque
„ Romanam, atque *linguas* (*e*) auctorabiles
„ latinas Philoſophice *ſuperdicens* (*f*) vileſce-
„ re fecit cuncto populo ex parte Miſſas &
„ Evangelia, Eccleſiaſticumque Officium illo-
A 4 „ rum

(*a*) Kal. Tom. 4. pag. 3.

(*b*) Apud Kohl. p. 109. Item apud Aſſem. Kal. T. 3. cap. 2.

(*c*) *Methodii*. Aſſemanus legit *Methodius*.

(*d*) *Latinis*. Kohl. ſcribendum cenſet *Sclavonicis*. Aſſemanus *Sclavinis*.

(*e*) *Linguas*. Aſſem. " Omnino, inquit, ſcri-
„ bendum *Litteras*. " Idem & Kohl.

(*f*) *Superdicens*. Kohl. & Aſſem. *Superducens*. Superdicere tamen Scriptoribus medii aevi eſt *criminari*; Superducere vero, *male habere*, vel *in jus vocare*. Ita Changius in Gloſſario. Sed aliter hanc vocem interpretatur Kohl. quem vide pag. 110. *in Not.*

Моравијците, како што нè учи Кл. Ассеманус (Cl. Assemanus)(a)[12], тогаш не би можело да добие никаква потврда тврдењето на Кохлиј, кое истакнува дека глаголското писмо (глаголицата), а не кирилското писмо (кирилицата) потекнува од поново време во однос на Хиеронимовото.

И воопшто не се спротиставува сведоштвото на оној стар автор кое го напишал околу 878 година од летото Господово, а било издадено од Фрехер (a Frehero). Тој откако раскажал дека Алдавин (Aldavinum) Ричалд (Richaldum) го назначил за епископ на Источна Панонија, ова го додал(b)[13]: „Овој се беше задржал таму долго време, извршувајќи ја должноста на своето овластување, така, како што нему му наложил неговиот архиепископ, сè додека некој си Грк(c)[14] по име Методиј кој, иако штотуку беа откриени латинските букви(d)[15], латинскиот јазик и учењето на Рим и угледните јазици на латинските филозофи(e)[16] ги презре(f)[17], и направи, за целиот народ тие да бидат со ниска цена од страната на оние кои мисите, и евангелијата и црковните задолженија и сето ова го слават на латински јазик.“ Значи, јас би рекол дека воопшто

12 стр. 7: (a) Кал. том 4. стр. 3

13 стр. 7: (b) Кај Кохлиј стр. 109. Исто кај Аселан Календар... том 3, гл 2.

14 стр. 7: (c) Методиј Асеманус го чита Методиус.

15 стр. 7: (d) латинските букви: Кохлиј смета дека треба да биде напишано словенските букви (sclavonicis), Асеманус пак склавинските букви (Sclavinis).

16 стр. 7: (e) јазици Асеманус „Воопшто треба да пишува букви (Litteras).“ Истото (го смета) и Кохлиј.

17 стр. 7: (f) ги презре (superdicens). Кохлиус и Асеманус предлагаат ги надведе (superducens). Па сепак глаголот superdicere потекнува од средниот век и значи crimina i (обвинува, наклеветува, презира); Додека superducere навистина значи male habere (измачува) или in jus vocare (повикува на суд). Така ги интерпретира овие зборови Хангиј (Changius) во Речникот (in Glossario). Но поинаку го толкува овој збор Кохлиус за тоа види на стр. 110 in Not.

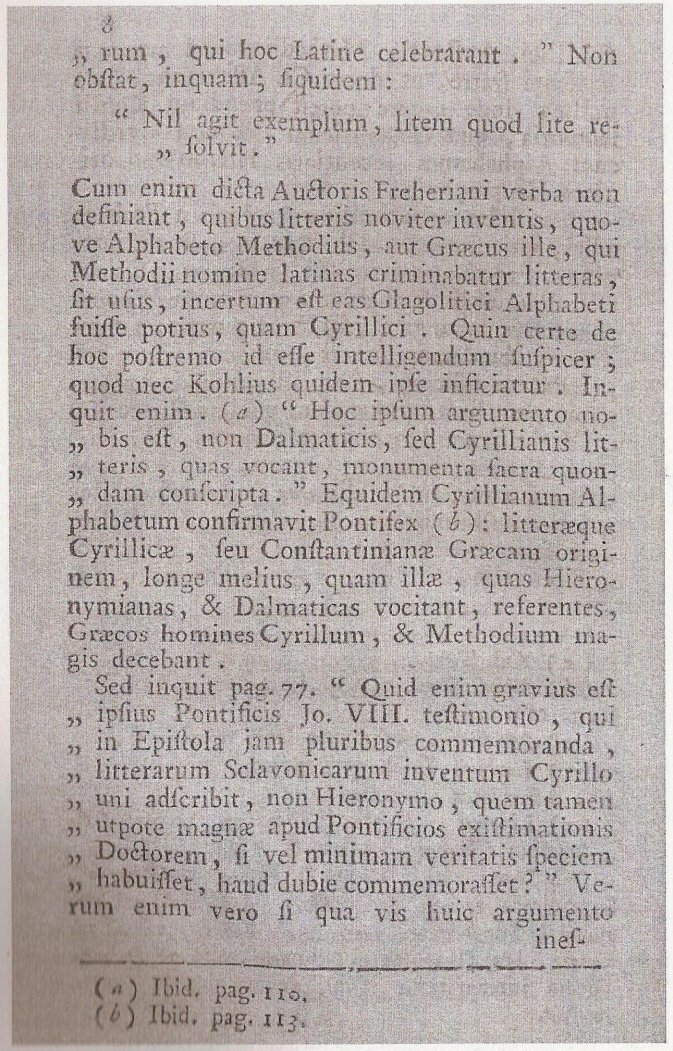

8

„ rum , qui hoc Latine celebrarant . " Non obſtat , inquam ; ſiquidem :

" Nil agit exemplum , litem quod lite re-
„ ſolvit . "

Cum enim dicta Auctoris Freheriani verba non definiant , quibus litteris noviter inventis , quove Alphabeto Methodius , aut Græcus ille , qui Methodii nomine latinas criminabatur litteras , ſit uſus , incertum eſt eas Glagolitici Alphabeti fuiſſe potius , quam Cyrillici . Quin certe de hoc poſtremo id eſſe intelligendum ſuſpicer ; quod nec Kohlius quidem ipſe inficiatur . Inquit enim . (a) " Hoc ipſum argumento no-
„ bis eſt , non Dalmaticis , ſed Cyrillianis lit-
„ teris , quas vocant , monumenta ſacra quon-
„ dam conſcripta . " Equidem Cyrillianum Alphabetum confirmavit Pontifex (b) : litteræque Cyrillicæ , ſeu Conſtantinianæ Græcam originem , longe melius , quam illæ , quas Hieronymianas , & Dalmaticas vocitant , referentes , Græcos homines Cyrillum , & Methodium magis decebant .

Sed inquit pag. 77. " Quid enim gravius eſt
„ ipſius Pontificis Jo. VIII. teſtimonio , qui
„ in Epiſtola jam pluribus commemoranda ,
„ litterarum Sclavonicarum inventum Cyrillo
„ uni adſcribit , non Hieronymo , quem tamen
„ utpote magnæ apud Pontificios exiſtimationis
„ Doctorem , ſi vel minimam veritatis ſpeciem
„ habuiſſet , haud dubie commemoraſſet ? " Verum enim vero ſi qua vis huic argumento
ineſ-

(a) Ibid. pag. 110.
(b) Ibid. pag. 113.

не пречи ако некој тоа го каже; зашто: „Примерот што еден спор го решава со друг спор нема никаква вредност (Хоратиј, Сатири, II, 3,103 заб. на преведувачот.)“

А бидејќи зборовите искажани од Авторот кој го објавил Фрехер не би дале никакво уточнување, односно кои букви се откриени од поново време, и со кое писмо се служел Методиј, или пак оној Грк, кој под името на Методиј го хулел латинското писмо, не е сосема сигурно дека тие биле поскоро од глаголското писмо, одошто од кирилското. Затоа сигурно за ова последново и би се посомневал дека тоа така треба да се подразбере; за тоа ни самиот Кохлиј не е упатен. Зашто, тој имено, вели(a)[18]: „Самото ова нам треба да ни послужи како аргумент дека не со далматски, туку со кирилски букви, како што ги викаат некогаш, биле напишани светите споменици.“ Без сомнение кирилското писмо го одобрил Врховниот Свештеник(b)[19]: и повеќе доликува кирилските или константинските букви да имаат грчко потекло, одошто оние кои често ги нарекуваат хиеронимови и далматски, а ги посочуваат грчките мажи Кирил и Методиј.

Но, и на страна 77 вели: „Што, имено, може да биде посериозно од сведоштвото на самиот Врховен свештеник Јован VIII кој во посланието, кое е веќе споменато на повеќе места, пронаоѓањето на словенските букви му го припишува единствено на Кирил, а не на Хиероним, когошто, бидејќи имало високо мислење за него кај свештенството како за учен човек, па така, доколку имало и најмал изглед за вистинитост, сепак несомнено би го споменал?“ И навистина, кога би можело да има некакво значење овој аргумент, се чини дека тоа

18 стр.8: (a) во истото дело стр. 110.
19 стр.8: (b) во истото дело стр. 113.

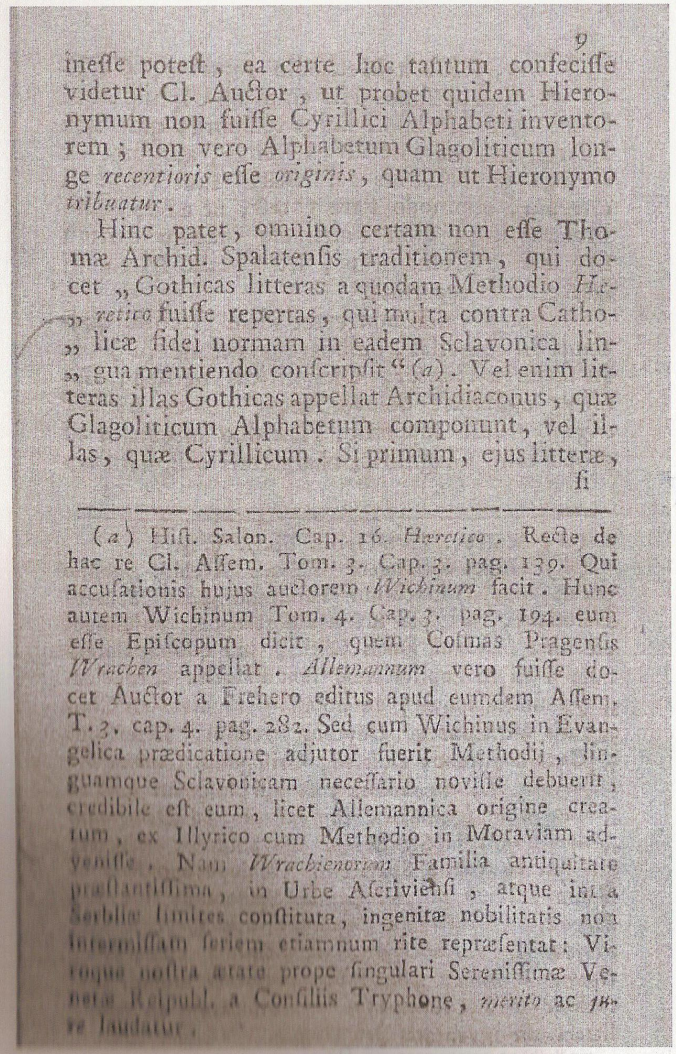

9

ineſſe poteſt, ea certe hoc tantum confeciſſe videtur Cl. Auctor, ut probet quidem Hieronymum non fuiſſe Cyrillici Alphabeti inventorem; non vero Alphabetum Glagoliticum longe *recentioris* eſſe *originis*, quam ut Hieronymo *tribuatur*.

Hinc patet, omnino certam non eſſe Thomæ Archid. Spalatenſis traditionem, qui docet „Gothicas litteras a quodam Methodio *Hæ-*„ *retico* fuiſſe repertas, qui multa contra Catho-„ licæ fidei normam in eadem Sclavonica lin-„ gua mentiendo conſcripſit“ (a). Vel enim litteras illas Gothicas appellat Archidiaconus, quæ Glagoliticum Alphabetum componunt, vel illas, quæ Cyrillicum. Si primum, ejus litteræ, ſi

(a) Hiſt. Salon. Cap. 16. *Hæretico*. Recte de hac re Cl. Aſſem. Tom. 3. Cap. 3. pag. 139. Qui accuſationis hujus auctorem *Wichinum* facit. Hunc autem Wichinum Tom. 4. Cap. 3. pag. 194. eum eſſe Epiſcopum dicit, quem Coſmas Pragenſis *Wrachen* appellat. *Allemannum* vero fuiſſe docet Auctor a Frehero editus apud eumdem Aſſem. T. 3. cap. 4. pag. 282. Sed cum Wichinus in Evangelica prædicatione adjutor fuerit Methodii, linguamque Sclavonicam neceſſario noviſſe debuerit, credibile eſt eum, licet Allemannica origine creatum, ex Illyrico cum Methodio in Moraviam advenisſe. Nam *Wrachienorum* Familia antiquitate præſtantiſſima, in Urbe Aſcrivienſi, atque inter Serbliæ limites conſtituta, ingenitæ nobilitatis non intermiſſam ſeriem etiamnum rite repræſentat: Virique noſtra ætate prope ſingulari Sereniſſimæ Venetæ Reipubl. a Conſiliis Tryphone, *merito* ac *jure* laudatur.

секако само го извршил авторот Клеменс, за да докаже (потврди) некако дека Хиероним не бил пронаоѓачот на Кирилското писмо; па така навистина глаголското писмо не било со многу поново потекло, за да би можело да му биде припишано како изум на Хиероним.

Тука е сосема очигледно дека воопшто не е сигурно преданието на Тома Архиѓакон Сплитски, кој пак учи дека „Готските букви биле откриени од некој си Методиј Еретик, кој пишувал многу нешта против нормата на католичката вера, искажувајќи лаги на истиот словенски јазик(а)[20]“. Имено, оние писмени букви кои го сочинуваат глаголското писмо, но и оние кои се составен дел на кирилското писмо Т. Архиѓакон ги нарекува готски. А ако, пред сè, допуштиме дека неговите писмени знаци биле откриени од Методиј, тогаш тие не може да бидат готски.

20 стр. 9: (а) Историја на Сплит, гл 16 Еретички. Правилно за оваа работа говори Кл. Асеманус во том 3. гл. 3 стр. 139. Тој го наведува Уихинус (Wichinum) како причинител на ова обвинение. Имено во том 4 гл. 3 стр. 194 тој вели дека овој Уихинус е епископ, кого пак Козма Прашки го нарекува Wrachen. Авторот пак, објавен од Фрехер учи дека навистина бил Алеман и тоа е прикажано кај истиот Асеманус во том 3 гл. 4 стр. 282. Но, бидејќи Wichinus според Евангелската проповед бил помошник на Методиј, тој бил должен да го знае словенскиот јазик. И тогаш е сосема веројатно дека тој, па макар да бил по раѓање од алеманско (/германско) потекло, дошол од Илирик во Моравија заедно со Методиј. Зашто родот (семејството) на Врахиените (Wrachienorum Familia) е со мошне истакната древност, а бил осниван во градот Аскривиски (In urbe Ascriviensi), меѓу границите на Србилија (Limites Serbliae), со вроденото благородништво поколението (на овој род) последователно дури и сега се претставува со својот обред. Тој род се фали и се слави со одлука по заслуга и врз правна основа и во нашето време од мажот Трифон близу до најсветлата Венетска република.

ſi demus, fuiſſe a Methodio repertas, Gothicæ eſſe non poſſunt. Hæ enim ab Ulphila, qui longe ante Methodii hujus tempora, quin ipſa Hieronymi ætate floruit, inventæ, aut forte ex Geticis vetuſtiſſimis reformatæ ſunt (*a*); ſi alterum, quomodo ſtare poteſt, ut a Methodio inventæ ſint, cum Pontificis oraculo certum ſit, eas a Conſtantino, ſeu Cyrillo Methodii fratre fuiſſe repertas?

At forte valde non errat idem Archid. quatenus litteras illas, quibus Sclavi ætate (*b*) ſua in ſacris utebantur, Glagoliticas nempe, *Gothicas* appellat: Sclavorumque gentes *Gothicæ originis* fuiſſe ſupponit. Hæc duo antequam ad propoſitam Glagolitici characteris originem ac-

ce-

(*a*) Maſcov. Hiſt. Germ. lib. 7. §. 4.

(*b*) Hanc opinionem Thomæ Archid. ſuaſiſſe potuit uſus Gothicorum nominum apud Sclavos Dalmatiæ, vel ipſa ſua ætate receptus, cujuſmodi eſt illud *Domaldi* Ducis Cliſſij, ſub quo Spalatenſium varii in captivitatem ſunt abducti: „tunc ca„pti ſunt (inquit) de nobilibus & divitibus Civi„tatis V. Cazzeta Duymus Fermini, Leonardus „Cavall. Jacobus Duſcica, Griſogonus (*nomen hoc „perſonæ eſt, non familiæ*) & alii pluſquam LX. & „non ſine ignominia in caſtrum ad *Domaldum* „delati ſunt". Sic *Ulphus* ille Sacerdos advena, qui ſub Laurentio Spalatenſi Archiepiſcopo Sclavonicum Clerum propter Synodi Spalatenſis Statuta, *ut nullus de cætero in lingua Sclavonica præſumeret divina Myſteria celebrare*, ad Schiſma concitavit, *Gothicum* nomen geſſit: nec *Gothicum* modo, verum & vetuſti illius *Ulphilæ* Gothicarum in *Mœſia* litterarum inventoris proprium.

Зашто овие пак, се од Улфила кој живеел долго време пред овој Методиј, и кој преуспевал во истото време како и Хиероним, и се откриени или можеби случајно се преобликувани од најстарите гетски писмени знаци(а)[21]; и, ако е поинаку, како може да се утврди дека се измислени од Методиј, кога со одлуката на врховниот свештеник - папата е сосема извесно дека тие (писмени знаци) биле откриени од Константин или од Кирил, братот на Методиј?

И можеби воопшто не греши оној истиот Архиѓакон што се однесува до оние букви, со кои се користеле Словените при светите служби, тогаш, во своето доба(b)[22], дека тие, очигледно, иако се глаголски, ги нарекува готски: и претпоставува, значи, дека словенските племиња имале готско потекло. А овие две претпоставки, пред да го прифатиме изложеното потекло на глаголските писмени знаци, треба добро да се испитаат, за да не се чини дека ние непромислено сме понудиле свое мислење кое е во спротивност со општоприфатениот авторитет на писателите, кои писмените знаци на овие еднаш им ги припишуваат на Готите, а другпат само на Германите.

21 стр.10: (а) Масков. Историја на Германија, книга 7. гл. 40. (Mascov. Hist. Germ. Lib.7. § 40)

22 стр.10: (b) За ова мислење на Тома Архиѓакон би можело да даде убедување (/поткрепа) обичајот да се употребуваат готските имиња кај Словените на Далмација, или обратната претпоставка од каков и да е вид на оној Домалдус Клисиски Водач (Domaldi Ducis Clissii), под чие водство разните сплиќани се одведени во ропство: „тогаш беа фатени (вели тој) многумина од благородниците и од богатите луѓе на државата како на пример V. Cazzeta, Duymus Fermini, Leonardus Cavall. Jacobus Duscica, Grisogonus (ова е лично име, а не фамилијарно име, име на родот) и многу други кои беа повеќе од 60, и сите тие со големо обесчестување во тврдината кај Домалдус беа доведени за да им се суди." Така оној свештеник дојденец Улфус (Ulphus), кој под власта на сплитскиот архиепископ Лаврентиј словенскиот клер поради (/благодарение на ?) одредбите на Сплитскиот синод, односно одредбата: никој меѓу другото да не смее да го вкусува однапред и да ги слави божествените таинства на словенски јазик, поттикна на раскол (схизма), носеше готско име, и не само готско, туку тоа беше личното име на оној стар Улфила, изумителот на готските писмени знаци во Мезија.

cedamus, examinanda ſunt, ne contra communem Scriptorum auctoritatem, qui tum Gothos, tum eorum litteras Germanis tantum adjudicant, ſententiam temere protuliſſe videamur.

Igitur ſi *Getæ*, & *Gothi* eadem gens olim extitit, ut tradit Jornandes (*a*) certe in ipſo Getarum nomine Sclavonici generis veſtigia deprehendimus. *Gete* enim Sclavis *Serblis*, & *Diete* Sclavis *Boſnenſibus puerum* vel *Juvenem* ſonat: unde *Getza*, & *Dietza Juvenes*, & *Juventutem* ſignificant. Non inficior tamen ob eandem cauſam poſſe etiam *Theutones* Germaniæ populos *Getarum* nomine vocari; inquit enim *Guilielmus Leibnitius* in Præf. ad Annal. Bojor. Adelzleiteri: „Veterum gentium nomina in„ terdum origine ſua nihil aliud ſignificare, „ quam gentem, hominemve in univerſum... „ ſic Theutones, Volcæ, Boji, Madures, Gen„ tes, Populos, Juvenes, Viros denotabant. „ *Thiet* in veteri Germanico, & hodierno Sa„ xonico plebejo eſt *gens* & *plebs*". Ex quibus patet *Thiet* Germanicum perinde eſſe ac *Diete* & *Gete* Sclavonicum, eandemque fere ſignificationem olim habuiſſe. Non enim modo quemlibet populum, & plebem, gentemque & hominem in univerſum veteres Germanos ita vocaſſe, ſed gentes potius & homines κατ' ἐξοχὴν, ideſt *bellicoſos juvenes* intellexiſſe, ſuſpicor: quemadmodum & Sclavi nomine *Getich*, & *Dietich* non juvenes quoſcumque, ſed eos maxime quos Germani veteres *Bojos*, Sclavique ipſi ſimili vocabulo *Vojnikos*, *bellicoſos* ſcilicet *juvenes* intelligunt. Quare „ut ad metam „ re-

(*a*) De Reb. Get.

Значи, ако некогаш постоело исто племе на Гети(те) и на Готи(те), како што прикажува Јорнандес(а)[23], секако дека во самото име на Гетите откриваме траги на Словенскиот род. Зашто Гете (Gete) на српските Словени (Sclavis Serblis) и Диете (Diete) на босанските Словени (Sclavis Bosniensibus) означува момче или младич: оттука Геца (Getza) и Диеца (Dietza) означува младичи (juvenes) или младост (juventutem). Не се заблудувам сепак, дека од истата причина, исто така, може германскиот народ Тевтони (Theutones) да биде наречен со името Гети; Имено Гуилиелмус Леибнитиус во „Предговор кон Аналите на Бојор. од Аделцлајтер" (Guilielmus Leibnitius in Paref. ad Annal. Bojor. Adelzleiteri) вели: „Понекогаш имињата на старите племиња по своето потекло не означуваат ништо друго, туку само племе или човек воопшто... па така Тевтоните (Theutones), Волките (Volcae), Бојите (Boji), Мадурите (Madures) означувале племиња, народи, младичи, мажи. Тхиет (Thiet) на стариот германски јазик и на денешниот народен саксонски е племе (gens) и прост, обичен народ (plebs)". Од овие нешта очигледно е дека германското Тиет (Thiet), на истиот начин, е исто што и словенското Диете (Diete) и Гете (Gete), и дека некогаш го имало истото значење. Зашто се сомневам дека старите Германи така ги нарекувале којгоде народ, или племе, или (проста) народна толпа, или пак, човек во вселената, туку поскоро тие под ова подразбирале посебно истакнати κατ' εξοχήν племиња (gentes) и луѓе, то ест воинствена младеж, како што Словените под името Гетих (Getich) и Диетих (Dietich) не ги подразбирале било кои младичи, туку најмногу оние кои старите Германи ги подразбирале како Боји (Bojos) и самите Словените со сличен збор пак ги подразбирале и ги нарекувале Војникос (Vojnikos), односно со други зборови воинествени младичи (bellicosos scilicet ijuvenes inetlligunt). Затоа „да се вратам на целта,

23 стр.11: (а) За обичаите на Гетите.

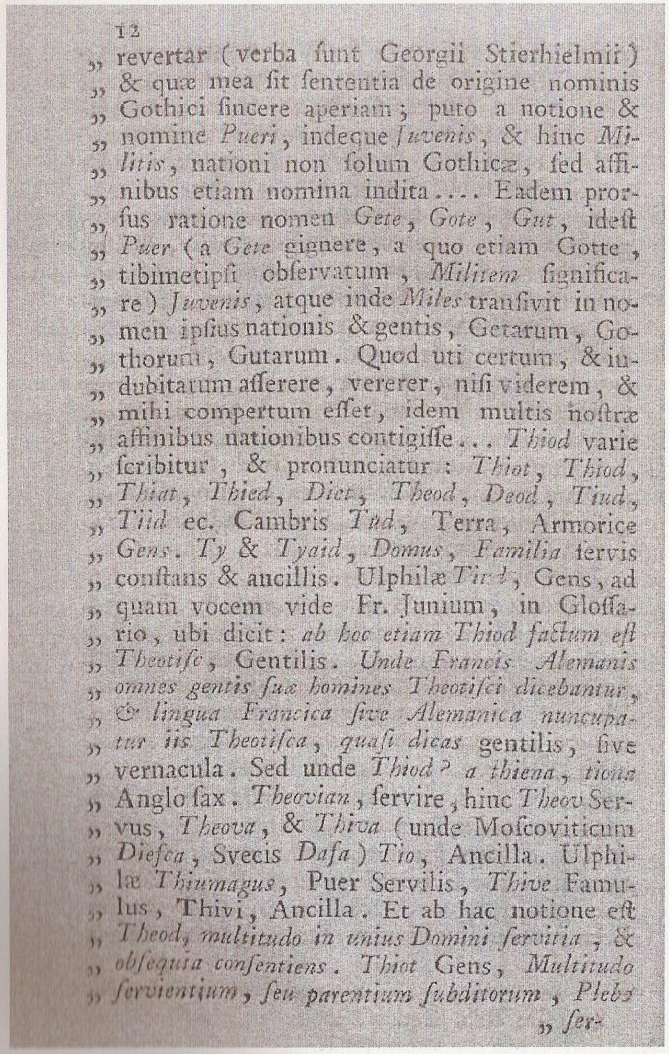

12
„ revertar (verba ſunt Georgii Stierhielmii)
„ & quæ mea ſit ſententia de origine nominis
„ Gothici ſincere aperiam; puto a notione &
„ nomine *Pueri*, indeque *Juvenis*, & hinc *Mi-*
„ *litis*, nationi non ſolum Gothicæ, ſed affi-
„ nibus etiam nomina indita.... Eadem pror-
„ ſus ratione nomen *Gete*, *Gote*, *Gut*, ideſt
„ *Puer* (a *Gete* gignere, a quo etiam Gotte,
„ tibimetipſi obſervatum, *Militem* ſignifica-
„ re) *Juvenis*, atque inde *Miles* tranſivit in no-
„ men ipſius nationis & gentis, Getarum, Go-
„ thorum, Gutarum. Quod uti certum, & in-
„ dubitatum afferere, vererer, niſi viderem, &
„ mihi compertum eſſet, idem multis noſtræ
„ affinibus nationibus contigiſſe... *Thiod* varie
„ ſcribitur, & pronunciatur: *Thiot*, *Thiod*,
„ *Thiat*, *Thied*, *Diet*, *Theod*, *Deod*, *Tiud*,
„ *Tiid* ec. Cambris *Tud*, Terra, Armorice
„ *Gens*. *Ty* & *Tyaid*, *Domus*, *Familia* ſervis
„ conſtans & ancillis. Ulphilæ *Tiud*, Gens, ad
„ quam vocem vide Fr. Junium, in Gloſſa-
„ rio, ubi dicit: *ab hoc etiam Thiod factum eſt*
„ *Theotiſc*, Gentilis. *Unde Francis Alemanis*
„ *omnes gentis ſuæ homines Theotiſci dicebantur*,
„ *& lingua Francica ſive Alemanica nuncupa-*
„ *tur iis Theotiſca*, *quaſi dicas* gentilis, ſive
„ vernacula. Sed unde *Thiod*? *a thiena*, *tiona*
„ Anglo ſax. *Theovian*, ſervire, hinc *Theov* Ser-
„ vus, *Theova*, & *Thiva* (unde Moſcoviticum
„ *Dieſca*, Svecis *Daſa*) *Tio*, Ancilla. Ulphi-
„ læ *Thiumagus*, Puer Servilis, *Thive* Famu-
„ lus, Thivi, Ancilla. Et ab hac notione eſt
„ *Theod*, *multitudo in unius Domini ſervitia*, &
„ *obſequia conſentiens*. *Thiot* Gens, *Multitudo*
„ *ſervientium*, *ſeu parentium ſubditorum*, *Plebs*
„ *ſer-*

[овие зборови се на Георгиј Стирхиелмиј, и искрено да откријам кое е моето мислење за потеклото на Готите; мислам од ознаката и од името (називот) Pueri – Момче, и оттука Младич -Juvenis, а и Војник- Militis, се дадени имињата не само за Готската нација туку исто така и на соседните народи (племиња?) ..... Потполно во истата смисла името (називот) Гете (Gete), Готе (Gote), Гут (Gut), то ест Момче (Puer) [настанало од Гете, а од кое исто така и Готе што и на тебе самиот ти е согледливо, означува Војник) Младич (Juvenis), и оттука војник (Miles)] преминало во називот за самиот народ и племе на Гетите, Готите и Гутите. И несомнено дека би се колебал да го соопштам ова како нешто сигурно (извесно), освен ако не би го согледал и ако не ми било лично откриено, дека истото се однесува и за многу наши соседни народи .... Тхиод (Thiod) инаку се пишува и инаку се изговара: Thiot, Thiod, That, Thied, Dier, Theod, Deod, Tiud, Tiid итн. На камбриски (?јазик) Туд (е) земја (terra), на приморски – (Арморискиј јазик) е племе (gens). Ти (Ту) и Тиаид (Tyaid), дом, постојана фамилија со робови и слугинки. Во Улфила Тиуд (Tiud)- племе, а за овој збор види Фр. Јуниум (Fr. Junium), во Речникот каде вели: од овој (збор) настанат е исто така и зборот Thiod, Theotisc, - племенски (gentilis). Оттука Франките и Алеманите сите луѓе од своето племе ги нарекуваа Тхеотиски, а франкискиот или алеманскиот јазик се нарекува од нив со името Тхеотиска (Theotisca), како да велиш племенски или домороден говор. Но, од каде потекнува зборот Тхиод (Thiod)? Од thiena, tiona, англосаксонски Theoviam- да робуваш (да слугуваш), а оттука Theov- роб (слуга), Theova и Thiva [од каде и московитското Диеска (Diesca), а кај Свеките (Svecis) Даса (Dasa)] Tio- слугинка. Во Улфила го среќаваме зборот Thiumagus-момче што е слуга, Thive – потчинет слуга (famulus), Thivi- слугинка (ancilla). А од ова е и значењето Theod – мноштво слуги под еден единствен Господ(ар), кое се согласува на послушност. Thiot-племе (gens),

„ *ſervilis*, & in genere populus univerſus. Hinc „ ortus nominis *Theotiſci*, *Teutſch* (*a*).

Accedit, quod vetuſta Theutonum lingua *Iet*, *Gigas* appellabatur. Ion. in Rep. Dan. pag. 342. „ Unde etiamnum *En Iet* Gigas di„ citur " Gigantes autem, ut Sacræ litteræ teſtantur, erant " potentes a ſæculo, *Viri famo„ ſi* " (*b*). Quæ verba Scripturæ forte Getarum, Sclavorumque nomen a *gloria*, ſeu *fama* derivatum notaſſe videantur. Nam apud Sclavos *Dalmatiæ*, *Dieca*, & apud Sclavos *Serblos Geca*, *laudem* quoque, ſeu *Gloriam*, a qua Sclavonicum nomen deſſumptum eſt, ſignificat. Quare & Photius in Synopſi *Theophylacti Simocattæ* lib. 3. hac Getici & Sclavonici nominis notatione inductus ſcribit, quod Sclavi Getæ antiquitus appellati ſunt Γέται τὸ παλαιὸν ἐκαλοῦντο: quod & idem *Simocatta* confirmat, ubi ait: τοῦτο γὰρ τοῖς βαρβάροις (Sclavis) πρεσβύτερον ὄνομα. (*c*) Ergo *Getarum* nomen tum a *Juventute*, tum a *gloria militari* juventutis propria ortum eſſe non dubitamus: Sclavorumque ipſorum denominationem eidem ſynonimam eſſe cum Photio, & Simocatta concludimus.

Denique Getæ illi, qui Daciam veterem colebant, litteras & leges habuiſſe dicuntur, quas pro-

(*a*) Apud Nicol. Kederum in diſſert. cui titulus: *Nummi aliquot diverſi ex argento præſtantiſſimi; nempe decem Olai Svevi ec.* Lipſiæ apud Jo: Fridericum Gleditſc An. M.DCC.VI.

(*b*) Gen. Cap. 6. verſ. 4.

(*c*) Apud Aſſem. Kal. Tom. 2. Part. 2. Cap. 6. pag. 297.

множество на тие што слугуваат, или на потчинетите претци, робовска (сервилна) народна толпа и целосниот народ во својот род. Оттука е и изворот на името Тхеотиск (Theotisci), Теуч (Teutsch)(a)[24].

При тоа треба да се додаде дека стариот јазик на Тевтоните Иет (Iet) се нарекувал Гигас (Gigas) Ion in Rep. Dan pag. 342: „Оттука дури и сега на Иет (En Iet) се вика Гигас (Gigas)", а пак Гигантите, како што сведочи Светото писмо, кои биле моќни и силни, уште од памтивек биле Прочуени мажи(b)[25]. Овие зборови на Светото писмо се чини дека го означуваат веројатно името на Гетите и на Словените, а е изведено според зборот слава (gloria) или прочуеност (fama). Зашто кај Словените на Далматија зборот диеца (Dieca) и кај српските Словени- геца (Geca), значи пофалба или слава, од кое е и земено името што ги означува Славјаните. Затоа и Фотиј во синопсисот на Теофилакт (од) Симоката кн.3, под влијание на ова значење на гетското и словенското име пишува дека Словените во старо време биле наречени Гети (Γέται τὸ παλαιὸν ἐκαλοῦντο). Зашто и самиот Симоката го потврдува тоа, таму каде вели: τοῦτο γὰρ τοῖς βαρβάροις [Sclavis] πρεσβύτερον ὄνομα (затоа на варварите [на Словените] името им е постаро)(c)[26]. Значи воопшто не треба да се сомневаме дека името на Гетите потекнува еднаш, според значењето младост, а друг пат пак, според значењето воена слава што е својствена за младоста; и, така, доаѓаме до заклучокот дека означувањето на самите Словени било истозначно на истото кај Фотиј и кај Симоката.

Најпосле, се прикажува дека и оние Гети кои ја населувале старата Дакија имале писмо и закони кои на сопствениот јазик ги

24 стр. 13. (а) кај Никол. Кедер (apud Nicol. Kederum) во дисертацијата со наслов Неколку разнообразни извонредни монети од сребро; името Десетте Олуиски Свеви (decem Olui Svevi), издадена во Лајпциг кај Jo. Фридерикум Гелдич (Jo. Fridericum Gelditsc) 1706 година.

25 стр. 13: (b) кн. Битие гл.6 ст.4 (Gen. Cap.6.vers.4)

26 стр. 13: (c) Кај Асем. Кал. Том. 2. дел 2. гл.6 стр. 297.

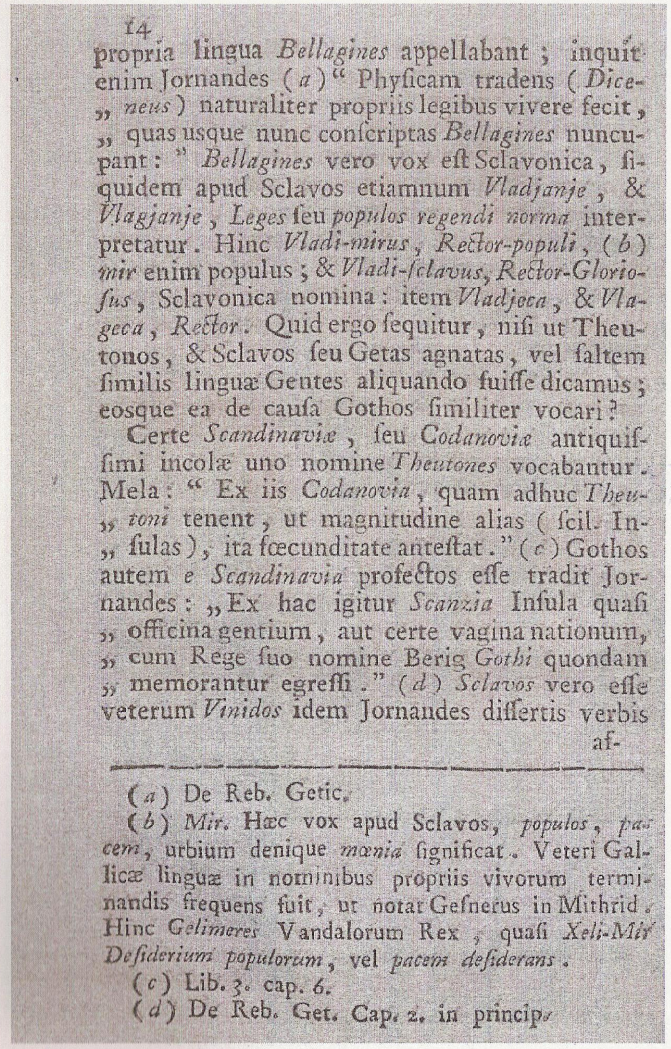

14
propria lingua *Bellagines* appellabant ; inquit enim Jornandes (*a*) " Phyficam tradens (*Dice-*
„ *neus*) naturaliter propriis legibus vivere fecit,
„ quas usque nunc conſcriptas *Bellagines* nuncupant : " *Bellagines* vero vox eſt Sclavonica, ſiquidem apud Sclavos etiamnum *Vladjanje*, & *Vlagjanje*, *Leges* ſeu *populos regendi norma* interpretatur. Hinc *Vladi-mirus*, *Rector-populi*, (*b*) *mir* enim populus ; & *Vladi-ſclavus*, *Rector-Gloriofus*, Sclavonica nomina : item *Vladjeca*, & *Vlageca*, *Rector*. Quid ergo ſequitur, niſi ut Theutonos, & Sclavos ſeu Getas agnatas, vel ſaltem ſimilis linguæ Gentes aliquando fuiſſe dicamus ; eosque ea de cauſa Gothos ſimiliter vocari ?

Certe *Scandinaviæ*, ſeu *Codanoviæ* antiquiſſimi incolæ uno nomine *Theutones* vocabantur. Mela : " Ex iis *Codanovia*, quam adhuc *Theu-*
„ *toni* tenent, ut magnitudine alias (ſcil. In-
„ ſulas), ita fœcunditate anteſtat." (*c*) Gothos autem *e Scandinavia* profectos eſſe tradit Jornandes : „Ex hac igitur *Scanzia* Inſula quaſi
„ officina gentium, aut certe vagina nationum,
„ cum Rege ſuo nomine Berig *Gothi* quondam
„ memorantur egreſſi." (*d*) *Sclavos* vero eſſe veterum *Vinidos* idem Jornandes differtis verbis af-

(*a*) De Reb. Getic.

(*b*) *Mir.* Hæc vox apud Sclavos, *populos*, *pacem*, urbium denique *mœnia* ſignificat. Veteri Gallicæ linguæ in nominibus propriis vivorum terminandis frequens fuit, ut notat Geſnerus in Mithrid. Hinc *Gelimeres* Vandalorum Rex, quaſi *Xeli-Mir* *Deſiderium populorum*, vel *pacem deſiderans*.

(*c*) Lib. 3. cap. 6.

(*d*) De Reb. Get. Cap. 2. in princip.

нарекувале Белагини (Bellagines); името Јорнандес вели(а)[27]: „Предавајќи ја физиката [Дикенеј (Diceneus)] природно направил да живеат според сопствени закони, кои и сега запишани ги именуваат Белагинес (Bellagines)": А всушност Белагини (Bellagines) е словенски збор, зашто Словените дури и сега го толкуваат [со зборот] Владјање (Vladjanje) и Влаѓање (Vlagjanje) – [што значи] Закони или норма за управување со народот. Оттука [доаѓа] Владимир(ус) (Vladi-mirus), што значи Управител на народот (Rector –populi) (b)[28], зашто мир името е народ; и Влади-склавус (Vladi-sclavus) – Славен управител (Rector Gloriusus), а словенски се, исто, и имињата Владјеца (Vladjeca) и Влагеца (Vlageca) – Управител (rector). Значи според ова што би следело како заклучок, освен да кажеме дека како и Тевтоните и Словените или Гетите биле сродни (племиња), или дека некогаш племињата имале мошне сличен јазик; и дека тие од истата причина се нарекуваат слично - со името Готи?

Секако, најстарите жители на Скандинавија (Scandinaviae) или на Кодановија (Codanoviae) се нарекувале со едно име Тевтони (Theutones). Мела (Mela) [вели]: „Од нив е Кодановија која дотогаш ја држеа Тевтоните, која како со големина, така и со плодноста ги надминува другите [односно острови]"(c)[29]. Јорнандес пак раскажува дека Готите потекнуваат од Скандинавија: "Значи од овој остров Сканција (Scanzia) како од фабрика на племињата, или сигурно како од матка на народите (vagina nationum) се спомнува дека некогаш излегле Готите со својот крал по име Бериг/Berig"(d)[30]. А дека во постаро време Словените биле навистина Виниди (Vinidos) со поинакви зборови потврдува истиот Јорнандес.

27 стр. 14: (a) De Reb. Getic.

28 стр. 14: (b) мир- овој збор кај Словените означува народи, мир на градовите и најпосле крепости. На стариот галски јазик овој завршок бил многу чест кај личните машки имиња, како што бележи Геснер во Митрид (ut notat Gesnerus in Mithrid.). Оттука (/според тоа) и Гелимерес (Gelimeres) кралот на Вандалите, како и името Желимир (Xeli-Mir), што значи Копнеж кон народите (Desiderium populorum) или тој што го посакува мирот (pacem desiderans).

29 стр. 14: (c) Кн. 3, гл. 6.

30 стр. 14: (d) За обичаите на Гетите гл. 2 на почет. (De Reb Get. Cap 2 in princip)

affirmat. " Introrſus illi Dacia eſt ad coronæ
„ ſpeciem arduis Alpibus emunita, juxta quo-
„ rum finiſtrum latus, quod in Aquilonem ver-
„ git, & ab ortu Viſtulæ fluminis per immenſa
„ ſpatia venit, *Vinidarum natio populoſa* conſedit.
„ Quorum nomina *licet nunc per varias familias*,
„ *& loca mutentur*, principaliter tamen *Sclavini*,
„ & *Antes* nominantur." (*a*) Hos idem Jornandes
alibi *Venetos* vocat; inquit enim: " Nam hi,
„ (*Veneti*) ut initio expoſitionis, vel Catalogo
„ gentis dicere cœpimus, ab una ſtirpe exorti,
„ tria nunc nomina reddidere, ideſt *Veneti*,
„ *Antes*, *Sclavi*." (*b*) Et quidem optime; nam
quod apud Græcos eſt αἰνετοὶ, *celebres & laudabiles*, id apud Sclavos ſonat *Sclavi*, & *Slavi*.
Utrumque enim nomen a *laude* ſeu *gloria* deſſumptum eſt. Quæ ſane etiam idem Jornandes
confirmat, ubi agens de *Venetis* Italiæ populis,
hæc refert. " Ravenna Urbs inter paludes &
„ pelagus, interque Padi fluenta, uni tantum
„ patet acceſſui, cujus dudum (ut tradunt ma-
„ jores) poſſeſſores *Eneti*, ideſt *laudabiles* dice-
„ bantur." (*c*) Item Paulus Diaconus de Geſt.
Longobardor. Lib. 2. cap. 1. de *Venetis* Adriatici agens dicit: " Eneti enim, licet apud La-
„ tinos una littera addatur, græce *laudabiles*
„ dicuntur." Notæ editionis *Muratorii* ibidem
addunt: *laudabilis ſive prædicabilis*, αἰνετὸς, *a voce primitiva* αἶνος, *quæ laudem ſignificat*. Sed
puto quidem, Enetos proprie dici voce ducta
ab αἶνος; Vindos vero, ſeu Venedos, qui ab
Ene-

(*a*) Ibid. Cap. 2.
(*b*) Ibid. cap. 7. in fin.
(*c*) Ibid. c. 9.

„Според него Дакија е издигната таму кајшто се гледа венецот на стрмните Алпи, покрај нивната лева страна, која се протега кон север и доаѓа од изворот на реката Вистула (/Висла) преку огромните прост-ранства што ги населува многуљудниот народ на Винидите. Макар што сега нивните имиња се мешаат преку разни фамилии и места, првобитно сепак тие се именуваат како Склавини (Sclavini) и Антес (Antes)". (a)[31] Овие, истиот Јорнандес, на друго место, ги вика Венети (Venetos); имено тој вели: „Зашто овие [Венетите] како што на почетокот на излагањето или во Ката-логот на племето започнавме да ги нарекуваме, потекнуваат од една лоза, а сега се прикажуваат со три имиња, то ест – Венети, Анти и Склави (Veneti, Antes, Sclavi)"(b)[32] И така е можеби најдобро; зашто она што кај Грците е αἰνετοι – славни и фалени, тоа кај Словените се изговара Склави (Sclavi) и Слави (Slavi). А и обете имиња се изведени од зборовите пофалба (laus) или слава (gloria). Овие нешта сосема јасно дури и истиот Јорнандес ги потврдува, кога расправајќи за Венетите, народите на Италија, го соопштува таму ова: „Равена (Ravenna), градот помеѓу мочуриштата и морето и помеѓу водите на реката По (interque Padi fluenta), се отвора само со еден пристап, чии што сопственици уште одамна [како што прикажуваат постарите] биле Енетите (Eneti), кои се нарекувале достојни за пофалба (laudabiles) (c)[33]". Исто така и Павел Ѓаконот во делото „За подвизите на Лонгобардите", кн.2.,гл.1, раскажувајќи за јадранските Венети, вели: „Зашто Енетите (Eneti) иако кај Латините за нивното име се додава една буква, на грчки се викаат достојни за пофалба (фалени)". Таму на истото место од познатата едиција Мураториум (Muratorii) додаваат: αἰνετός пофалителен или достоен за пофалба е од првобитниот збор αἶνος, што значи пофалба. Сепак мислам дека е некако поприкладно да се каже дека Енетите се нарекуваат според зборот изведен од αἶνος; а пак Виндите (Vindos) или Венедите (Venedos), кои воопшто не се

31 стр. 15: (a) Ibid. гл. 2.
32 стр. 15: (b) Ibid. гл. 7 на крајот.
33 стр. 15: (c) Ibid. гл. 9.

Enetis diverſi non ſunt, non ab *αἰνεῶ*, ſed a *φαίνομαι luceo, videor* a Græcis fuiſſe appellatos; quæ tamen appellationes idem fere ſignificant, ſuntque *Sclavorum* denominationi ſynonimæ. Voces enim iſtæ *laudabiles, illuſtres, ſpectabiles* idem omnino audiunt, ut infra patebit. Convenit & Hunnicum nomen, *Fenes, Fenies*, idemque ſignificat, quod *Clarus, lucidus, illuſtris*. (*a*) Hinc & veteres Geographi propter nominis, morumque ſimilitudinem *Sarmatas Venedos* cum Adriatici *Venedis* confundunt: *Electridaſque* inſulas in ſinu (*b*) *Venedico* poſitas, & *Melanchlænos* in ſinum Adriaticum tranſtulerunt. (*c*) Quare & *Antarum* nomen ad eandem ſignificationem erit reducendum, ſi a Græco verbo *ἀνθέω*, quod aliquando pro *inclareſcere*, & *celebrari* uſurpatur, ortum eſſe putemus: atque ita *tria* ejusdem gentis *nomina* a Jornande memorata, tribusque diverſis vocibus diſtincta, idem omnino audire cognoſcuntur; *Venedoſque*, & *Antas* Græcas tantum eſſe Sclavorum nominis interpretationes. Quod ſi Sclavi, Getæ utique, Thracesque fuerunt, quemadmodum dictum eſt ſupra; certe & *Antenoris* nomen Regis Thraciæ celeberrimi, urbisque Patavinæ conditoris ad hanc originem, *Antarumque*

(*a*) Ita Belius in Diſſert. de Vetere litteratura Hunno-Scythica Sect. II. §. 4.

(*b*) Tacit. de Mor. Germ.

(*c*) Scylax in Periplo. De Melanchlænis ita Herodot. Lib. 4. " Melanchlæni omnes indumenta „ nigra gerunt, unde & cognomen habent, qui „ ſoli ex his humana carne veſcuntur, inſtitutis „ ſcythicis utentes.

различни од Венетите, не се од зборот αἶνος, туку од φαίνομαι – светам, јасен сум, и така биле наречени од Грците; сепак, овие називи, кои го означуваат речиси истото, се синонимни со значењето на името на Словените. Зашто, како што тоа подолу се ќе се објасни, зборовите пофалителни, славни (сјајни), видни подразбираат исто нешто. Според ова се совпаѓа и хунското име (Hunicum nomen) Фени (Fenes) и Фении (Fenies) што означува исто што и славен, сјаен, светол (clarus, lucidus, illustris) (a)[34]. Оттука и старите географи, поради сличноста на името и на обичаите сарматските Венеди (Sarmatas Venedos) ги помешуваат со адријатичките (јадранските) Венеди (cum Adriatici Venedis confundunt): Електридиските острови (Electridasque insulas) кои се сместени во Венедскиот(b)[35] залив (in sinu Venedico positas) ги пренесуваат на Меланхланските (Melanchlanos) во Јадранскиот залив(c)[36]. Затоа и името на Антите ќе треба да биде сведено кон истото значење, ако помислиме дека потекнува од грчкиот глагол ἀνθέω, кој некогаш се користи во значењето станува славен, се прославува; и така значи, се спомнуваат од Јорнандес три имиња за едно исто племе, кои се разликуваат меѓусебно со три различни збора, а се препознаваат како воопшто да подразбираат исто- Венеди и Анти се само грчки толкувања за името на Словените. Зашто ако Словените како и Гетите биле и Траки, како што е кажано горе, тогаш секако дека и името на најславниот тракиски крал Антенор (nomen Antenoris), основачот на градот Патавина (urbis Patavinae) би можело да се однесува кон ова потекло и кон родот на Антите.

34 стр. 16(a) така мисли и Белиус во Дисертацијата за Древната Хуно-скитска литература (писменост) оддел II§ 4.

35 стр. 16 (b) Такит во делото За обичаите на Германите.

36 стр. 16(c) Скилакс во Перипло (Scylax in Periplo). За Меланхлените така и Херодот кн. 4. Сите Меланхлени носат црни наметки, од каде што го имаат и прекарот, и тие единствени од овие се хранат со човечко месо, применувајќи ги скитските традиции.

que genus poterit pertinere. Sed hæc de Sclavorum nominibus antiquis ſatis, ne ea plus juſto perſequentes, vera etiam dicendo, nugas agere videamur.

Porro *Sarmatas Venedos* totum Septentrionalem Maris Germanici tractum, usque ad Viſtulam fluvium, ætate ſua coluiſſe teſtatur Plinius. Inquit enim: " Sevo Mons ibi immen-
„ ſus, nec Rhiphæis jugis minor immanem ad
„ Cimbrorum usque promontorium efficit ſi-
„ num, qui *Codanus* vocatur, refertus Inſulis:
„ quarum clariſſima *Scandinavia* eſt, incom-
„ pertæ magnitudinis, portionem tantum ejus,
„ quod ſit notum, *Hillevionum* gente D. inco-
„ lente pagis, *quæ alterum Orbem Terrarum eam*
„ *appellat*. Nec eſt minor opinione Eningia.
„ Quidam hæc habitari ad Viſtulam usque flu-
„ vium a Sarmatis, *Venedis*, *Scirris*, & *Hirris*
„ tradunt. " (*a*) Ubi in *Hillevionum* gente, Scandinaviam Inſulam alterum *Orbem Terrarum* appellante, vel ipſa Plinii ætate, nobile appareret Sclavonicæ linguæ, (*b*) veſtigium. *Orbem* enim *Terrarum* Sclavorum lingua *Swith* appellari

B

(*a*) Hiſt. Nat. Lib. 4. cap. 13.

(*b*) De Sclavonica Lingua ita in Notis ad *Olahi* Hungariam Lib. I. §. 3. " Slavicæ gentes omnes
„ una eademque utuntur lingua, non magna ad-
„ modum pronunciationis differentia, & minutis
„ quibusdam aliis, quæ dialecti ſolent venire no-
„ mine, diverſa. Si quis, uti ego, gente Slavus
„ ſit, & levem, exemplo meo, temporis exiguï
„ operam cognoſcendis linguæ noſtræ dialectis reli-
„ quis impenderit, non ægre gentem noſtram om-
nem

Но, ова што го кажавме за старите имиња на Словените нека биде доволно, за да не се чини дека претерано ситничариме, проследувајќи по тоа прашање повеќе отколку што е потребно.

Понатаму и Плиниј потврдува дека во негово време Сарматските Венеди (Sarmatas Venedos) ја населувале целата северна должина на Германското море, сè до реката Висла (Vistula). Тој, имено, вели: „Таму огромната планина Сево (Sevo, mons ibi immensus), што не е помала од врвот на Рифаејските планини (Riphaeis jugis) создава огромен залив, кој се протега сè до подножјето на Кимбрите и се нарекува Кодански (Codanus), исполнет со острови од кои најпрочуен е Скандинавија (Scandinavia) кој е со неспоредлива големина, а населен е само еден нејзин дел, што станал познат, откако таму во 500 села се населило племето на Хилевионите (gente Hillevionum incolente in D. pagis), па затоа неа ја нарекуваат посебен (друг) Свет (alterum Orbem Terrarum). А ни островот Енингиа (Eningia) не е помал по големината. Некои пак прикажуваат дека овие (пределu) се населени од Сарматите, Венедите, Скирите и Хирите (a Sarmatis, Venedis, Scirris & Hirris) (a)[37] „Таму во племето на Хилевионите кое го нарекува островот Скандинавија- Другиот Свет, дури во времето на самиот се покажува позната трагата(b)[38] на

37 стр. 17: (a) во делото Природознание кн.4.гл.13 (Hist. Nat. Lib.4.cap13.).

38 стр.17: (b) За словенскиот јазик така се бележи во Белешките кон Олаховата Унгарија кн. I §.3. "Сите словенски племиња се користат со еден ист јазик, кој се разликува малку во изговорот и во некои други ситници кои обично ги нарекуваат со називот дијалект. А ако некој, како јас е по народност Словен, би требало да вложи лесен напор и многу малку време, како што покажува мојот пример, за да ги сфати дијалектите на нашиот јазик, а доколку би го ползувал, сосема лесно би разбрал дека целото наше племе поедначкво како што говори така и пишува. А, ако тоа би го наложиле околностите и судбината тој самиот, имајќи се себе си како сопствен водач и толкувач, би можел да стигне од Јадранското море, па преку пределите што му се потчинети на Северниот свет, сè до границите на Кинеската Империја (ad confinia Sinensium Imperii), а да не ја споменувам речиси извонредната можност што ја обезбедува нашиот говор, која дава поволно да се подражаваат гласовите на туѓите идиоми во што и јас самиот на моја радост сум опитен. За ова би требало да ја изразам благодарноста кон моите Словени, и никогаш да не го љубат својот јазик и племе помалку отколку што е вообичаено поради потсмевањата на некои (племиња) кои исто така ја населуваат Унгарија. Зашто и користењето на водата што е вообичаена и пошироко распространета навика, ретко од другите се презира, освен од оние што се жедни." Колл. (Koll.).

lari periti omnes norunt, unde *Svithiæ*, *Svetiæ*, seu *Sveviæ* nomen (quæ Scandinavia est) ortum esse, luce meridiana clarius apparet. Quare nil moror ea, quæ Cl. Muratorius super hujus nominis expositione ex Germanica lingua, longius tamen petita, edidit; inquit enim: " *Svithones*. Svethones. Suvithen. *Sudatores*, „ *laboriosi*. Svethans, & Svethidi apud Jornan„ dem, Sveones corrupte, apud Tacitum. Sve„ di, Adamo Bremensi. Sveti Saxoni, unde Sve„ tia. Et corrupte Svecia, & Sveci, sicut ex „ Dania Daciam fecere. *Svitger*, *laboris amans* in voc. Al. *Svidrich*, *labore pollens*. (*a*) Itaque quos Plinius *Sarmatas Venedos*, *Scyrros*, & *Hirros* vocat, eosdem Tacitus (*b*) Plinio recentior Sclavonico nomine corrupto Sveones, seu Svevos, idest *Svithones*; Ptolemeus (*c*) Venedas

„ nem loquentem simul & scribentem intellexerit; „ &, si res fortunaque postulet, ab Adriatico Mari „ per plagas Orbis Septentrioni subjectas ad confi„ nia Sinensium Imperii se ipse duce & interprete „ pervenerit: ne commemorem facultatem prorsus „ eximiam, quam feliciter imitandis peregrinorum „ idiomatum sonis, quod Ætus ipse expertus sum, „ sermo noster procurat. Hæc adnotare libuit meo„ rum Slavorum gratia, ne linguam gentemque „ suam minus, quam solent, unquam diligant „ propter cavillationes quorundam, qui itidem Hun„ gariam incolunt: nam & aquæ usus, quod vulga„ ris est, & latissime patet, raro ab aliis, nisi ab „ helluonibus contemnitur." Koll.

(*a*) Tom. 1. Script. Rer. Ital. pag. 373.
(*b*) De Mor. Germ.
(*c*) Geogr. Lib. 3. cap. 5.

Словенскиот јазик. Зашто сите опитни луѓе знаат дека зборот Orbis Terrarum (Свет) на словенски јазик се вика Svith, па оттука произлегува и името на Свитхиа (Svithia), Светиа (Svetia) или Свевиа (Svevia) [што е всушност Скандинавија] што е појасно од пладневната светлина. Затоа веднаш сум подготвен да ги прифатам оние нешта кои Кл. Мураториус ги објави во изложувањето на ова име од германскиот јазик, а кои подолго време беа истражувани; Имено тој вели: „Свитхонес (Svithones), - Светхонес (Svethones), Сувитхен (Suvithen). Судаторес (sudatores),- трудољубиви (laboriosi). Светханс (Svethans) и Светхиди (Svethidi) кај Јорнандес, и по грешка Свеонес (Sveones) кај Такит. Сведи (Svedi) според Адам од Бремен (Adamo Bremensi). Свети Саксони (Sveti Saxoni) од каде и Светиа (Svetia). И погрешно Свекиа (Svecia) и Свеки (Sveci) како што од Данија (Dania) ја прават Дакија (Dacia). Свитгер (Svitger) е оној кој ја љуби работата во речникот на Ал(еманите) Свидрих (Svidrich) - силен во работењето(а)[39]. И така оние племиња кои Плиниј ги вика Венедски Сармати (Sarmatas Venedos), Скири (Scyrros) и Хири (Hirros), истите тие Такит (b)[40] кој е помлад од Плиниј ги именува со погрешно словенско име Свеонес (Sveones) или Свевос (Svevos), то ест Свитхонес (Svithones); Птолемеј(с)[41] ги нарекува Венеди [односно Склави/Словени (Sclavi)] оние што се распрснати низ целиот Венедски залив.

39 стр 18:(а)Tom I Script. Rer. Ital. pag.373.
40 стр 18: (b) (De Mor. Germ.).
41 стр 18: (с) Геогр. Кн.3 гл.5 (Geogr. Lib.3 cap5).

das (ſcil. *Sclavos*) per totum Venedicum ſinum diffuſos, appellat.

Præcipui autem earum gentium erant Theutones, Gothi, Hilleviones, Vandali, Rugi Lemovii, Heruli, Eſtii, Finni &c. quos videre eſt apud laudatos Geographos, & apud eundem Tacitum. Eas tamen omnes *Venedicæ* originis fuiſſe, non auſim dicere. *Venedis* autem fuiſſe conjunctos omnes, viresque majores, & nomen penes *Venedos* extitiſſe, exiſtimo; ſiquidem ab his *Svevicum*, & *Venedicum* Mare diximus appellatum. Tres autem Venedorum populi in Europa numerantur: in Septentrione, Gallia, Adriatico. Hos vero alii Paphlagonum (*a*) ſive Phrygum, ut Strabo ib. Alii Medorum colonos apud Herodotum Lib. 5. dixere. Venedi ergo iſti ex Phrygibus & Medis

(*a*) Paphlagones Phryges eſſe docet Bochartius Geogr. Sac. Lib. 3. cap. 10. Hinc forte Poloni *Lechi*, & *Polachi*, quaſi *Paflachi* vocantur: Sclavique alii, quos *Vlahos*, *Flachos*, & *Valachos* dicimus; & nomine compoſito *Moro-Vlachos*, ideſt Nigros Paphlagones. Hos Lib. 6. Lucius *Nigros Latinos*, & *Nigros Romanos* appellat, apud quem Leonicus " Dacorum, ſive Valachorum lingua (inquit) „ ſimilis eſt Italorum linguæ, adeo tamen cor„ rupta, & differens, ut difficulter Itali queant in„ telligere, quæ iſtorum verbis pronunciantur; „ unde autem lingua, moribusque Romanis uſi, in „ iſtam regionem acceſſerint, ibique ſedes fixerint, „ a nullo mortalium accepi." Dicuntur autem *Nigri*, quaſi *Melanchlæni*, ideſt veſtibus *Nigris* utentes ad diſtinctionem Romanorum, qui *Albis* veſtibus utebantur.

Меѓу овие племиња особено истакнати биле Тевтоните (Theutones), Готите (Gothi), Хилевионите (Hilleviones), Вандалите (Vandali), Ругите (Rugi), Лемовиите (Lemovii), Херулите (Heruli), Ефтиите (Eftii), Фините (Finni) и др., за што може да се види кај фалените географи, а и кај истиот Такит. Сепак, не би се осмелил да кажам дека сите тие племиња биле со венедско потекло. Но сметам дека сите поголеми сили биле поврзани со Венедите и дека името постоело кај Венедите; Па дури би рекле дека од овие и Свевиското море е наречено и Венедско море. А пак, во Европа се вбројуваат три венедски народи: на Север, во Галија и на Јадранот. Навистина за нив едни рекле дека се колонии на Пафлагонците (а)[42] или на Фригите, како на пр. Страбон во кн.4, други пак, дека се колонии на Медите, како кај Херодот во кн. 5. Значи самите Венеди се чини дека ненадејно се појавиле од Фригите и Медите.

42 стр.19: (а) Бохартиј (Bochartius) поучува дека Пафлагонците биле Фриги Geogr. Sac. Lib.3. cap. 10. Оттука случајно Полоните (Poloni) Лахи (Lachi), и Полахи (Polachi) се нарекуваат некако како Пафлахи (Paflachi): А Словените и другите кои ги викаме Влахи (Vlachi), Флахи (Flachi) и Валахи (Valachi); и со сложено име Моро-Влахи (Moro-Vlachi), то ест Црни Пафлагонци (Nigri paphlagones). Овие Лукиј во кн. 6 ги нарекува Црни Латини (Nigri Latini) и Црни Римјани (Nigri Romani), кај кого Леоник (Leonicus) вели дека јазикот на Даките или на Валахите е сличен со јазикот на Италите, но сепак нешто расипан и поинаков, така што Италите тешко можат да ги разберат оние нешта што се изговараат со нивни зборови; значи дека затоа се користеле со јазикот и римските обичаи, а откаде дошле во тој регион и таму си поставиле живеалишта, тоа не сум го слушнал од ниеден смртник." А пак се прикажува дека Нигрите како и Меланхлените се користеле со црни облеци за да се разликуваат од Римјаните кои пак се користеле со бели облеци.

coorti fuiſſe videntur. Quare & in Illyrico Venetis Adriæ proximo tum Phryges, tum Medi apud veteres Geographos ponuntur. Porro Hilleviones, a quibus Scandinavia *Svithia*, ideſt *Terrarum Orbis* eſt appellata, *Venedos* quoque dicere non dubitamus. Item *Vandalos* eſſe Sclavos, ſeu *Venedos* ex ipſo illorum nomine demonſtramus, Germanice enim, vox iſta: *Vandali*, ſolet interdum *Vagos homines*, *erroneſque* quosdam denotare. (*a*) Tales enim Vandalos olim fuiſſe ex Tacito cognoſcimus. " Quid- „ quid inter Peucinos (inquit) Fennosque Syl- „ varum ac montium erigitur, (*Venedi.*) „ latrociniis pererrant." (*b*) Præterea *Vanda-los* ipſos, & Sarmatici generis prius, & Gothorum agnatos fuiſſe tradit etiam Procopius (*c*), ubi ait. " Gothicæ gentes multæ quidem, „ & *aliæ prius* fuerunt, quam nunc. Omnium „ autem maximæ, ac potiſſimæ, Gothi, & „ Vandali, & Viſigothi, & Gepides, *jamdu-* „ *dum Sarmatæ*, & *Melanchlæni* appellati. Sunt „ qui *Geticas* gentes has vocant, qui omnes „ nominibus quidem inter ſe differunt, cæte- „ ro conveniunt." Fruſtra igitur Cluverius *Vandalos* a Vinidis origine diverſos fuiſſe con- „ jectat, his verbis: " *Vinidos*, equidem, ſi- „ ve *Venedos* fuiſſe Sclavos, ideſt Sarmatas ſu- „ pra ſatis validis, certisque probatum eſt mi- „ hi argumentis. At Vandalos, ſive Vindelos „ fuiſſe Germanos citra Viſtulam colentes, „ jam CCCC. circiter annis ante Venedorum, „ ſive

(*a*) Grot. apud Aſſem. Kal. T. 1. c. 6. p. 282.
(*b*) De Mor. Germ.
(*c*) De Bell. Vandal. Lib. 1. cap. 2.

Затоа кај старите географи, час Фригите, час пак, Медите се сместуваа во Илирик, веднаш до Венетите на Адрија. Понатаму воопшто не се сомневаме дека Хилевионите од кои Скандинавија е наречена Свитхиа (Svithia), то ест Свет (Orbis Terrarum) ги нарекувале Венеди. Исто така од самото нивно име покажуваме дека Вандалите се Словени или Венеди, зашто тој збор Вандали (Vandali) на германски обично означува некакви луѓе кои скитаат и лутаат (Vagos hominess, erronesque)(a)[43]. А дека такви биле некогаш Венедите дознаваме од Такит кој вели „Сè што од шумите и планините се издига помеѓу Певкините и Фените [inter Peucinos Fennosque… errigitur], [Венедите] го пребродувале со разбојнички напади"(b)[44]. Освен тоа дури и Прокопиј раскажува дека самите Вандали кои првобитно биле од родот на Сарматите биле сродни со Готите(c)[45], каде вели: „Има многу готски племиња и тие порано беа поинакви одошто сега. А пак најмоќни и најголеми од сите се Готите, Вандалите, Визиготите (Visigothi) и Гепидите (Gepides), па уште и оние што се наречени Сармати (Sarmatae) и Меланхлени (Melanchlaeni). А има и такви што овие племиња ги викаат готски, зашто сите меѓу себе се разликуваат по имињата, а во останатото се совпаѓаат. Значи залудно Клувериј (Cluverius) нафрла дека Вандалите по потекло биле различни од Винидите(Vinidi) кога тоа го вели со овие зборови: „Винидите или Венедите навистина биле Словени, то ест Сармати што погоре ми е докажано со доволно валидни и сигурни аргументи. А Вандалите или Ванделите (Vandeli) биле Германи кои го населиле пределот пред реката Висла веќе околу 400 години пред миграцијата (ante transmigrationem) на Венедите или Словените во Германија што го докажале најсјаните

43 стр.20: (a) Грот кај Асеманус Кал. Т. 1. гл6. стр.282
44 стр.20: (b) За обичаите на Германите (De Mor. Germ.).
45 стр.20: (c) За војните со Вандалите (De bell. Vandal. Lib.I cap. 2.).

„ ſive Sclavorum in Germaniam transmigra-
„ tionem teſtati ſunt luculentiſſimi Auctores
„ Plinius & Tacitus, quorum hic etiam tam
„ vetuſtam eam indicat jam tum habitam fuiſ-
„ ſe adpellationem, uti unum ex ipſius Dei
„ Tuiſconis filiis eo nomine adpellatum fuiſſe
„ quidam crediderint." (*a*) Fruſtra etiam Cl. Aſſemanus demonſtrare nititur, Vandalos origine diverſa a Venedis Sclavis extitiſſe. (*b*) Ut enim tam *Gothos*, quam Vandalos, *alias prius* gentes fuiſſe, ſcilicet *Sarmaticas* ex Procopio didicimus: ita hos omnes *Theutones* nempe, *Scithoneſque* (Sclavonica nomina) *Venedos* fuiſſe, iisdemque Sclavonicis vocibus temporibus antiquiſſimis appellatos, tum ex Ptolemeo, tum ex Plinio jam demonſtratum eſt. *Rugios* inſuper Sarmaticæ, ſeu Venedicæ originis fuiſſe jam inde patet, quod & hi inter Gothos numerentur. Inquit enim Procopius: " *Rugi*, nam & hi Gothica erant ex natio-
„ ne." (*c*) Hos Helimoldus æque ac *Vinulos*, ſeu *Vandalos*, & *Venedos*, Sclavos appellat: " Altera Inſula longe major eſt contra Vilzos
„ poſita, quam incolunt Rani, qui & *Rugia-*
„ *ni*, gens fortiſſima *Sclavorum*, qui ſoli ha-
„ bent Regem. Hi ergo ſunt Vandalorum po-
„ puli diffuſi per regiones, & Inſulas Ma-
„ ris." (*d*) *Finnos* denique Hunnicam gentem fuiſſe, putat Belius: qui & affirmat, ſe re-

(*a*) Germ. Ant. apud Murat. Script. Rer. Ital. Tom. 1. pag. 425. in Not.
(*b*) Kal. Tom. 1. part. 2. cap. 5. pag. 277.
(*c*) De Bell. Gotth. Lib. 3. cap. 1.
(*d*) Chron. Sclavor. Lib. 1. cap. 1.

автори Плиниј и Такит, од кои овој вториов посочува дека називот уште тогаш се сметал за толку стар, така што некои веруваат дека еден од синовите на самиот бог Туиско(н) (ex fliliis Dei Tuisconis) бил наречен со тоа име"(a)[46]. Значи дури и Кл. Асеманус залудно настојува да покаже дека Вандалите биле со различно потекло од Венедските Словени(b)[47]. А имено научивме од Прокопиј дека како Готите, така и Вандалите порано биле други, инакви племиња, односно сарматски (племиња): така, веќе е докажано како од Птолемеј, така и од Плиниј дека сите овие Тевтони и Свитхони [што се словенски имиња] несомено биле Венеди и уште во најстаро време со исти словенски зборови биле наречени. Оттука јасно е дека и гореспоменатите Руги (Rugi) биле од сарматско или венедско потекло, зашто и овие се вбројуваат меѓу Готите. Имено Прокопиј вели: „Ругите навистина и овие биле од готска националност (Gothica natione)"(c)[48]. Хелимолдус (Helimoldus) овие племиња подеднакво како и Винулите (Vinuli), или Виндалите и Венедите ги нарекува Словени: „Другиот остров кој е многу поголем е поставен наспроти Вилзите (contra Vilzos) и него го населуваат Раните (Rani), кои задено со Ругианите(Rugiani) се најсилното племе на Словените и тие единствено имаат крал. Значи овие народи на Вандалите се распрснати по регионите и морските острови"(d)[49]. А најпосле и Белиус (Belius) смета дека Фин(ц)ите (Finni) биле хунско племе: тој и потврдува дека и самиот ги забележил

46 стр. 21: (a) Germ. Ant. Apud Murat. Script. Rer. Ital Tom I, pag.425 in Not.
47 стр. 21: (b) Календар. Том 1. дел 7. гл. 5. стр 277 (Kal. Tom. I part.7(?) cap. 5 pag.277).
48 стр. 21: (c) За војните со Готите (De Bell. Goth. Lib 3 cap. I.).
49 стр. 21: (d) Летопис на Словените Кн. 1, гл.1 (Chron. Sclavor. Lib I cap.I).

liquas linguæ Hunnoſcythicæ in Finnico idiomate deprehendiſſe. (*a*) Sed de his poſtea.

Cum ergo populi iſti Venedi, ſeu Sclavi, inter Germanos degerent, Germanicis moribus & lingua, mores patrios, linguamque ſuam primigeniam commutarunt. Hinc Tacitus, ubi de Svevis agit, eos quidem Germaniæ populis accenſet; Venedos vero alios Transviſtulanos, qui Sarmatiam tenebant, Germanos omnino appellare reformidat. (*b*) Illi enim Venedi Germanis utique erant propinqui, ſed mores patrios, & linguam puriorem, quam Svevi ſervabant, qui Germanorum ritus imitabantur. Denique quando Gothi e Scandinavia ſunt egreſſi, tunc & propriæ ſtirpis populos, & multos alios imperio ſuo ſubdiderunt, illosque maxime propter imperii, armorumque ſocietatem Gothos vocarunt. Ita enim Jornandes; " Unde mox promoventes ad ſedem Ulmeru-
„ gorum, qui tunc Oceani ripas incolebant,
„ caſtramentati ſunt (Gothi) eosque commiſſo
„ prælio propriis ſedibus expulerunt, eorum-
„ que vicinos *Vandalos*, jam tunc ſubjugantes,
„ ſuis appellavere victoriis. (*c*) Atque ita factum eſt, ut floridis Gothorum rebus pene univerſa ſileat Sclavorum, Venedorumque Hiſtoria; inque Geticos & Sarmaticos *Glorioſæ*, & *Populoſæ* ſtirpis labores, *Germania* ſociata intraverit.

Germanos autem appello veteres quosdam po-

(*a*) De Vetuſt. Litterat. Hunno-Scythica Sect. 2. §. 5.
(*b*) De Mor. Germ.
(*c*) De Reb. Get. cap. 2.

остатоците од хунско-скитскиот јазик во финскиот идиом(a)[50]. Но, за овие нешта подоцна.

Значи, кога овие народи Венеди или Словени почнале да се населуваат меѓу Германите, тие ги измешале обичаите на претците и својот јазик со германските обичаи и јазик. Затоа Такит, кога раскажува за Свевите, нив ги вбројува меѓу народите на Германија; Тој воопшто се грози Венедите, другите Трансвисланци (alios Transvistulianos), кои ја држеа Сарматија, да ги нарече Германи(b)[51]. Зашто тие Венеди биле особено слични на Германите, но сепак го зачуваа почист јазикот и обичаите на претците одошто Свевите, кои пак ги подражаваа обичаите на Германите. И, најпосле, кога Готите излегле од Скандинавија, тогаш и народите од посебна лоза, а и многу други, ги потчиниле под својата власт, и нив, поради сојузот во власта и оружјето, ги нарекле Готи. Така името Јорнандес вели: „Оттаму, само што се придвижија напред до седиштето на Улмеругите (ad sedem Ulmerigorum), кои тогаш ги населуваа бреговите на Океанот, Готите си поставија логори и, откако започнаа битка, нив ги изгонија од сопствените домови и нивните соседи Вандалите, кои тогаш веќе беа потчинети, ги поттикнаа со своите победи(c)[52]. И така се случи во времето кога подвизите на Готите беа во расцут, да замолчи речиси целосно историјата на Словените и на Венедите; И во неа влезе Германија која си ги приклучи гетските и сарматските подвизи на славна и позната лоза.

Германи пак, ги нарекувам некои стари народи, кои

50 стр. 22: (a) За древната хунско-скитска писменост оддел.2§.5.
51 стр. 22: (b) За обичаите на Германите (De Mor. Germ.).
52 стр. 22: (c) За обичаите на Гетите (De Reb. Get. Cap. 2.).

populos, qui Germanicam hodiernam linguam condiderunt: *Mannumque* habent Auctorem. Hos ex *Lydorum* genere fuisse suspicor, eorum nempe, quos Herodotus Lib. 1. *Meon* antea vocatos esse tradit. Nam & Veterum Germanorum Auctor ab eodem Tacito *Mannus* fuisse dicitur. De Mor. Germ. His *Phryges* commixti Mysos condiderunt; Mysi enim sermone Lydio. Phrygioque permixto utebantur, ut tradit Strabo Lib. 12. pag. 383. Cæterum libertas est, eos etiam ex Ægypto advenisse suspicari cum Bochartio, & aliis, qui *Tuisconis*, & *Manni* nomina ab Ægyptiis *Thoth* & *Menes* derivare contendunt. Geogr. Sacr. cap. 23. pag. 462. Nam & Herodotus Lib. 1. & 2. *Cares* Lydorum germanos Ægyptiorum hospites facit. Et Justinus Lb. 1. *Scythas* antiquissimis temporibus in Ægyptum excurrisse memorat.

Populi autem illi, qui proprie *Germani* dicti sunt, a Mysis diversi fuisse videntur. Tacitus enim hoc nomen Gallis recens additum scribit propter Tungrorum adventum, qui prius Germani vocabantur. "Cæterum Germaniæ vo-
„ cabulum [7] recens & nuper additum: quoniam
„ qui primum Rhenum transgressi Gallos ex-
„ pullerint, [8] nunc Tungri, nunc Germani
„ vocati sint; ita nationis nomen, non gentis
„ evaluisse paullatim, ut omnes primum a vi-
„ ctore ob metum, mox a se ipsis invento no-
„ mine Germani vocarentur." In quem locum Lipsius n. 7. "Quod ait nuper, non her-
„ cules ita nuper: quippe cum ab ævo Julii
„ Cæsaris, quo constat Germanos Galliam ir-
„ rupisse. Et n. 8. Valde amplector Bamber-
„ gensem Scripturam, quam & Pichena reppe-

го оснивале денешниот германски јазик. И нивниот зачетник е Манн(ус) (Mannus). За овие се сомневам дека се од родот на Лидите (ex Lydorum genere), оние народи за кои Херодот претходно во кн. 1. раскажува дека се наречени Меон (Meon). Зашто и за родоначалникот на старите Германи во делото „За обичаите на Германите" од истиот Такит се кажува дека бил Маннус. Со нив, откако се смешале Фригите (Phryges), ги создале Мизите (Mysi); а Мизите употребуваа лидиски говор помешан со фригискиот како што раскажува Страбон во кн. 12 стр.382. Впрочем ни се дава слобода да се посомневаме со Бохартиј и со другите, дека тие дошле дури од Египет, зашто тие имињата на Туискон и на Манн настојуваат да ги изведат од египетските имиња Тхотх (Thoth) и Менес (Menes) Geogr. Sacr. Cap. 23 pag. 462. Зашто и Херодот во кн. 1 и 2 Карите (Cares) ги прави сродници на Лидите и туѓинци за Египетјаните. И Јустин во кн. 1 спомнува дека Скитите во најстаро време се проширале кон Египет.

А пак, оние народи кои посебно се наречени Германи, се чини дека се разликувале од Мизите. Зашто и Такит пишува дека ова име им е од неодамна додадено на Галите поради доаѓањето на Тунгрите (propter Tungrorum adventum), кои претходно се викаа Германи. „Впрочем зборчето Германија е ново и од неодамна додадено: зашто тие кои најпрвин ја преминаа реката Рајна ги изгонија Галите, па еднаш Тунгри, а друг пат се нарекувани Германи; така постепено сраснало името на нацијата, а не на племето, така што сите најпрвин поради страв од победникот, а потоа сами по себе се нарекуваа себе си со новоизмисленото име Германи. „На тоа место од книгата Липсиус (Lipsius) додава бел. 7. „Она што го вели некогаш, жими Херкула, не било баш така некогаш: зашто несомнено е дека уште од времето на Јулиј Цезар во кое, познато е, дека Германите се нафрлиле на Галија." И во бел. 8 тој додава дека „Многу повеќе го прифаќам Бамбергиското писание (amplector Brambergusem Scripturam) кое го посочува и Пикена (Pichena) во старото Болоњско издание (in veteri editione Bononiensi): „и сега се викаат Тунгри, а тогаш се викаа Германи."

„ rit in veteri editione Bononienſi : *ac nunc Tun-*
„ *gri*, tunc *Germani*. " Porro Paullus Diaconus,
ſive Miſcellæ Auctor, *Tungros*, & *Turcilingos*,
eandem fuiſſe gentem teſtatur ; inquit enim
Lib. 15. " Præterea Heruli, *Turcilingi*, ſive
„ *Tungri* (Murat. Rugi) cum propriis Regulis,
„ aliæque &c. " Ubi Muratorius legit *Turci*
Lingi, quaſi gentem ex Turcis & Lingis coor-
tam ; vel *Turci* illi, qui proprie *Lingi* voca-
bantur. De Turcorum origine infra dicemus.
Interea *Lingos* ſeu Lingones eſſe Venedos ſeu
Sclavos Poloniæ, ſuadet Thomas Archid. Spa-
lat. Hiſt. Salon. cap. 7. " Venerunt, inquit de
„ partibus *Poloniæ*, qui *Lingones* appellantur,
„ cum Totila ſeptem, vel octo tribus Nobi-
„ lium. Hi videntes terram Croatiæ aptam
„ ſibi fore ad habitandum, petierunt, & obti-
„ nuerunt eam a Duce ſuo. " Helmoldus re-
ro cap. 2. Chron. Sclavor. (*a*) *Linguones* Sca-
vos ultra Vilzos Rugianis, ſeu Rugis proxi-
mos in Germania collocat. Hungari quoque
hodierni Polonos etiamnum *Lengel* appellant
apud Cromerum, qui & a *Lecho* ſic dictos ſu-
ſpicatur. De Rub. Pol. Lib. 1. cap. 16. ubi
ait : " Nec multum ab hac diverſa eſſe vide-
„ tur ratio nominis Hungarici, qui Polonos
„ *Lengel* quaſi *Lechel*, ut videtur, hoc eſt
„ a *Lecho* conditos appellant. Quæ ſi vera
ſunt, & antiquior, quam vulgo creditur, eſt
hujus conditoris epocha ; & Germanorum,
ſeu Tungrorum nomen ad Sclavos Polonos,
ſeu Venedos Sarmatas videtur pertinere.

Sd

(*a*) Eginhardus ad an. 808. *Hilinones* vocat ; forſan *Hilleviones* Plinii.

Понатаму и Павел Ѓаконот (Paulus Diaconus), или авторот на Мисцела (sive Miscellae Auctor), потврдува дека Тунгрите (Tungri) и Туркилингите (Turcilingi) биле едно исто племе; имено тој во кн. 15 вели: „Освен ова Херулите, Туркилингите или Тунгрите [Мурат. Ругите] биле со свои сопствени закони, и други нешта. „Таму каде што во Мураториум се чита Турки Линги (Turci Lingi), како да се работи за племе кое ненадејно се појавува од Турките и од Лингите; или пак оние Турки кои се нарекуваа на сопствен јазик Линги. За потеклото на Турките ќе кажеме подолу. Меѓутоа дека Лингите или Лингоните (Lingones) биле Венеди или Словени од Полонија не убедува Тома Архиѓакон Сплитски во делото Историјата на Сплит Гл. 7:. „Дојдоа, вели тој, од деловите на Полонија оние кои се нарекуваат Лингони заедно со Тотила седум или осум триби на благородници. Овие, откако видоа дека земјата на Кроатија ќе им биде погодна за да ја населат, се упатија кон неа и ја добија од својот водач.“ Хелмолд (Helmoldus) навистина во гл. 2 во делото „Хроника на Словените“(а)[53] Словените Лингони (Lingones Sclavos) ги сместува од онаа страна преку Вилзите Ругиани (ultra Vilzos Rugianis), или најблиску до Ругите во Германија. А и денешните Хунгри дури и сега ги нарекуваат Полоните Ленгел (Lengel) кај Кромер (apud Cromerum), кој поостро прецизира дека така се наречени од Лехус (Lechus). Во делото „De Rub. Pol Lib 1 cap.16“ тој таму вели: „Се чини дека значењето на името кај Унгарите не е многу поразлично од ова, зашто и тие Полоните ги нарекуваат Ленгел (Lengel) како Лехел (Lechel), што изгледа дека значи основани од Лехус (A Lecho conditos). А ако овие нешта се точни, тогаш епохата на нивниот оснивател е постара од онаа за која се верува меѓу народот; и името на Германите или на Тунгрите се чини дека се однесува на словенските Полони или на сарматските Венеди.

53 Стр24: (а) Егинхардус (Eginhardus) во 808 год. (ги нарекува) Хилинонес (Hilinones); можеби тоа се оние Хилевиони (Hilleviones) кај Плиниј.

Sed quamvis Gothi, ſeu Theutones, & Getæ eadem gens cum Venedis, ſeu Sclavis olim extiterit; tamen Getas illos Ovidii, de quibus Kohlius, a Gothis *Jornandis* toto cœlo diverſos fuiſſe, credibile eſt. Illi enim veteres Getæ ſagittandi erant peritiſſimi:

„ Littus Euxinum, ſi quis mihi diceret,
„ ibis,
„ Et metuas arcu ne feriare Getæ; (*a*)

Gothi vero contra, Beliſario apud Procopium teſte. (*b*) Interrogatus enim, quibusnam argumentis ex ea die, qua hoſtes fugaſſet, in ſpem bonam veniſſet, omnino ſe Gothos debellaturum, reſpondit: " In eo differre exer-
„ citus ipſos quam maxime, quia Romani
„ omnes fere, & Hunni his ſocii ex equis
„ arcus inſinuare, ſagittasque in hoſtes immit-
„ tere quam optime norint; *Gothorum vero ne-*
„ *mini unquam id ſtudii, aut curæ fuiſſet*: Sed
„ equites ſatis conſtare telis dumtaxat, & gla-
„ diis uti conſueviſſe." Idem confirmat Jornandes; inquit enim: " Nam ibi admirandum
„ reor, fuiſſe ſpectaculum, ubi cernere erat
„ cunctis pugnantem *Gothum enſe furentem*,
„ Gepidam in vulnere ſuorum cuncta tela fran-
„ gentem, Svevum pede, Hunnum ſagitta
„ præſumere, Alanum gravi, Herulum levi
„ armatura aciem inſtruere." (*c*) Quin Getas ipſos Ovidii, Sarmaticæ potius & Hunnicæ, quam Germanicæ conſuetudinis extitiſſe judico: quidquid ibidem in contrarium ſentiat Ko-

(*a*) Apud Kohl. pag. 83.
(*b*) De Bell. Goth. Lib. 1. cap. 22. pag. 379.
(*c*) De Reb. Get. cap. 16.

Но, и доколку Готите или Тевтоните и Гетите некогаш биле едно племе исто со Венедите или Словените, сепак сосема е веројатно дека оние Гети на Овидиј, за кои спомнува и Кохлиј, се разидувале временски за цел еден век од Готите на Јорнандес. Зашто тие старите Гети биле мошне вешти во стрелањето:

„на брегот на Црното Море, ако некој ми каже, дека ќе одиш,
ти треба и да се плашиш да не те достигнат Гетите со лакот(а)[54];

А пак, Готите се нешто спротивно според сведоштвото на Белифариј(Belifarius) кај Прокопиј(b)[55]. Зашто кога името бил запрашан од кои причини (аргументи) би бил благонадежен во оној ден кога би го прогонил непријателот, ако воопшто тој некогаш ги победел Готите, тој одговорил: „Во толку многу се разликуваат самите војски, зашто речиси сите Римјани и Хуните во сојуз со овие од коњите најдобро ги затегнуваат лаковите и најдобро знаат да пуштаат стрели врз непријателот; додека за ова никогаш никому од Готите не му било грижа или склоност, туку коњаниците се навикнати само да стојат во место со копја и да се служат со меч." Истото го потврдува и Јорнандес кој името вели: „Таму мислам дека има призор достоен за восхит, каде што можеше да се види разликата меѓу сите: Готот разбеснет со меч, Гепидот (Gepida) скршен и ранет како ги зема сите свои копја, Свевот со пешадија, Хунот пак, ги зема стрелите, Аланот (Alanus) со тешко, а Херулот (Herulus) со лесно вооружување го постројува бојниот ред".(c)[56] Дури ценам и дека самите Гети на Овидиј биле повеќе со сарматска и хунска нарав, отколку со германска. Наспроти ова, нешто поинаку мисли

54 стр. 25: (a) Кај Кохлиј стр. 83.
55 стр. 25: (b) За Војните со Готите кн. 1, гл. 22. стр. 379.
56 стр. 25: (c) За подвизите на Гетите, глава 16 (De reb. Get. Cap.16).

26

Kohlius. Hanc enim inter Sarmaticas, & Germanicas gentes diverſitatem ponit Tacitus. " Quod Germani, & *Domos figant*, & ſcu-
„ ta geſtant, & pedum uſu, ac pernicita-
„ te gaudent, quæ omnia diverſa Sarmatis
„ ſunt, in Plauſtro, *Equoque* viventibus." (*a*) Sarmatas autem, Getasque *in Equis* vixiſſe ex eodem Ovidio colligimus:

„ Sauromaticæ major, Geticæque frequen-
„ tia gentis
„ Per medias *in equis* itque, reditque
„ vias. (*b*)

Hinc Gothos inter Getas advenas gentes fuiſſe recte conjeciſſe videtur Cl. Germanicarum rerum Scriptor Maſcovius, ex vetuſta Grutteriana Inſcriptione: (*c*) idque in cauſa fuiſſe ſuſpicor, ut Jornandes, aliique Scriptores Getas Ovidiani ævi cum Gothis, ejusdem quidem originis, ſed conſuetudinis diverſæ populis, confunderent.

At Sclavi, ſive Venedi Sarmatiæ, cum pars eorum Gothis eſſet contermina, pars vero Hunnorum, ſeu Turcarum eſſent ſocii, alii Gothicos pugnandi, vivendique ſervabant ritus, alii contra Hunnorum mores ſequebantur, ut videre eſt apud Leonem Auguſtum. Inquit enim: „ Sclavonica natio ſimili vitæ cultu, & mori-
„ bus ac *Galli* utebantur. *Libertatis amans*, ſub-
„ jici, aut Imperio parere noluit, quando trans
„ Da-

(*a*) De Mor. Germ.
(*b*) Apud Kohl. p. 66.
(*c*) Lib. 5. §. 6. n. 2.

Кохлиј. Зашто оваа разлика меѓу сарматските и германските племиња ја истакнува Такит. "Зашто Германите си градат домови, носат штитови, ја сакаат брзината, а сите овие нешта се различни кај Сарматите кои живеат во бојни коли на коњ".(а)[57] А пак, дека Сарматите и Гетите живееле на коњи читаме од истиот Овидиј:

„Огромна е многуљудноста
на сауроматското и на гетското племе
кое оди и се враќа на коњи
по средината на патиштата". (b)[58]

Според тоа се чини дека Кл. Масковиски, писателот на германската историја (Cl.Germanicarum rerum Scriptor Mascovius) според стариот Грутериански запис (ex vetusta Grutteriana inscriptione) ги ставил на едно место Готите помеѓу Гетите, сметајќи ги дека биле придојдени племиња(с)[59]: Така и јас се сомевам дека тоа било причината, како и Јорнандес, дека другите писатели ги помешале Гетите од времето на Овидиј со Готите, кои биле народи со некое исто потекло, но со различен начин на живеење.

А Словените, или Венедите на Сарматија, бидејќи еден дел од нив бил населен на граничен предел со Гетите, а дел пак со Хуните, или биле сојузници на Турките, па едните го одржувале готскиот начин на војување и на живеење, други пак ги следеле обичаите што се противни на обичаите на Хуните, како што може да се види кај Леон Августус (Leo Augustus). Зашто тој имено вели: „Словенскиот народ (natio) се служел со сличен начин на живеење и обичаи како и Галите. Љубејќи ја слободата, тој не сакал да биде потчинет или пак, да се потчинува на Империјата кога живеел во

57 стр. 26:(а) За обичаите на Германите (De Mor. Germ.)
58 стр. 26: (b) Кај Кохлиј стр. 66.
59 стр. 26: (с) Кн.5 § 6 бел. 2.

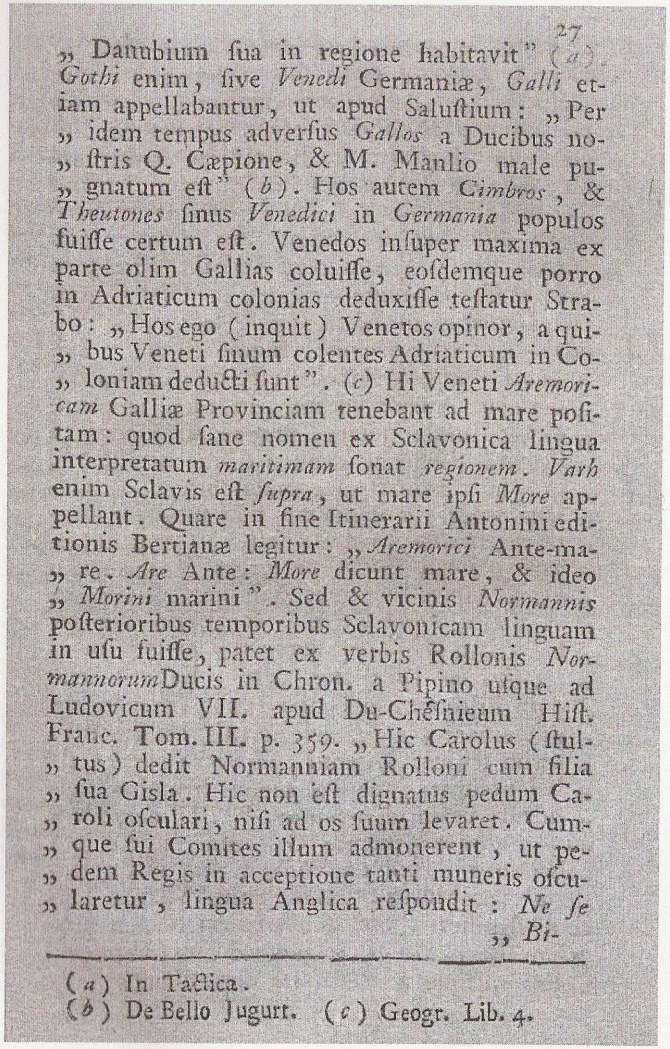

„ Danubium ſua in regione habitavit" (a). *Gothi* enim, ſive *Venedi* Germaniæ, *Galli* etiam appellabantur, ut apud Saluſtium: „ Per „ idem tempus adverſus *Gallos* a Ducibus no- „ ſtris Q. Cæpione, & M. Manlio male pu- „ gnatum eſt" (b). Hos autem *Cimbros*, & *Theutones* ſinus *Venedici* in *Germania* populos fuiſſe certum eſt. Venedos inſuper maxima ex parte olim Gallias coluiſſe, eoſdemque porro in Adriaticum colonias deduxiſſe teſtatur Strabo: „ Hos ego (inquit) Venetos opinor, a qui- „ bus Veneti ſinum colentes Adriaticum in Co- „ loniam deducti ſunt". (c) Hi Veneti *Aremoricam* Galliæ Provinciam tenebant ad mare poſitam: quod ſane nomen ex Sclavonica lingua interpretatum *maritimam* ſonat *regionem*. *Varh* enim Sclavis eſt *ſupra*, ut mare ipſi *More* appellant. Quare in fine Itinerarii Antonini editionis Bertianæ legitur: „ *Aremorici* Ante-ma- „ re. *Are* Ante: *More* dicunt mare, & ideo „ *Morini* marini". Sed & vicinis *Normannis* poſterioribus temporibus Sclavonicam linguam in uſu fuiſſe, patet ex verbis Rollonis *Normannorum* Ducis in Chron. a Pipino uſque ad Ludovicum VII. apud Du-Chêſnieam Hiſt. Franc. Tom. III. p. 359. „ Hic Carolus (ſtul- „ tus) dedit Normanniam Rolloni cum filia „ ſua Gisla. Hic non eſt dignatus pedum Ca- „ roli oſculari, niſi ad os ſuum levaret. Cum- „ que ſui Comites illum admonerent, ut pe- „ dem Regis in acceptione tanti muneris oſcu- „ laretur, lingua Anglica reſpondit: *Ne ſe* „ *Bi-*

(a) In Tactica.
(b) De Bello Jugurt. (c) Geogr. Lib. 4.

27

војата област преку Дунав".(a)[60] А пак, Готите или Венедите на Германија исто така се нарекувале Гали, како кај Салустиј: „Во текот на истото тоа време се водеше тешка борба(b)[61] против Галите од страна на нашите водачи Квинт Кепион (Q.Caepio) и М. Манилиус (M.Manilius). А пак за овие Кимбри и Тевтони е извесно дека тие биле народи во Германија од Венедскиот залив. И дека освен тоа Венедите некогаш ја населувале Галија во најголемиот нејзин дел, и дека истите оснивале колонии дури и на Јадранот, сведочи Страбон: „Јас [вели тој] сум на мислење дека овие Венети се оние од кои што се Венетите кои го населуваат Јадранот, а се доведени во колонијата".(c)[62] Овие Венети ја држеа Ареморика провинцијата на Галија која се наоѓала покрај морето: што е јасно од името кое, толкувано на словенски јазик, значи морски предел. Зашто кај Словените зборот Варх (Varch) значи врз, над, како што самите зборот mare го нарекуваат Море. Затоа на крајот од Бертијанското издание на Антониновиот Итинерариј (in fine Itinerarii Antonini editionis Bertianae) се чита: Aremorici – Пред море (Antemare). Are е пред (ante): More овој збор значи Море (mare) и затоа „Морини (Morini) се Морски (луѓе) (Marini)". Но, и соседните Нормани во подоцнежните времиња се служеле со словенскиот јазик, што е јасно од зборовите на Ролон, водачот на Норманите (Rollonis Normanorum ducis) во Хрон(иката) која го опфаќа периодот од Пипин, па сè до Лудвиг (Луј) VII а се читаат кај Ду- Хесниеум, Историја на Франките том III стр. 359 (apud Du-Chesnieum Hist. Franc. Tom III p.359). „Овој Карол [глупавиот] му ја дал Норманија на Ролон заедно со својата ќерка Гисла. Тој не е достоен да ја бакне ногата на Карол, ниту пак, да ја подигне кон својата уста. И кога неговите воени другари го опоменале, дека при добивањето на таков почесен дар се бакнува ногата на кралот, тој на Англиски јазик им оговорил: „Не се Бигот (Ne se Bigot)", што

60 стр. 27: (a) Во Тактика (In Tactica)
61 стр. 27: (b) За војната со Југурта (De Bello Jugurt. (c) Географија кн.4. (Geogr. Lib.4)
62 стр. 27: (b) За војната со Југурта (De Bello Jugurt. (c) Географија кн.4. (Geogr. Lib.4)

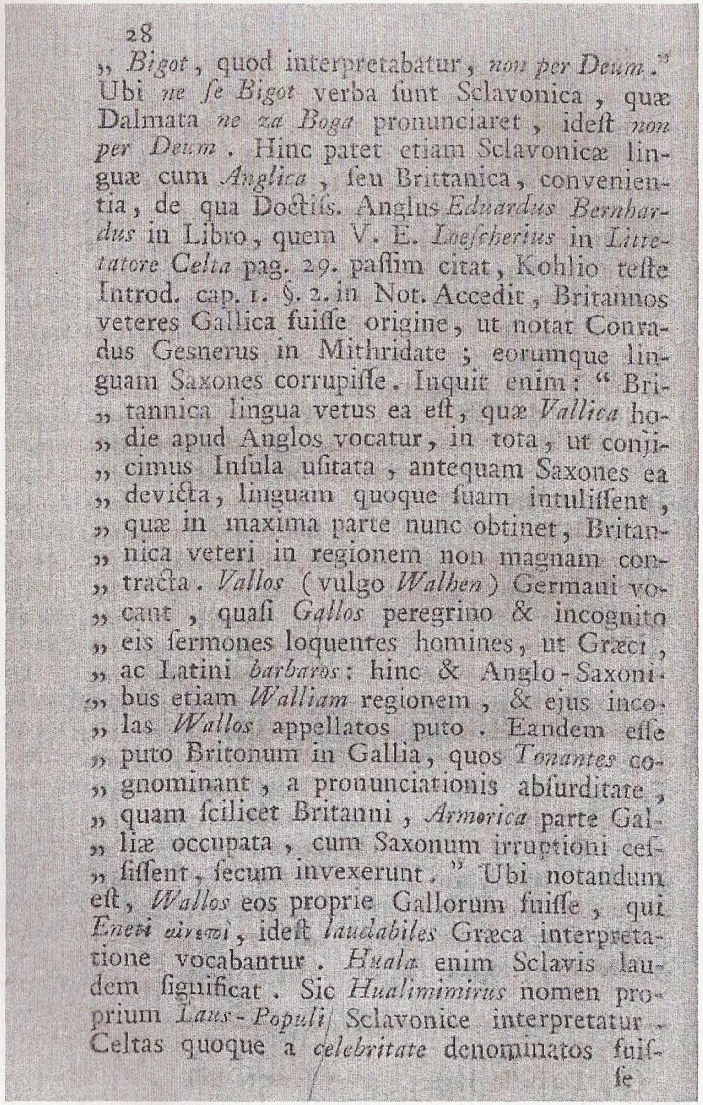

28

„ *Bigot*, quod interpretabatur, *non per Deum*." Ubi *ne ſe Bigot* verba ſunt Sclavonica, quæ Dalmata *ne za Boga* pronunciaret, ideſt *non per Deum*. Hinc patet etiam Sclavonicæ linguæ cum *Anglica*, ſeu Brittanica, convenientia, de qua Doctiſs. Anglus *Eduardus Bernhardus* in Libro, quem V. E. *Loeſcherius* in *Litteratore Celta* pag. 29. paſſim citat, Kohlio teſte Introd. cap. 1. §. 2. in Not. Accedit, Britannos veteres Gallica fuiſſe origine, ut notat Conradus Gesnerus in Mithridate; eorumque linguam Saxones corrupiſſe. Inquit enim: " Bri-
„ tannica lingua vetus ea eſt, quæ *Vallica* ho-
„ die apud Anglos vocatur, in tota, ut conji-
„ cimus Inſula uſitata, antequam Saxones ea
„ devicta, linguam quoque ſuam intuliſſent,
„ quæ in maxima parte nunc obtinet, Britan-
„ nica veteri in regionem non magnam con-
„ tracta. *Vallos* (vulgo *Walhen*) Germani vo-
„ cant, quaſi *Gallos* peregrino & incognito
„ eis ſermones loquentes homines, ut Græci,
„ ac Latini *barbaros*: hinc & Anglo-Saxoni-
„ bus etiam *Walliam* regionem, & ejus inco-
„ las *Wallos* appellatos puto. Eandem eſſe
„ puto Britonum in Gallia, quos *Tonantes* co-
„ gnominant, a pronunciationis abſurditate,
„ quam ſcilicet Britanni, *Armorica* parte Gal-
„ liæ occupata, cum Saxonum irruptioni ceſ-
„ ſiſſent, ſecum invexerunt." Ubi notandum eſt, *Wallos* eos proprie Gallorum fuiſſe, qui *Enetι αἰνετοὶ*, ideſt *laudabiles* Græca interpretatione vocabantur. *Huala* enim Sclavis laudem ſignificat. Sic *Hualimimirus* nomen proprium *Laus-Populi* Sclavonice interpretatur. Celtas quoque a *celebritate* denominatos fuiſſe

се толкува „Не, жими Бога“. Каде „Ne se Bigot“ се словенски зборови, кои Далматинецот ги изговара „ne za boga“, то ест „Не, жими Бога“. Оттука јасно призлегува совпаѓањето на словенскиот јазик дури и со англисикиот или британскиот, за кој мошне учениот Англичанец Едуард Бернбард (Eduardus Bernbardus) во книгата, која што В.Е. Лоешериј (V.E. Loescherius) во Келтскиот Литератор (In Litteratore Celta) стр. 29 насекаде ја цитира, според сведоштвото на Кохлиј во „Увод гл. 1 &2. во Бел. (Introd. cap. I & 2. in Not.)“. Притоа уште се додава дека Британите биле од старо галско потекло, како што бележи Конрадус Геснерус во Митридат (Conradus Gesnerus in Mithridate).; а нивниот јазик го расипале Саксоните. зашто тој вели: „Британскиот јазик е стар јазик, кој денес кај Англите се нарекува валика (Vallica /валски јазик), и бил употребуван на целиот остров, пред да го поразат островот Саксоните, и да им наметнат дури и свој јазик кој овде преовладува во најголем дел, а стариот британски е потиснат во не многу голем регион. Вали (Vallos) а [на народен говор Walchen] ги викаат (нив) Германите како да Галите се луѓе кои говорат на јазици што ним им се туѓи и непознати, како што Грците и Латините ги нарекувале барбари - така и за Англо-Саксоните мислам дека дури и областа им ја нарекле Валиа (Wallia), а нејзиното население го нарекле Вали (Walli). Мислам дека истото тоа е и за Британите во Галија, кои со прекар ги викаат Тонантес (Tonantes), според некој глупав (неразбирлив) изговор, кој што се разбира Британците, откако бил окупиран (заземен) делот на Галија Арморика, откако на инвазијата на Саксоните се повлекле (се предале), со себе ги припоиле. „Таму треба да биде забележано дека Вали биле посебно од оние од Галите, кои се Енети, то ест αἰνετοὶ, то ест достојни за пофалба (laudabiles) се нарекуваат во грчки превод. Зашто зборот хвала (Huala) на Словените им значи пофалба. Па така Хвалимимир(ус) (Hualimimirus) е лично име кое на словенски се толкува Пофалба на народот (Laus Populi), а и дека Келтите биле наречени според зборот кој значи слава,

ſe docet Strabo lib. 4. pag. 205. qui poſtquam de Gallis, qui Narbonenſem provinciam incolebant, egiſſet, ſubjungit: „ Hæc dixímus de Gallis, qui Narbonenſem provin„ ciam incolunt, qui quondam Celtæ appel„ labantur. Et arbitror ab his eſſe a Græcis no„ men Celtarum univerſis Gallis inditum διὰ „ τὴν ἐπιφάνειαν ab gentis *claritatem*: vel Maſ„ filienſibus ob vicinitatem ad id momenti ali„ quid conferentibus". Sclavi igitur ut *Veneti*, & *Antes*, ita etiam *Celtæ* Græca proprii nominis interpretatione vocabantur. (*a*) Denique Senones *Gallia* populos Sveviæ, ideſt *Gothicæ* originis fuiſſe docet idem Strabo, ubi Svevorum nationem ampliſſimam *Senones* appellat. (*b*) Hinc Gallicam, & non Germanicam gentem *Gothinos* fuiſſe tradit vel ipſe Tacitus: " *Gothinos* Gallica, *Oſos* Pannonica lingua coar„ guit non eſſe Germanos." (*c*)

Contra vero de Sclavis Bulgaris idem Auguſtus Scriptor hæc tradit: " Solæ autem *Bulga„ rorum*, & *Turcarum* nationes ſimiliter: acies „ ſuas in bello inſtruunt .... multum operæ „ collocant in ſtudio ſagittarum ex equis ja„ ciendarum ... Hi *Turcarum* mores hoc ſolo „ a *Bulgarorum* diſtant, quod hi Chriſtiano„ rum amplexi fidem, Romanorum moribus aſ„ ſuefacti, morum aſperitatem, & agreſtem „ vitam ſimul cum infidelitate abjiciunt." (*d*) Hinc duas veterum Getarum ſedes agnoſcit Jornan-

(*a*) Geogr. Lib. 4.
(*b*) Ibid. Lib. 7.
(*c*) De Mor. Germ.
(*d*) In Tactica.

поучува Страбон во книга 4 стр.205, кој раскажувајќи за Галите кои ја населувале Нарбоненската провинција (Narbonensis provincia), додава: „Ова го кажавме за Галите кои ја населуваат Нарбоненската провинција, а кои некогаш се нарекуваа Келти. И сметам (судам) дека од овие (Гали) од страна на Грците им било наденато името Келти на сите Гали διὰ τὴν ἐπιφάνειαν поради јасноста (сјајот) на племето: или се однесувало на Масилиенсите (Massilienses) поради блискоста во соседството во тој момент.„Значи Словените како Венети и Анти, па дури и Келти според толкувањето на грчки со посебно име се нарекувале(a)[63]. Најпосле истиот Страбон поучува дека Сенонитe (Senones) на Галија биле народи со свевиско, то ест со готско потекло, каде народот на Свевите со наједноставно име го нарекува Сенони (b)[64]. Притоа, дури и самиот Такит прикажува дека Готините (Gothini) биле галско, а не германско племе: „Готините кои се користат со галски, а Осите (Osi) со панонски не се германско племе, аргументирано тврди тој".(c)[65]

А наспроти ова за Бугарските Словени (de slavis Bulgaris) истиот Писател Аугуст прикажува: „А пак само народите на Бугарите и на Турките се слични: своите чети ги обучуваат на вештина со копје..... многу труд посветуваат во проучувањето на фрлање стрели од коњи..... Овие обичаи на Турките само по ова се разликуваат од обичаите на Бугарите, што овие, откако ја прифатиле верата на христијаните, се привикнале на обичаите на Римјаните, а суровите обичаи и дивјачкиот живот заедно со неверието ги отфрлиле (d)[66]. Понатаму, овие две седишта на старите Гети ги потврдува и Јорнандес, и едното од нив го

63 стр. 29: (a) Географија кн. 4.
64 стр. 29: (b) во истото дело кн. 7.
65 стр. 29: (c) За обичаите на Германите.
66 стр. 29: (d) Во Тактика.

nandes, alteram quarum in *Dacia*, *Thracia*, & *Moesia* collocat, alteram vero in *Scythia*, & *Sarmatia* supra Mare *Ponticum*, & *Meotin*. (*a*) " Quorum mansionem primam esse in Scythiæ „ solo juxta paludem *Meotidem*; secundo in „ Moesia, Thracia, & Dacia, tertio supra „ Mare Ponticum, *rursus in Scythia* legimus ha- „ bitasse." Getæ igitur primi generis fuere Sclavi illi, qui *Daciam*, *Moesiam*, & *Thraciam* colentes, *Gothis*, seu *Sclavis Venedis* Germaniæ, quos *Svevos*, & *Gallos* insuper diximus fuisse appellatos, persimiles erant, atque conterminì; inquit enim Strabo: (*b*) „Svevorum na- „ tio, ut superius dixi, partim intra, partim „ extra Sylvam (scil. Herciniam) habitant, „ Getarum contermina genti". Hi autem Ge- „ tæ olim *Zarabi* vocabantur: ita Jornand. Pri- " mum *Zarabos Tereos*, deinde vocatos *Pileatos*" (*c*), a quo nomine postea *Sorabi*, & *Serbi* dicti sunt. *Zaraba* enim, vel *Zarapa* Sclavonica vox est, & calceamenti ex filo facti genus designat. Hinc Constantinus Porphyrogenitus " *Serbula* vulgo servorum calceamenta, *Serbu-* „ *lianique* ita viliter, ac pauperum in modum „ calceati" (*d*).

Getæ vero alii sunt Sclavi illi, quos idem Jornandes *Bulgaros*, & *Sarmatas* appellat: quosque in *Scythia* & *Sarmatia* supra mare *Ponticum*, & *Meotin* collocat. Ac sicuti priores illi Getæ Gallis conterminis erant persimiles, ita & isti

(*a*) De Reb. Get. cap. 2.
(*b*) Geogr. Lib. 7.
(*c*) De Reb. Get. cap. 3.
(*d*) De Admin. Imp. cap. 2.

сместува во Дакија, Тракија и Мезија, а пак другото во Скитија и Сарматија над Црното море (Mare Ponticum) и Меотин (Meotin)(a)[67]. „Нивното прво место на пребивање е на почвата на Скитија покрај мочуриштето Меотида (juxta paludem Meotidem); втор пат читаме дека се населиле во Мезија, Тракија и Дакија, трет пат над Понтското море (supra Mare Ponticum), и повторно назад во Скитија. „Значи првите Гети со словенски род биле оние кои ја населувале Дакија, Мезија и Тракија и биле слични и граничеле со Готите или со Венедските Словени на Германија, за кои што погоре рековме дека биле наречени Свеви и Гали; така имено вели и Страбон (b)[68]: „Народот на Свевите, како што кажав погоре беа населени делумно внатре, а делумно од другата страна во Силва (Sylva) [односно Херкинија] (scil. Herciniam), на граница со племето на Гетите. „А пак овие, Гетите, некогаш се нарекуваа Зараби (Zarabi): така Јорнандес вели дека најпрвин Зарабите се викале Тереи (Terei), а потоа Пилеати (Pileati)" (c)[69], од кое што име подоцна се наречени Сораби (Sorabi) и Серби (Serbi). Зашто Зараба (Zaraba) или Зарапа (Zarapa) е словенски збор и означува вид на обувка направена од конец. Затоа и Константин Порфирогенит обично обувките на робовите ги вика Сербула (Serbula), а пак Сербулиани (Serbuliani) зашто си носеле обувки така по селски и како сиромашни луѓе (d)[70]".

А пак, Гетите се оние други Словени кои истиот Јорнандес ги нарекува Бугари (Bulgari) и Сармати (Sarmatae) – тоа се сите оние кои тој ги сместува во Сарматија и Скитија над Понтското море и Меотин. И како што оние претходните Гети биле слични со Галите со кои се граничеле, така и тие другите се служеле со хунските обичаи.

67 стр. 30: (a) За историјата на Гетите гл. 2 (De Reb. Geth. Cap. 2.)
68 стр. 30: (b) Географија кн. 7.
69 стр. 30: (c) За подвизите на Гетите гл.3 (De Reb. Get. Cap.3).
70 стр.30: (d) За управувањето на Империјата гл.2.(De Admin. Imp. Cap.2).

& iſti alii Hunnicas ſervabant conſuetudines. Quin Hunni ipſi, ſeu Turcæ Geticæ ſeu Thracicæ erant originis; hos enim vocatos eſſe *Maſſagetas* tradit Procopius: „(*a*) Ægan Maſſageta erat, quos nunc Hunnos vocant." Hinc Herodotus lib. 5. Thracum gentem ſecundum Indos omnium maximam appellat. Linguam tamen & mores, propter longinquas per Orientem expeditiones mutaverant & ipſi, quemadmodum Sclavi illi alii, ſeu Gothi, quos Germanicas expeditiones ſuſcepiſſe diximus. Tradit enim Herodotus, Scythas Aſiæ ultimos a Meoticis Scythis duxiſſe originem: „Super hos „(ſcil. Iyrcas, ſeu ut alii legunt Turcas) „qua vergit ad Auroram incolunt alii Scythæ, „qui a Regiis Scythis deficientes ita in hunc „locum pervenerunt". (*b*) Hos *Turcas* Orientales vocat Porphyrogenitus; inquit enim: „„Ad *Turcos* vero *Orientem* verſus in Perſidis „partibus habitantes, quorum ſupra mentio„nem fecimus, negotiatores ſuos mittunt et„iamnum ii, qui Occidentem incolunt prædi„ti *Turci*, inviſuntque illos, & reſponſa ſæ„pe ab ipſis per hos accipiunt (*c*).

Ad hos etiam pertinent illa alia Porphirogeniti verba de Adminiſtr. Imp. Cap. 38. „Turcorum gens olim prope Chaziariam habita„bat, in loco, cui cognomen *Lebedias*, Λε„βεδίαι, a primo ipſorum Βοεβόδα, Boobodo; „qui nomine Lebedias appellabatur; dignita„te vero quemadmodum reliqui ejus ſucceſſo„res,

(*a*) De Bell. Vandal. Lib. 1. cap. 2.
(*b*) Lib. 4.
(*c*) De Adminiſtr. Imp. cap. 38.

Значи самите Хуни биле со турко гетско или со тракиско потекло; За овие името Прокопиј раскажува дека биле наречени Масагети (Massagetae)(a)[71]: „Аеган (Еган-Aegan) беше Масагет, а нив сега ги викаат Хуни." Па така и Херодот во книга 5 племето на Траките го нарекува најголемо од сите, после племето Индите. А сепак, и самите го измениле јазикот и обичаите поради далечните и долготрајните походи низ Ориентот, како што тоа го направиле оние други Словени или Готи за коишто кажавме дека се зафатиле со походите на Германите. Зашто и Херодот раскажува дека најоддалечените Скити на Азија водат потекло од Меотските Скити: „Над овие [односно Лирки (Lyrcae), или како што другите ги читаат Турки (Turcae)], по линијата која се протега на исток, се населуваат други Скити, кои одделувајќи се од пределите на Скитија пристигнале на ова место".(b)[72] Овие Порфирогенит ги вика Ориентални Турки (Turcae Orientales); зашто тој вели: „Кај Турките пак, кои го населувале делот кон Персиските краеви на Исток, за кои што погоре спомнавме, ги испраќаат своите трговци дури и сега оние, претходно споменати Турки кои го населуваат Западот, и тие ги посетуваат нив, и често од самите, преку овие, добиваат одговори(c)[73].

Кон овие исто така се однесуваат и оние други зборови на Порфирогенит во делото „За управувањето со Империјата" гл.38: „Племето на Турките некогаш било населено близу Хазарија, на местото со прекар Лебедиас (Lebedias) Λεβεδία, даден најпрвин на самите Βοεβόδου Boebodo, кои и самите се нарекуваа по името на Лебедиа; и некако понатаму, со оглед на достоинството, (пре) останатите негови наследници се нарекуваа Боебодус (Boebodus)". Тука треба да се искористи фактот дека

71 стр. 31 (a) За војните са Вандалите Кн. И1, гл.2.
72 стр. 31 (b) Кн. 4.
73 стр. 31(c) За управувањето на Империјата гл. 38.

„ res, Boebodus vocabatur". Ubi utandum eſt vocem Βοεβόδε *Boebodo* plane Sclavonicam eſſe. Sclavis enim *Voevoda Belli-Ducem* ſonat, ut notat Bandurius. Quare Turcæ iſti Sclavonica lingua utebantur, licet & aliam, ſcil. Hunnicam in uſu haberent: quod & confirmare videtur idem Porphirogenitus, de Adminiſtr. Imp. Cap. 39. Ubi ait: „qui victi (*Chabari*, ſive *Abari* ex Chazarorum gente) pars occiſi ſunt, „ pars fugientes ad Turcos in Patzinacitarum „ terram ſe contulerunt, ibique ſedes poſuerunt; contractaque mutua amicitia, Chabari appellati ſunt; unde & Chazarorum linguam ipſos *Turcos* docuerunt, habentque etiam hodie eandem dialectum; aliaque item „ *Turcorum lingua* utuntur". Minus igitur recte Turcica lingua Hungaricæ ſimilis, & propinqua eſſe creditur, cum Turcica lingua vetus Sclavonica fuerit, Hungarica vero, & Turcica hodierna ad Chazarorum ſermonem magis accedant.

Ex his conficitur, *Gothos*, & *Getas*, quamvis eadem gens *Venedica*, ſeu *Sclava* ab initio extiterit, tractu tamen temporis alios quidem eorum in *Germaniam*, & *Galliam* migrantes, Germanicos mores, & linguam didiciſſe, *Gothoſque*, *Sveones*, ſeu *Svithones*, & *Gallos* condidiſſe: alios in *Orientem* profectos orientalibus moribus, & linguis proprios mores & linguam patriam commutantes, *Hunnos* vocatos eſſe & *Maſſagetas*. Alios denique tum in *Dacia*, & *Mœſia*, tum in *Scythia*, & *Sarmatia* ſedibus patriis manentes, vetuſta nomina, mores, & linguam, niſi quatenus vitii aliquid ex vicinis populis contraxerint, cæteris melius retinuiſ-

зборот Βοεβόδε Боебодо (Boebodo) е чисто словенски збор. Зашто, како што бележи Бандуриј (Bandurius), кај Словените зборот Воевода се изговара да означи Водач на војната (Voevoda- Belli Ducem sonat). Затоа тие Турки се користеле и со словенскиот јазик, макар што имале во употреба и друг јазик, односно јазикот на Хуните; овој факт се чини дека го потврдува истиот Порфирогенит во делото „За управувањето на Империјата" гл. 39 каде вели: „Тие [Хабари (Chabari) или Абари (Abari) од племето на Хазарите (ex hazarorum gente)] штом беа поразени, еден дел од нив беа убиени, додека другиот дел, пребегнувајќи кај Турките се собраа во земјата на Пацинакитите (in Patzinacitarum terram), каде што си подигнаа населби; а откако заемно потпишаа спогодба за пријателство, беа наречени Хабари; оттука и самите Турки ги научиле на јазикот на Хазарите, па така и денденес имаат ист говор; а другите исто така се служат со јазикот на Турките." Значи помалку е исправно да се верува дека турскиот јазик бил сличен и близок на унгарскиот, бидејќи стариот турскиот јазик бил словенски јазик, а пак унгарскиот и денешниот турски повеќе приближуваат кон говорот на Хазарите.

Од овие нешта се заклучува дека Готите и Гетите, иако од почетокот постоеле како едно исто племе Венедско или Словенско, сепак со текот на времето едните од нив, преселувајќи се во Германија или во Галија ги научиле германските обичаи и јазик и ги основале Готите, Свеоните или Свитхоните и Галите; другите пак, кои тргнале на Исток (на Ориентот), помешувајќи ги сопствените јазици и обичаи со ориенталните јазици и обичаи биле наречени Хуни и Масагети. И најпосле третите од нив, пребивајќи, ту во Дакија, ту во Скитија и Сарматија во населбите на своите предци, ги задржале подобро од другите старите имиња, обичаи, доколку не привлекле некој недостаток од соседните народи, и тие се наречени час Скити, час пак Сармати.

nuiſſe: eoſque modo *Scythas*, modo *Sarmatas* eſſe appellatos. Migrationem autem Getarum veterum ex *Ponticis*, *Meoticiſque* regionibus primis patriis ſedibus, in Septentrionem, & Galliam, atque ultima Europæ antiquiſſimis temporibus factam refert Plutarchus: (*a*) „*Galli* (*b*) Celtica Gens, quum *Pavia* (*c*) alere prægravante multitudine omnes non valeret, „ ad novas quærendas ſedes feruntur profecti. „ Multa millia *Juvenum* (*d*) *bellicoſorum* erant, „ quos longe major ſequebatur *Puerorum* (*e*) „ mulierumque caterva. Horum pars *Rhiphæis* „ (*f*) ſuperatis montibus, Septentrionales oras „ invaſiſſe dicuntur, atque ultima inſediſſe Europæ: pars inter Pyrenæum montem, & Alpes ſedibus poſitis juxta Senones, & Celtones diu habitaſſe: poſt vino, quod tum primum ex Italia allatum fuit, ita fuiſſe potus „ nova voluptate captos, & inſaniſſe omnes, „ ut illico verſus Alpes contenderent, regionem-

C „ que

(*a*) Apud Cluver. Germ. Ant. Lib. 1. cap. 2.

(*b*) *Galli*. Hos Gothicam, & Venedicam gentem fuiſſe, dictum eſt ſupra.

(*c*) Scythia videlicet circa *Pontum*, & *Meotin* poſita.

(*d*) *Juvenum bellicoſorum*. Hos Sclavonica lingua *Getichi*, vel *Dietichi* dixeris.

(*e*) *Puerorum*. Hi Sclavonice *Getza*, & *Dietza* vocantur.

(*f*) *Rhiphæos Scythiæ* Montes intelligit Plutarchus. Nequicquam ergo torquetur Cluverius, ubi hæc de *Gallis* in Italiam poſterioribus temporibus profectis, deque *Alpibus* Italiæ montibus intelligenda eſſe ſtatuit.

А пак, миграцијата на старите Гети, кои од првобитните прадедовски населби во понтските и во меотикиските предели (ex Ponticis Meoticisque regionibus) се движеле кон Север и Галија и до крајните делови на Европа, уште од најстаро време ја спомнува Плутарх (a)[74]: „Се прикажува дека келтското племе Гали(b)[75], бидејќи родната земја(c)[76] поради постојаното зголемување на населението не можела да ги прехрани сите, тргнаа да си побараат нови живеалишта. Тоа беа многу илјади воинствени младичи(d)[77] кои ги следеше уште поголема толпа од жени и од момчиња(e)[78]. Се зборува дека дел од овие откако ги поминале Рифејските планини(f)[79], навалиле на северните делови и го запоседнале најоддалечениот дел на Европа; еден дел од нив, откако си подигнале населби помеѓу Пиренската планина и Алпите (inter Pyrenaeum montem Alpesque), престојувале долго време покрај Сенонитe (Senones) и Келтоните (Celtones): потоа ги заробиле со вино, што тогаш за прв пат било донесено од Италија, и од новата наслада што им ја давал пијалокот толку го изгубиле разумот, што веднаш се упатиле кон Алпите за да го побараат оној регион кој би можел да ги раѓа толку познатите плодови.“

74 стр. 33: (a) Кај Клувериј во делото „Древна Германија“ кн. 1. гл. 2. (Apud Cluver. Germ. Ant. Lib.I. cap.2.).

75 стр.33 (b) Гали за нив е погоре речено дека биле Готско и Венедско племе.

76 стр. 33: (c) Скитија се подразбира областа позиционирана околу Понт и Меотин.

77 стр. 33: (d) воинствени младичи (Iuvenum bellicosorum). Ова на словенски јазик ќе го изговориш Гетичи (Getichi) или Диетичи (Dietichi).

78 стр. 33: (e) од момчиња (puerorum). Ова на словенски се вика Гетца (Getza) и Диетза (Dietza).

79 стр. 33: (f) Под ова Плутарх ги подразбира Рифаејските планини на Скитија. Значи неосновано испитува Клувериј, кадешто констатира дека овие нешта се однесуваат на Галите од подоцнежното време кои тргнале во Италија, и дека тука треба да се подразбираат Алпите, планините на Италија.

nuiſſe: eoſque modo *Scythas*, modo *Sarmatas* eſſe appellatos. Migrationem autem Getarum veterum ex *Ponticis*, *Meoticiſque* regionibus primis patriis ſedibus, in Septentrionem, & Galliam, atque ultima Europæ antiquiſſimis temporibus factam refert Plutarchus: (*a*) „*Galli* (*b*) Celtica Gens, quum *Pavia* (*c*) alere prægravante multitudine omnes non valeret, „ ad novas quærendas ſedes feruntur profecti. „ Multa millia *Juvenum* (*d*) *bellicoſorum* erant, „ quos longe major ſequebatur *Puerorum* (*e*) „ mulierumque caterva. Horum pars *Rhipheis* „ (*f*) ſuperatis montibus, Septentrionales oras „ invaſiſſe dicuntur, atque ultima infediſſe Europæ: pars inter Pyrenæum montem, & Alpes ſedibus poſitis juxta Senones, & Celtones diu habitaſſe: poſt vino, quod tum primum ex Italia allatum fuit, ita fuiſſe potus „ nova voluptate captos, & inſaniſſe omnes, „ ut illico verſus Alpes contenderent, regionem-

C „ que

(*a*) Apud Cluver. Germ. Ant. Lib. 1. cap. 2.

(*b*) *Galli*. Hos Gothicam, & Venedicam gentem fuiſſe, dictum eſt ſupra.

(*c*) Scythia videlicet circa *Ponum*, & *Meotin* poſita.

(*d*) *Juvenum bellicoſorum*. Hos Sclavonica lingua *Getichi*, vel *Dietichi* dixeris.

(*e*) *Puerorum*. Hi Sclavonice *Getza*, & *Dietza* vocantur.

(*f*) *Rhipheos Scythiæ* Montes intelligit Plutarchus. Nequicquam ergo torquetur Cluverius, ubi hæc de *Gallis* in Italiam poſterioribus temporibus profectis, deque *Alpibus* Italiæ montibus intelligenda eſſe ſtatuit.

Понатаму и Страбон: „Старите грчки писатели [вели] сите северни племиња ги именувале со називот Скити и Келто-Скити, тие навистина пред нив така ги делеле оние кои живееле над Еуксинум Иструм (Euxinum Istrum) и Јадранското море (Adriaticum mare), Хиперборејци (Hyperborei) ги нарекувале Сарматите и Аримаспите (Arimaspi); а пак оние кои биле преку Касписките море ги нарекувале со називот Саки (Sacae) и Масагети (Masssagetae).“ Книга 2 Географија. Слично на ова цитирано место се изразува и Клувериј во делото Древна Германија книга 1, гл. 2 „Зборовите на Страбон најмногу се однесуваат кон Илирите, каде што фразата τοὺς ὑπὲρ τοῦ Ἀδρίου κατοικοῦντες потпаднале под името на Хиперборејците, сведочат најстарите од смртните луѓе.“ Па дури и Хомер кој ги предава најстарите преданија од сите овие нешта во Илијадата го има напишано ова за Скитите:

Νόσφιν ἐφ᾽ ἱππόλλων Θρηκῶν καθορώμενος αἶαν
Μυσῶν τ᾽ἀγχεμάχων, καὶ ἀγαυῶν Ἱππημολγῶν
γλακτοφάγων, ἀβίων τε итн.

То ест:

Онаа далечна земја на Трацитѣ, коњици вештѣи,
Миситѣ, борци од близу, и кон Хипемолзитѣ славни,
Кон Млекојадцитѣ баш

(Ил. 13,4-6 Препев на македонски М. Д. Петрушевски)

А пак, овие стихови на Хомер кај авторите различно се толкуваат: Страбон изразот ἀγαυῶν Ἱππημολγῶν го сфаќа како Славни молазчи на коњите (Географија кн. 7). Еден стар схолијаст

7. Vetus vero Homeri Interpres Scytharum gentes aliquas *Agavos* ideſt *Claros*, & *Illuſtres* appellatos eſſe ſuſpicatur. Inquit enim: Ἀγαυῶν· Λαμπρῶν, καὶ ἐνδόξων, ἢ ὄνομα ἐθνῶν οὕτω καλουμένων Ἀγαυῶν. „Agavorum. *Illuſtrium* (ſcili„cet) & *Glorioſorum*, vel nomen gentis ita „appellatæ (*a*) *Agavorum*." Quæ ſi vera ſunt, hæc duo ex illo Homeri loco colligi poſſunt: Alterum quidem, quod Poeta Scythas univerſos in *Thraces*, *Myſos*, & *Agavos* diſtinxerit; Alterum vero, quod horum primi fuerint *Equarum Mulſores*, Bulgarorum, & Hunnorum inſtar, quos equeſtres fuiſſe, Thraceſque in Orientem vagatos, notatum eſt: Secundi vero fuerint *Galactophagi*, ideſt Getæ illi, quos in Germaniam, & Galliam, a *lacte* Hieronymo in Com. Epiſt. Paul. ad Galatas appellatam, profectos fuiſſe ex Plutarcho didicimus: & qui, cum Lydis ſe conjunxiſſent, *Myſi* vocati ſunt & *cominus pugnantes*, quales *Gothorum* populos fuiſſe dictum eſt. Ultimi denique fuerint *Getæ*, ſeu *Sclavi* illi, quos Plutarchus, *Rhiphæis* ſuperatis montibus Septentrionales oras invaſiſſe dicit, *Finni* ſcilicet, & *Venedi* ſuperiora Baltici maris, atque ultima Septentrionis littora colentes: & qui ex illis in *Thracia*, *Dacia*, & *Scythia* patriis ſedibus remanſere. Quare & hos Poeta a proprio *Sclavorum* nomine, *Agavos*, ideſt *Illuſtres*, & *Glorioſos* videtur appellaſſe. Dicit etiam *longævos*, quales utique *Hyperboreorum* populos extitiſſe ex Plinio cognoſcimus; inquit enim Plinius Lib. 4. Cap. 12. „Pone eos

„mon-

(*a*) Sic *Agaves* Cadmi filiæ nomen proprium *Illuſtrem* & *Glorioſam* ſignificat.

на Хомер пак, се сомнева дека (можеби?) племињата на Скитите биле наречени некои Агави, то ест Славни (Clari) и Светли (Illustres). Имено тој вели: Ἀγαυῶν, λαμπρῶν καὶ ἐνδόξων, ἢ ὄνομα ἔθνους οὕτω καλουμένων Ἀγαυῶν. „На Агавите – на Светлите (Illustrium) [односно] на Славните (Gloriosorum), или тоа е име за племето Агави кое е така наречено".(a)[80] А ако овие нешта се вистинити, тогаш од истото место кај Хомер може да се заклучат овие две нешта: едното е дека тоа што Поетот Скитите во целост ги истакнува меѓу Траките, Мизите и Аварите; а другото пак, тоа што први од овие биле Молзачите на коњи и тие биле сосема како Бугарите и Хуните и забележано е дека тие и Траките биле коњаници кои скитале на Истокот. Вторите пак, биле Галактофаги (Galactophagi), то ест тоа се оние Гети кои тргнале во Германија и Галија, наречена според зборот лакте (lacte- млеко) во Хиеронимовиот Коментар кон Посланието на апостолот Павле до Галатите, како што тоа го научивме од Плутарх: „И тие, откако се сврзаа со Лидите, биле наречени Миси и оние кои се борат одблизу (рака со рака)", а такви народи беше кажано дека биле Готите. И, најпосле, последните биле Гетите или оние Словени, за кои Плутарх кажува дека штом ги поминале Рифајските планини, ги запоседнале, односно тоа се Фините и Венедите кои ги населувале погорните предели на Балтичкото море и крајните брегови на Северот: и тие што останале од оние родни (татковски) населби во Тракија, Дакија и Скитија. Затоа се чини дека нив Поетот ги нарекол со името Агави, според значењето на нивното сопствено име - Словени, то ест, светли и славни. Ги нарекува исто така и longaevos (долговечни), а такви народи, како што дознаваме од Плиниј биле Хиперборејците; Зашто Плиниј имено во Кн 4 гл. 12 вели: „Близу тие планини,

80 стр. 35: (а) Така личното име Агавес (Agaves), ќерката на Кадмос, означува Светла (Illustris) или Славна (Gloriosa).

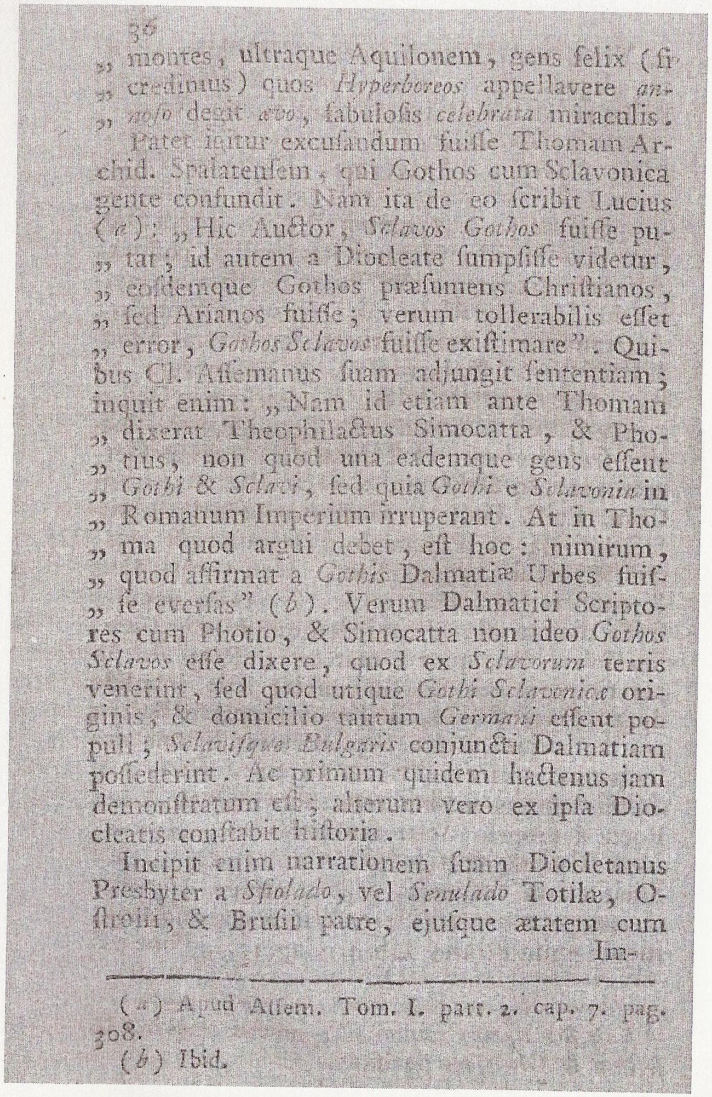

36
„ montes, ultraque Aquilonem, gens felix (fi
„ credimus) quos *Hyperboreos* appellavere *an-*
„ *noso* degit *ævo*, fabulosis *celebrata* miraculis.
Patet igitur excusandum fuisse Thomam Ar-
chid. Spalatensem, qui Gothos cum Sclavonica
gente confundit. Nam ita de eo scribit Lucius
(*a*): „Hic Auctor, *Sclavos Gothos* fuisse pu-
„ tat; id autem a Diocleate sumpsisse videtur,
„ eosdemque Gothos præsumens Christianos,
„ sed Arianos fuisse; verum tollerabilis esset
„ error, *Gothos Sclavos* fuisse existimare". Qui-
bus Cl. Assemanus suam adjungit sententiam;
inquit enim: „Nam id etiam ante Thomam
„ dixerat Theophilactus Simocatta, & Pho-
„ tius, non quod una eademque gens essent
„ *Gothi* & *Sclavi*, sed quia *Gothi* e *Sclavonia* in
„ Romanum Imperium irruperant. At in Tho-
„ ma quod argui debet, est hoc: nimirum,
„ quod affirmat a *Gothis* Dalmatiæ Urbes fuis-
„ se eversas" (*b*). Verum Dalmatici Scripto-
res cum Photio, & Simocatta non ideo *Gothos*
Sclavos esse dixere, quod ex *Sclavorum* terris
venerint, sed quod utique *Gothi Sclavonicæ* ori-
ginis, & domicilio tantum *Germani* essent po-
puli; *Sclavisque Bulgaris* conjuncti Dalmatiam
possederint. Ac primum quidem hactenus jam
demonstratum est; alterum vero ex ipsa Dio-
cleatis constabit historia.

Incipit enim narrationem suam Diocletanus
Presbyter a *Sfiolado*, vel *Senulado* Totilæ, O-
strolii, & Brusii patre, ejusque ætatem cum

Im-

(*a*) Apud Assem. Tom. I. part. 2. cap. 7. pag. 308.
(*b*) Ibid.

отаде Аквилона, пребива среќно(то) племе [ако е за верување] со долгогодишен живот, кое го нарекуваат Хиперборејци, племе прославено по баснословни чудеса."

Оттука значи е јасно дека треба да му се прости на Тома Архиѓакон Сплитски кој ги меша Готите со Словенското племе. Зашто така за него пишува Лукиј(a)[81]: „Овој автор смета дека Словените биле Готи, а пак тоа се чини го зел од Диоклеат (a Diocleate sumpsisse), сметајќи ги најпосле оние Готи за христијани, а тие биле аријани; навистина би можело да се допушти грешката да се мисли дека Готите биле Словени". Кон овие изјави Кл. Асеманус си додава свое мислење. Имено тој вели: „Зашто тоа, уште пред Тома го кажале Теофилакт Симоката и Фотиј, дека Готите и Словените не биле едно исто племе, туку дека Готите од Славонија (Gothi e Sclavonia) продреле во Римската империја. А кај Тома, што би требало да се докаже, стои ова: Несомнено е, како што тврди, дека градовите во Далматиа биле срушени од Готите"(b)[82]. И навистина далматските писатели заедно со Фотиј и Симоката велеле дека не биле Готите Словени, затоа што дошле од пределите на Словените, туку затоа што како Готи со словенско потекло, само поради местоживеалиштето биле Германски народи; и откако се поврзале со бугарските Словени ја зазеле Далмација. И најпрвин ова до сега е покажано; а како второ навистина тоа ќе стане јасно од самата историја на Диоклеат.

Зашто Диоклетан Пресвитер (Diocletanus Presbyter) го започнува своето раскажување од Сфиолад (a Sfiolado) или од Сенулад (a Senulado), таткото на Тотила (Totilae), на Остроил (Ostorili) или на Брусиј (Brusii), и својот век го поврзува со времето на владеењето на Анастасиј и понтификатот (папството)

81 стр. 36: (a) Кај Ассем. том 1 дел 2 гл. 7 стр. 308.
82 стр. 36:(b) ibidem.

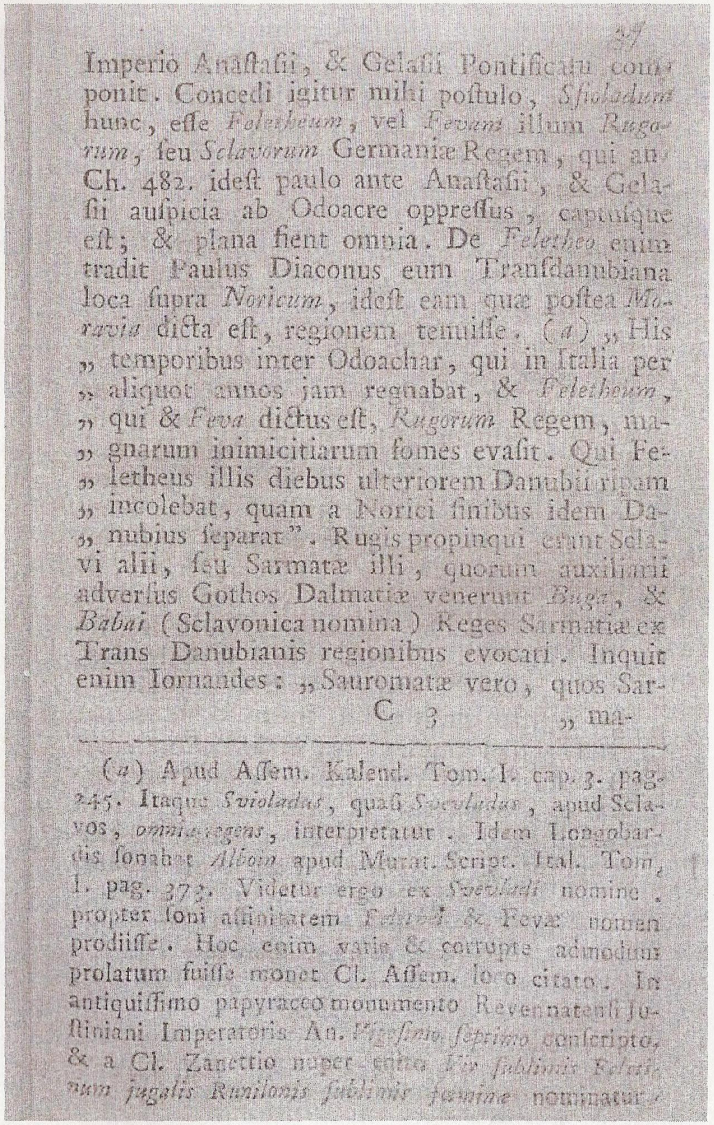

Imperio Anaſtaſii, & Gelaſii Pontificatu com-
ponit. Concedi igitur mihi poſtulo, *Sfioladum*
hunc, eſſe *Feletheum*, vel *Fevam* illum *Rugo-*
rum, ſeu *Sclavorum* Germaniæ Regem, qui an.
Ch. 482. ideſt paulo ante Anaſtaſii, & Gela-
ſii auſpicia ab Odoacre oppreſſus, captuſque
eſt; & plana fient omnia. De *Feletheo* enim
tradit Paulus Diaconus eum Tranſdanubiana
loca ſupra *Noricum*, ideſt eam quæ poſtea *Mo-*
ravia dicta eſt, regionem tenuiſſe. (*a*) „His
„ temporibus inter Odoachar, qui in Italia per
„ aliquot annos jam regnabat, & *Feletheum*,
„ qui & *Feva* dictus eſt, *Rugorum* Regem, ma-
„ gnarum inimicitiarum fomes evaſit. Qui Fe-
„ letheus illis diebus ulteriorem Danubii ripam
„ incolebat, quam a Norici finibus idem Da-
„ nubius ſeparat". Rugis propinqui erant Scla-
vi alii, ſeu Sarmatæ illi, quorum auxiliarii
adverſus Gothos Dalmatiæ venerunt *Buga*, &
Babai (Sclavonica nomina) Reges Sarmatiæ ex
Trans Danubianis regionibus evocati. Inquit
enim Iornandes: „Sauromatæ vero, quos Sar-

C 3 „ ma-

(*a*) Apud Aſſem. Kalend. Tom. I. cap. 3. pag. 245. Itaque *Svioladus*, quaſi *Svevladus*, apud Sclavos, *omnia regens*, interpretatur. Idem Longobardis ſonabat *Alboin* apud Murat. Script. Ital. Tom. 1. pag. 372. Videtur ergo ex *Svevladi* nomine, propter ſoni affinitatem *Feleth* & *Fevæ* nomen prodiiſſe. Hoc enim varie & corrupte admodum prolatum fuiſſe monet Cl. Aſſem. loco citato. In antiquiſſimo papyraceo monumento Revennatenſi Juſtiniani Imperatoris An. *Hyperio ſeptimo* conſcripto, & a Cl. Zanettio nuper edito *Vir ſublimis Feletinum jugalis Runilonis ſublimis feminæ* nominatur.

на Геласиј. Молам да ми биде допуштено да кажам дека овој Сфиолад бил Фелетхеус (Feletheus) или Фева (Feva), оној познат крал на Ругите или на Словените на Германија, кој во летото господово 482, или нешто малку пред врховната власт на Анастасиј и на Геласиј, бил потиснат од Одоакер (ab Odoacre oppressus), и бил заробен; и така сè би станало јасно. За Фелетеј имено раскажува Павел Ѓаконот дека тој ги држел Перекудунавските места над Норик (Transdanubiana loca supra Noricum), односно оној регион кој подоцна бил наречен Моравија(а)[83]: „Во ова време помеѓу Одоахар (inter Odoachar), кој во Италија владеел веќе неколку години и Фелетеј, кој е наречен Фева, кралот на Ругите, се прошири пламен на големи непријателства. Тој Фелетеј во тоа време го населувал подалечниот брег од другата страна на Дунав, кој го одделувал самиот Дунав од пределите на Норик". Најблиску до Ругите биле други(те) Словени или оние Сармати, од кои, против Готите на Далмација на помош им дошле Буга (Buga) и Бабаи (Babai) [словенски имиња], кралеви на Сарматија, повикани од преку-дунавските предели. Зашто Јорнандес вели: „Навистина Сауроматите, кои ги нарекувавме и Сармати и Кемандри(те) (Cemandri) и некои други од Хуните на страната на Илирик кај

83 стр. 37: (а) Кај Ассем. Календ Том1, гл.3 стр. 245: И така името Свиоладус (Svioladus) кај Словените се толкува како Свевладус (Svevladus)-оној кој управува со сè. Истото ова кај Лонгобардите се изговара Албоин (Alboin) кај Murat. Script. Ital. Том 1, стр. 372. Значи од името Свевлад се гледа дека поради сличноста во изговорувањето произлегло и името на Фелетиј и Фева. Но, ова сепак некако на различен начин и погрешно почнало да се проширува, опоменува Кл. Ассеманус на цитираното место. Во најстариот писмен споменик на папирус на Императорот Јустунијан од Ревена (Justinianus Revennatensis), напишан во дваесет и седмата година и неодамна објавен од страна на Кл. Занетио (Cl. Zanettio) се именува Фелетин како истакнат маж кој стапил во брак со истакната жена од Рунилионите (Vir sublimis Feletinum jugalis Runilionis sublimes feminae nominatur.).

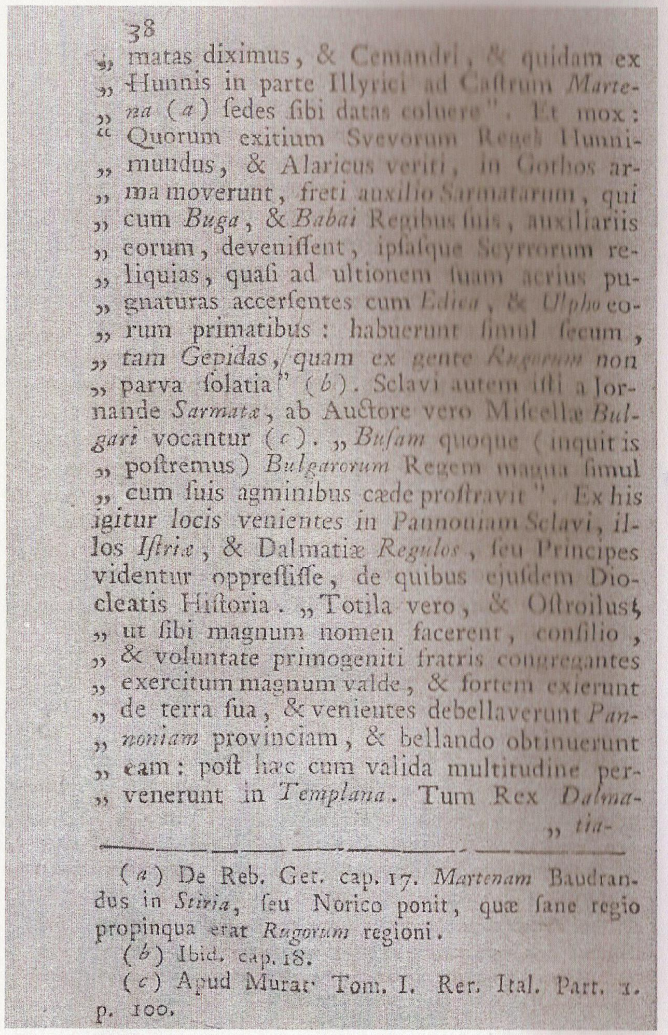

38

„ matas diximus, & Cemandri, & quidam ex
„ Hunnis in parte Illyrici ad Caſtrum *Marte-*
„ *na* (*a*) ſedes ſibi datas coluere". Et mox:
„ Quorum exitium Svevorum Regeſ Hunni-
„ mundus, & Alaricus veriti, in Gothos ar-
„ ma moverunt, freti auxilio Sarmatarum, qui
„ cum *Buga*, & *Babai* Regibus ſuis, auxiliariis
„ eorum, deveniſſent, ipſaſque Scyrrorum re-
„ liquias, quaſi ad ultionem ſuam acrius pu-
„ gnaturas accerſentes cum *Edica*, & *Ulpho* eo-
„ rum primatibus: habuerunt ſimul ſecum,
„ tam *Gepidas*, quam ex gente *Rugorum* non
„ parva ſolatia" (*b*). Sclavi autem iſti a Jor-
nande *Sarmatæ*, ab Auctore vero Miſcellæ *Bul-*
gari vocantur (*c*). „*Buſam* quoque (inquit is
„ poſtremus) *Bulgarorum* Regem magna ſimul
„ cum ſuis agminibus cæde proſtravit". Ex his
igitur locis venientes in Pannoniam Sclavi, il-
los *Iſtriæ*, & Dalmatiæ *Regulos*, ſeu Principes
videntur oppreſſiſſe, de quibus ejuſdem Dio-
cleatis Hiſtoria. „Totila vero, & Oſtroilus,
„ ut ſibi magnum nomen facerent, conſilio,
„ & voluntate primogeniti fratris congregantes
„ exercitum magnum valde, & fortem exierunt
„ de terra ſua, & venientes debellaverunt *Pan-*
„ *noniam* provinciam, & bellando obtinuerunt
„ eam: poſt hæc cum valida multitudine per-
„ venerunt in *Templana*. Tum Rex *Dalma-*
„ *tia-*

(*a*) De Reb. Get. cap. 17. *Martenam* Baudran-
dus in *Stiria*, ſeu Norico ponit, quæ ſane regio
propinqua erat *Rugorum* regioni.

(*b*) Ibid. cap. 18.

(*c*) Apud Murat. Tom. I. Rer. Ital. Part. 1.
p. 100.

тврдината Мартена (a)[84] ги населувале населбите кои ним им биле дадени.“ И веденаш потоа додава: „Кралевите Хунимунд(ус) (Hunnimundus) и Аларик(ус) (Alaricus), страхувајќи од гибелта на овие Свеви, го покренаа оружјето против Готите, надевајќи се на помошта од Сарматите, кои со своите кралеви Буга и Бабаи им дојдоа како нивни помошници, собирајќи ги самите остатоци од Скирите за да се борат заедно уште пожестоко, како за своја лична одмазда на чело со нивните првенци (кнезови) Едика (Edica) и Улф (Ulphus). А истовремено на своја страна со себе ги имаа како Гепидите, така и огромната подршка од племето на Ругите“.(b)[85] А пак тие Словени од Јорнандес се нарекуваа Сармати, а од самиот автор на Мисцела (ab Auctore vero Miscellae) - Бугари (Bulgari)(c)[86]. „Буса, вели овој подоцнежниов, кралот на Бугарите, направи голем колеж при своите походи.“ Значи Словените, доаѓајќи од овие места во Панонија, се чини дека ги потиснале оние кнезови на Истриа и на Далмација, или принцови за кои се раскажува во историјата на истиот Диоклеат. „Токму Тотила и Остроилус(т) (Ostroilus(t)) за да си создадат големо име со голема слава, по совет и по влијние на првороденот брат, собирајќи мошне голема и силна војска излегоа од својата земја, завојуваа против провинцијата Панонија и војувајќи ја добија, а после овие настани, со силна толпа луѓе, дојдоа во Темплуна (in Templuna). Тогаш кралот на Далматите, кој престојуваше во големиот Град, чудесната Салона, испрати пратеници со писма до

84 стр. 38: (a) Во делото “De Reb. Get.“ Cap.17, Баудранус (Baudranus) Мартена (Martena) ја сместува во Стирија (Stiria) или во Норик, кој пак јасно беше најблиска провинција до регионот на Ругите.

85 стр. 38: (b) Ibidem cap.18.

86 стр. 38: (c) Kaj Murat. Tom I rer. Ital. Part. I p.100.

„ *tiarum*, qui in Civitate magna, & admira-
„ bili *Salona* manebat, miſit nuncios, & lit-
„ teras ad Regem *Iſtriæ* Provinciæ, ut congre-
„ garet exercitum, quatenus ſimul exirent eis
„ obviam, & defenderent ſe" (*a*). Reges au-
tem iſti *Iſtriæ*, & *Dalmatiæ*, ex *Gothica* ſtirpe,
dicta loca tunc obtinente, videntur fuiſſe. *Go-
thi* enim *Salonis* potiebantur, antequam *Mun-
dus* in Dalmatiam miſſus fuiſſet, *nono* videli-
cet Imperii Juſtiniani anno, ut tradit Proco-
pius. (*b*) „Imperator ubi jam didiciſſet, que-
„ *madmodum cum Amalaſunta actum* fuiſſet,
„ confeſtim ſe ad bellum parabat annos *nove-
„ nos* potitus Imperio. Mundum itaque Illyrio-
„ rum Præfectum in Dalmatiam miſit, *Gothis*
„ tunc ſubditam, juſſitque *Salonas* urbem ut
„ pertentaret, & in poteſtatem redigeret". Se-
quitur igitur, ut Totila, & Oſtroilus Rugo-
rum, Sarmatarumque principes, antequam Mun-
dus in Dalmatiam adverſus Gothos moviſſet,
cum iiſdem Gothis Dalmatiam, & Iſtriam ob-
tinentibus conflixerint: paceque inter ſe firma-
ta, Totila in Italiam migrando, Gothis Italiæ,
Oſtroilus in Dalmatia manendo Gothis Dalma-
tiæ adverſus Romanos ſe adjunxerint. Deinde
Totila Italiæ Rege creato, ad Sclavos, & Go-
thos Dalmatiæ Sclavi alii Tranſ-Danubiani, ſu-
peratis Illyricis montibus, acceſſerunt: unde
poſtea, Totila Auctore, tripartito exercitu Euro-
pam malis inſanabilibus affecerunt. „*Sclavini*
„ vero (inquit Procopius) qui Imperii ante-
„ hac terras invaſerant, & gentis ejus alii ſub-

C 4 „ ſe-

(*a*) Cap. 2.
(*b*) De Bell. Goth. Lib. I. cap. 4.

кралот на провинцијата Истрија, за да собере војска, па истовремено да им се спротистават и да се одбранат"(а)[87]. А пак тие кралеви на Истрија и на Далмација се чини дека биле од готска лоза која тогаш ги држела споменатите места. Готите, имено, владееле со Салона, пред Мундус да биде испратен во Далмација, односно во деветтата година од Империјата на Јустинјан, како што раскажува Пропокиј(b)[88]: „Штом Императорот дозна, како се постапило со Амаласунта (cum Amalasunta), веднаш започна да се подготвува за војна, откако веќе девет години ја беше презел Империјата. И, така, го испрати во Далмација Мундус, префектот на провинцијата Илирик, која пак тогаш ѝ беше потчинета на Готите, и заповеда штом ќе навлезат во Салона повторно да ја преземат власта. Значи според ова следи дека Тотила и Остроилус, кнезовите на Ругите и на Сарматите, уште пред Мундус да тргне во поход против Готите во Далмација, влегле во судир со истите Готи кои ја држеле под своја власт Далмација и Истра, и откако била склучена меѓусебна спогодба за мир, Тотила, мигрирајќи во Италија, со Готите на Италија, а Остроилус, останувајќи во Далмација со Готите на Далмација се здружиле против Римјаните. Потоа, откако Тотила бил назначен за крал на Италија, кон Словените и Готите на Далмација се приклучиле и други Словени од пределите преку Дунав, откако ги поминале планините на Илирик: оттука потоа по иницијатива на Тотила со троделната војска ѝ нанесоа на Европа неизлечиви рани. „Словените (Sclavini) навистина [вели Прокопиј] веќе од претходно ги беа нападнале териториите на Империјата, по нив следеа и други од истото племе,

87 стр. 39 (а) гл.2.
88 стр. 39 (b) За војните со Готите кн.1 гл. 4.

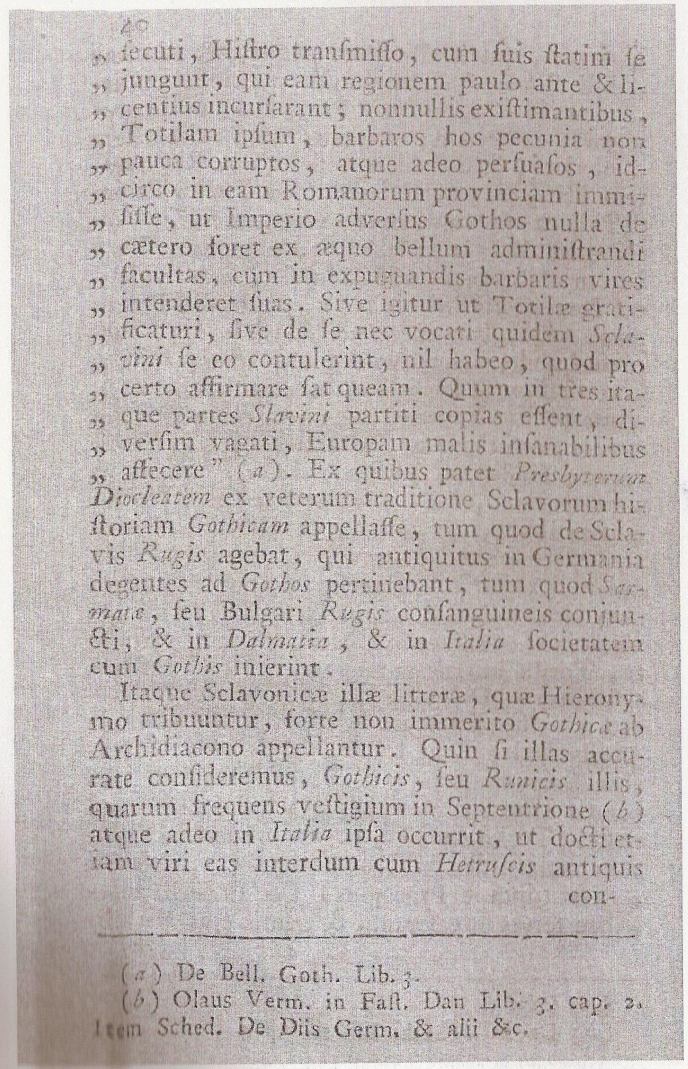

40

„ fecuti, Hiſtro tranſmiſſo, cum ſuis ſtatim ſe
„ junguut, qui eam regionem paulo ante & li-
„ centius incurſarant; nonnullis exiſtimantibus,
„ Totilam ipſum, barbaros hos pecunia non
„ pauca corruptos, atque adeo perſuaſos, id-
„ circo in eam Romanorum provinciam immi-
„ ſiſſe, ut Imperio adverſus Gothos nulla de
„ cætero foret ex æquo bellum adminiſtrandi
„ facultas, cum in expugnandis barbaris vires
„ intenderet ſuas. Sive igitur ut Totilæ grati-
„ ficaturi, ſive de ſe nec vocati quidem *Scla-*
„ *vini* ſe eo contulerint, nil habeo, quod pro
„ certo affirmare ſat queam. Quum in tres ita-
„ que partes *Slavini* partiti copias eſſent, di-
„ verſim vagati, Europam malis inſanabilibus
„ affecere" (*a*). Ex quibus patet *Presbyterum*
Diocleatem ex veterum traditione Sclavorum hi-
ſtoriam *Gothicam* appellaſſe, tum quod de Scla-
vis *Rugis* agebat, qui antiquitus in Germania
degentes ad *Gothos* pertinebant, tum quod *Sar-*
matæ, ſeu Bulgari *Rugis* conſanguineis conjun-
cti, & in *Dalmatia*, & in *Italia* ſocietatem
cum *Gothis* inierint.

Itaque Sclavonicæ illæ litteræ, quæ Hierony-
mo tribuuntur, forte non immerito *Gothicæ* ab
Archidiacono appellantur. Quin ſi illas accu-
rate conſideremus, *Gothicis*, ſeu *Runicis* illis,
quarum frequens veſtigium in Septentrione (*b*)
atque adeo in *Italia* ipſa occurrit, ut docti et-
iam viri eas interdum cum *Hetruſcis* antiquis
con-

(*a*) De Bell. Goth. Lib. 3.
(*b*) Olaus Verm. in Faſt. Dan Lib. 3. cap. 2.
Item Sched. De Diis Germ. & alii &c.

и тие, откако го преминаа Хиструм, веднаш се поврзаа со своите, кои пак нешто малку пред тоа послободно беа навалиле на тој предел; Некои пак сметаат дека самиот Тотила овие варвари ги подмитил со не малку пари, и така, ги натерал да се упатат во таа римска провинција, така што на Империјата понатаму не ѝ преостанувала нидена друга можност истовремено да ја управуваат и војната против Готите, бидејќи своите сили ги насочиле кон истерувањето на варварите. Значи немам никаков доказ за да би можел да потврдам сигурно дали Словените (Sclavini) за да му се заблагодарат на Тотила, или пак, сами од себе, без да бидат повикани, се собрале на тоа место. А штом Словените биле така поделени на три бојни чети и скитале на разни страни ја погодиле Европа со неизлечиви зла"(a)[89]. Од овие нешта јасно е дека Презвитерот Диоклеат, по традиција, историјата на старите Словени ја нарекол готска (историја), или заради фактот што наместо Словените ги претставил Ругите, кои уште од најстаро време, престојувајќи во Германија, биле во допир со Готите, или пак, понекогаш поради фактот што Сарматите или Бугарите биле сврзани роднински со Ругите, а во Далмација и во Италија склучиле сојуз со Готите.

И, затоа, оние словенски букви, кои му се припишуваат на Хиероним, случајно или со целосна заслуга се нарекуваа готски од страна на Архиѓаконот. Зашто ако тоа писмо внимателно го споредиме со готицата или со оние знаци-руни од кои што често наоѓаме траги на Север (b)[90], и исто така се појавуваат и во самата Италија, такашто дури и учените мажи нив понекогаш ги мешаат

89 стр. 40 (а) За војната со Готите кн.3

90 стр 40: (b) Олаус Ферм. во Фаст. Дан. Либ 3. цап. 2 (Olaus. Verm. In Fast.Dan. lib.3 cap.2.; а исто така и Шед. во За германските и другите богови и др. (Item Sched. De Diis. Germ. & allii & c.).

confunderent (*a*), magna ex parte ſimiles eſſe comperiuntur. Hæ tamen *Gothorum* litteræ, ſi pro *Geticis* illis *Dicenei*, de quibus Jornandes (*b*) accipiantur, *Ulphilianis* ſunt valde antiquiores; ſiquidem *Runicas* litteras eaſdem cum *Ulphilianis* eſſe non conſtat (*c*).

Tabulam igitur ornavimus tribus litterarum columnis diſtinctam, quarum prior exhibet litteras Alphabeti *Glagolitici* ordine proprio diſpoſitas, formis earum tum ex aliis, cum ex *Frischii* Tabula deſſumptis. *Secunda* exhibet litteras *Runicas* prioribus e regione reſpondentes, quarum paucas ex Schedio, & aliis; reliquas omnes ex (*d*) Tractatu Diplomatico hauſimus, Gallica Lingua conſcripto, cui Titulus: „Nou„veau Traitè de Diplomatique, où l'on exa„mine les Fondemens de cet' Art: on etablit „ des Regles ſur le diſcernement des Titres, „ & l'on expoſe Hiſtoriquement les Caracteres „ des Bulles Pontificales & des Diplomes don„nés en chaque siécle &c. Par deux Religieux „ Benédictins de la Congregation de S. Maur „ à Paris MDCCL." *Tertia* denique columna exhibet Litteras *Græcas* prædictis reſpondentes. His ita diſpoſitis, veterum *Runicarum* litterarum

(*a*) Vide Cl. Zanettii diſſert. Italicam, cui Titulus: *Nuova Tranſigurazione delle Lettere Etruſche*; qui & in hac noſtra, quam ei inſpiciendam nuper tradidimus, ad antiquitates veterum Italiæ populorum illuſtrandas, novas ſegetes (ut ſperamus) facile reperiet.

(*b*) De Reb. Get. cap. 4.

(*c*) Maſcov. Hiſtor. Germ. lib. 7. in fin.

(*d*) Tom. I. Tab. 14. pag. 712.

со античкото етрурско писмо(a)[91] и откриваат дека во голем дел се слични. Сепак, ако се прифатат овие писмени знаци на Готите наместо оние гетските на Дикенеј (pro Gethicis illis Dicenei), за коишто говори Јорнандес(b)[92], тие се многу постари од Улфилијанските писмени знаци; а секако дека не е сигурно дека Рунските писмени знаци се исти со оние на Улфила(c)[93].

Значи уредивме една табела на која се разликуваат три колони со писмени знаци (букви), и од кои најпрвин се изложени писмените знаци на глаголскиот алфабет, распоредени по својот редослед и со своите форми кои се преземени како од другите, така и од табелата на Фришиј (Ex Frischii Tabula dessumptis). Втората колона ги прикажува рунските писмени знаци кои соодветствуваат на претходните од регионот, а само малку од нив се преземени од Шедиј (ex Schedio) и од другите; а сите други ги ексцерпиравме од (d)[94] Дипломатскиот трактат (e Tractatu diplomatico) напишан на галски (т.е. француски) јазик со наслов: „Nouveau Traitè de Diplomatique, où l' on examine les Fondemens de cet' Art: on etablit des Regles sur le discernemet des Titres & l'on expose Historiquement les Caracteres des Bulles Pontificales & des Diplomes donnés en chaque siécle & c. Par deux religieux Benédictines de la Congregation de S. Maur à Paris MDCCL". И, најпосле, третата колона ги прикажува грчките писмени знаци (букви) кои им соодветствуваа најмногу на споменатите. При вака распоредените писмени знаци секому веднаш му паѓа во очи блискоста на старите рунски писмени знаци (букви) со глаголските.

91 стр. 41: (a) Види Кл. Занети во Италијанската дисертација со наслов: Nuova Tranzfigurazione delle lettere Etrusche: кој што во ова нашево што нему неодамна му го дадовме за разгледување, за да ги расветли древностите на старите народи на Италија, лесно [како барем што се надеваме] ќе открие нова почва за истражување.

92 стр. 41: (b) De Reb. Get. Cap.4 (За обичаите на Гетите гл. 4).

93 стр. 41: (c) Масков. Ист. на Германија кн. 7 на крајот. (Mascov. Hist. Germ. Lib.7 in fin.).

94 стр. 41: (d) Tom I. Tab14.pag.712.

42

rum cum Glagoliticis affinitas unicuique eſt in oculis.

Prima enim *Gothorum*, ſeu *Runorum* littera A parum, aut nihil differt a primo elemento Sclavonico *Glagolitici* Alphabeti mſſ. *Az*. Utraque enim nota duas lineas in *crucis* formam compoſitas repræſentat, tantumque differunt, quod hæc linea tranſverſa, comiſque longioribus infra terminata; illa vero nec tranſverſa, nec terminata, ſed inclinata linea ſecetur.

Item *Glagoliticum Buk* ſimile eſt *Runico* F. Macedonum veterum ritu, qui Φ in B mutare ſolebant. Hinc *Phryges* Thraciæ populi antiquiſſimi, *Getarumque* noſtrorum Auctores, aut certe affines, & conſanguinei, teſte Herodoto: " tamdiu vocati ſunt *Bryges*, quamdiu Euro„ pæi fuerunt Macedonum accolæ: tranſgreſſi„ que in Aſiam una cum loco nomen immu„ tavere in *Phryges*" (*a*). Et extant etiamnum rei vetuſtæ apud Sclavos veſtigia in voce *Brat*, quæ cum latino nomini, *Frater*, reſpondeat; tamen per *B* potius, quam per F proferri ſolet. Habet tamen & litteram Φ Glagoliticum Alphabetum Græca forma depictum; ſed hoc ad ſoni differentiam exprimendam poſterius additum, ut infra patebit.

Porro *Glagoliticum Vid* poſitione tantum differt a Runico *B* Græcorum ritu, qui V. conſonantem per B efferre ſolent.

Item *Glagoliticum Glagole*, unde Alphabeto nomen, idem pene eſt ac *Runicum* G, quod Go-

(*a*) Lib. 7.

Значи првата буква на Готите или на Руните, буквата А, сосема малку, или воопшто не се разликува од првиот словенски елемент на ракописот на глаголскиот алфабет - буквата Аз (Az). Зашто и двата знаци претставуваат две линии во форма на крст, а се разликуваат само во толку што овие со трансверзална (попречна) линија и со подолги лакови завршуваат подолу; а онаа пак (рунската), не се прави ниту со попречна линија, ниту со завршна линија, туку само со наслонета.

Исто така глаголската буква Бук (Glagoliticum Buk) е слична на рунската Ф (F), според обичајот на древните Македонци кои обично Ф го менувале во Б (В). Според ова е и називот за Фригите, најстарите народи на Тракија, кои се зачетници на нашите Гети, или сродници, или луѓе од иста крв, бидејќи и Херодот сведочи: „Толку многу долго време се викани Бриги (Bryges), колку што долго биле европски соседи на Македонците: откако преминале во Азија заедно со местото го промениле и името во Фриги". (Phryges) (a)[95] И има останато дури и денес кај Словените некои траги од старите нешта во зборот брат (Brat), кој соодветсвува со латинското име Фратер (Frater), така што било вообичаено поскоро да се изговара гласот Б(В) одошто гласот Ф (F). Сепак, глаголското писмо го има и знакот Ф (F) препишан од грчката форма; но, ова е подоцна додадено заради изразување на различноста на бојата на гласот како што ќе биде објаснето подолу.

Понатаму Глаголскиот знак Вид (Vid) само по позицијата се разликува од рунското Б(В) според традицијата на Грците, кои обично го продуцирале консонанто V (В) со знакот В (Б).

Исто така глаголскиот писмен знак Глаголе (Glagoliticum Glagole) како што му е називот во алфабетот (писмото), е речиси ист како и рунското Г(G), којшто Готите го нарекуваа Халг

95 стр. 42 (а) Кн. 7

ALPHABETUM

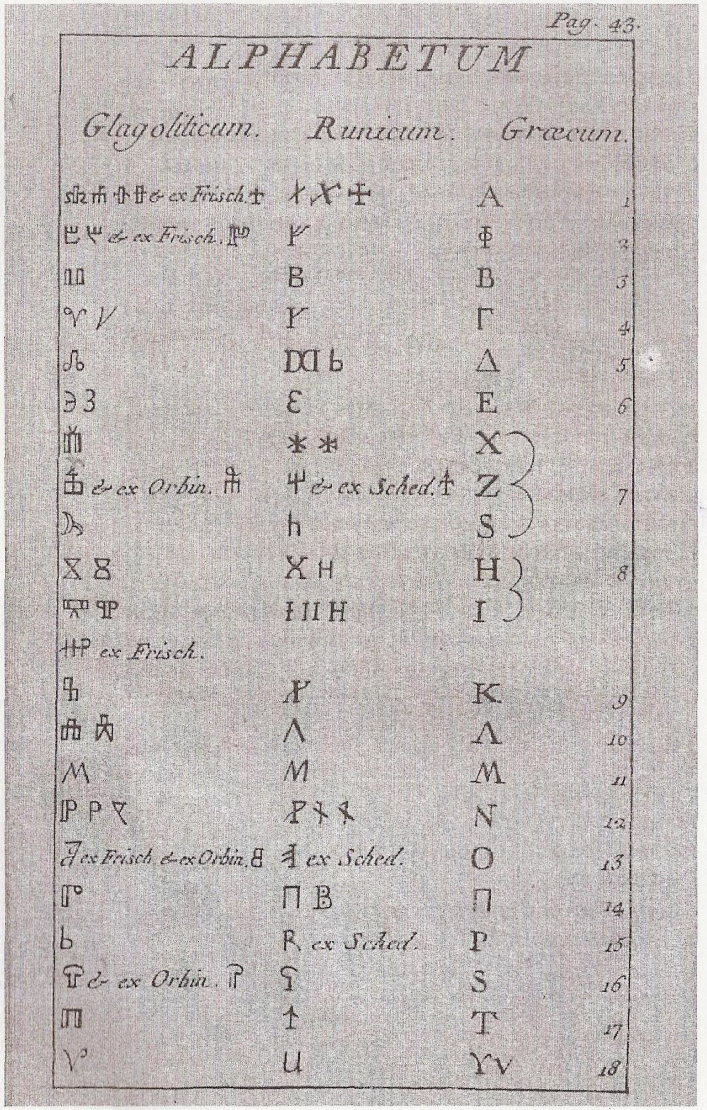

Pag. 43.

ALPHABETUM

Glagoliticum. Runicum. Græcum.

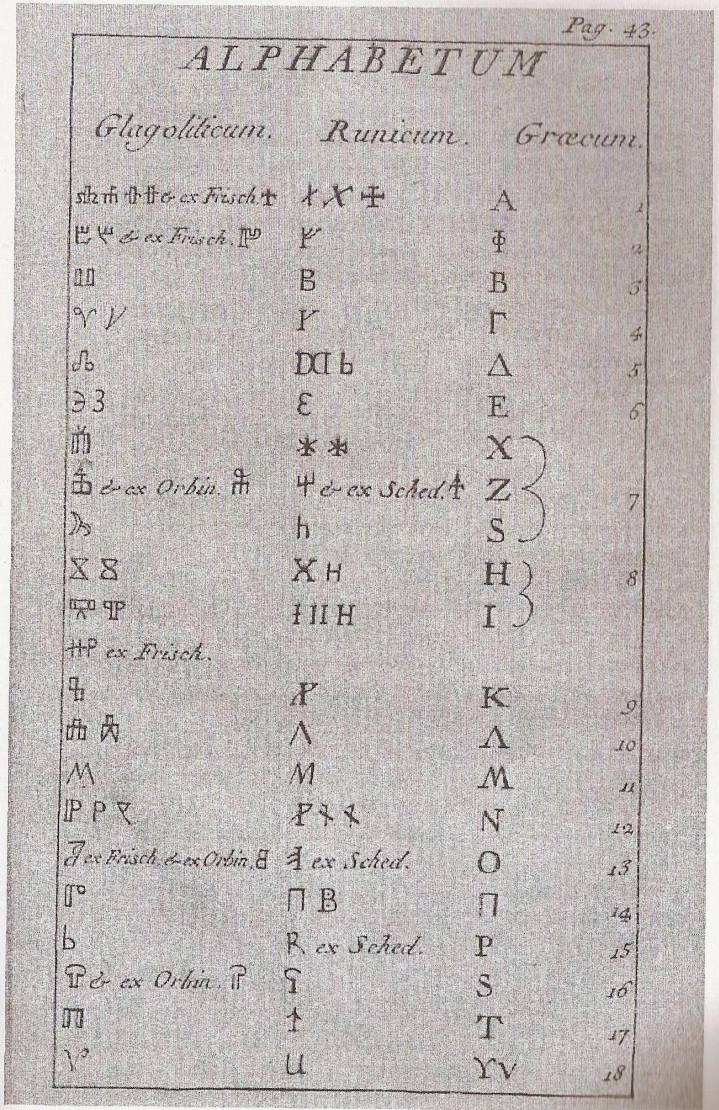

Gothi *Halg*, vel *Galg* Sclavonico fere litteræ nomine appellabant (*a*).

Rurſus *Glagoliticum Dobro* parvum abludit a *Runico* D. quod modo ſimplex, modo duplicatum, ut apud Sclavos, ita & apud *Runos*, *Gothoſque* pingebatur.

Jeſt quoque Glagoliticum, *Runicum* E repræſentat, in ſiniſtram partem converſum: quod argumento eſſe poteſt, *Sclavos* quoque veteres, ſi litteras eos habuiſſe dicamus, a dextera in ſiniſtram ſcribere conſueviſſe.

Sic *Glagoliticum Xivito*, *Zielo*, *Zemglie*, *Runicis* X, Z, & S. ſimillima ſunt. Sed Xivito *Thau* Hebræorum: *Zemglie* vero *Thita* Græcorum vetus imitatur.

Denique *Glagoliticum Ixe*, *I*, *Ie*, *Runicis* formis litteræ I. plane reſpondent: & ſic de reliquis.

Ac quamvis in multis eadem omnino ſimilitudo non deprehendatur, formæque, & moduli varient; nihilominus non immerito ſuſpicari poſſumus *Gothicum*, ſeu *Runicum* Alphabetum eſſe *Glagolitici* Alphabeti fontem, quemadmodum & *Græcum* Cyrillici. Quid enim mirum, ſi in mſſ. litterarum fiat mutatio intra longum tempus, mixtaſque, & barbaras nationes? „Neque enim credendum eſt (verba ſunt Cl. „ Bianconii) gentem tam antiquam, quæ in „ tanto imperio tamdiu fuit, in quam tot po„ puli migrarunt, unis, iiſdemque ſemper lit„ teris, nihil admodum immutatis ſcripſiſ„ ſe

(*a*) Kederus in Differt. Superius citata.

(Halg), или Галг (Galg) со речиси истиот словенски назив за таа буква (а)[96].

Од друга страна глаголскиот знак Добро (Dobro) малку се разликува од рунскиот знак Д (D) кој се црташе, ту како едноделен, ту пак како удвоен знак, како кај Словените, така и кај Руните(sic!) и Готите.

А пак, глаголскиот писмен знак Јест (Jest) го претставува Рунското Е завртено на лева страна, што пак може да биде аргумент дека старите Словени, ако претпоставиме дека ги имале тие писмени знаци, имале обичај да пишуваат од десно кон лево.

Така и глаголските Живито (Xivito), Село (Zielo), Земље (Zemglie) се мошне слични на рунските X, З и С (X, Z, S). Но Живито (Xivito) е Тхау (Thau) на Хебреите; а Земглие (Zemglie), пак ја подражава старата буква Тхита (Thita) на Грците.

Најпосле глаголските писмени знаци Иже, И, и Ие (Ixe, I, Ie) јасно соодветствуваат со формите на рунските писмени знаци, и така за останатите.

Па доколку во многу букви и воопшто да не се доловува прилика споредба, формите и размерите варираат. Па така, сосема оправдано и заслужено, треба да се помислиме дека готскиот или рунскиот алфабет воопшто, биле извор за глаголското писмо, како што грчкото писмо е извор за кирилското. И, најпосле, што би било чудно ако во манускриптите настане промена на писмените знаци во рамките на еден толку долг временски интервал и меѓу така измешани и варварски народи? И дали пак, треба да се верува дека [ова се зборови на Кл. Бианкони (Verba sunt Cl. Bianconii)] едно толку старо племе, кое било толку долго време во толкаво царство, во период во кој толку народи се преселувале,

96 стр. 43 (а) Кедерус во Дисертацијата која се споменува (цитира) погоре.

„ ſe" (a)? Tamen quidquid ſit de hac re ſtatuendum, modo ad hiſtoriam *Glagolitici* Alphabeti inquirendam properemus. Ut autem id aſſequamur, notandum eſt.

Primo. Numerum Litterarum Alphabeto *Glagolitico* comprehenſarum non eſſe conſtantem. (b) In Alphabeto enim, quod Operi ſuo Maurus Orbinus inſeruit, 32. tantum elementa continentur; in illo vero, quod Romæ Decreto S. Congregationis de Propaganda Fide prodiit, 40.

Secundo. Ordinem litterarum, quo Alphabetum *Glagoliticum* procedit; non eſſe ubique certum: nam in citato Alphabeto ab Orbino edito poſt litteram reſpondentem litteræ latinæ I. ſequitur littera alia reſpondens litteræ G; in Friſchiano vero littera *Ie*: quarum altera in Romano Alphabeto deeſt; altera circa finem Alphabeti rejecta reperitur.

Tertio. Seriem litterarum, & numerum Alphabeti *Glagolitici*, a ſerie & numero *Cyrilliani* aliquatenus recedere. In Alphabeto enim *Glagolitico* Orbini poſt memoratam litteram *I*. ſequitur, ut dictum eſt, littera *G*; in *Cyrilliano* non item. Rurſus in *Cyrilliano* poſt *Hir* ſequitur littera *Pſi*, & *Omega*, quæ in *Glagolitico* non reperiuntur; quin & reliquæ, quæ ſequuntur, perturbato ordine conſiſtunt. Denique litteræ in *Glagolitico* Alphabeto ſunt 32. in *Cyrillico* 31. In Romano vero utroque Alphabeto par litterarum Ordo, & numerus.

Quarto. Nomina litterarum utriuſque Alphabeti

(a) Diſſert. de Antiquis Litteris Hebræorum pag. 68.

(b) Regno de' Sclavi pag. 46.

дека секогаш пишувало со едни и исти букви, кои ни малку се немаат изменето(a)[97]? Сепак, како и да е, за оваа работа треба да се констатира дека само сме се насочиле кон истражувањето на историјата на глаголското писмо. За да го постигнеме тоа, пак, треба да биде забележано ова:

Прво: Бројот на буквите опфатени во глаголското писмо (глаголскиот алфабет) не е постојан(b)[98]. Она што го вметнал Мавро Орбини во своето дело се состои од само 32 елементи; а во него навистина според она што се појавува во Римскиот Декрет на Светата конгрегација за пропагирање на верата се 40 елементи.

Второ: Редоследот на буквите кој го покажува глаголското писмо, не е насекаде сигурен: зашто при цитирањето на писмото (алфабетот) издадено од Орбини после буквата која соодветствува на латинската буква I следи друга буква која соодветствува на буквата G; во Фришиевиот (in Frischiano) пак, буквата Ie: едната од овие букви ја нема во римскиот алфабет (латинското писмо); другата буква пак, се појавува префрлена кон крајот на алфабетот.

Трето: Низата и бројот на буквите од глаголското писмо, донекаде отстапува од низата и бројот на буквите на кирилското писмо. Имено, во глаголското писмо на Орбини после споменатата буква I следи, како што е кажано, буквата G; во кирилското писмо пак, не е така. Од друга страна, во кирилското писмо, после буквата Хир (Hir) следи буквата Пси (Psi) и Омега (Omega), кои не се појавуваат во глаголското писмо; па така и останатите букви кои следуваат се поставени со измешан распоред. Најпосле бројот на буквите во глаголското писмо изнесува 32, а во кирилското 31. А пак, во обете римски писма редот и бројот на буквите е еднаков.

Четврто. Имињата на буквите и на обете писма се некако

97 стр. 44: (a) Дисертација за старите хебрејски букви стр. 68.

98 стр. 44: (b) Кралството на Словените стр. 46 (Regno de' Sclavi pg.46).

beti esse quidem similia, sed non eodem modo pronunciari apud Sclavorum nationes. Sclavi enim *Septentrionales* ita litteras pronunciant: " As, Boga, Vidil, Glagol, Dobro, Iest, „ Schivjete, Selo, Semla, Ische, I, Ie, Ka„ ko, Ludi, Misliti, Nasch, On, Pokoi, „ Rtzi, Slovo, Twerto, Iik, Fert, Chier, „ Ot" (*a*). *Serblorum* vero Dialecto ita pronunciantur: „As, Buk, Vjede, Glagoglie, „ Dobro, Ies, Scivjeti, Sielo, Semglie, Ise, „ I, Ie, Kako, Ludi, Misliti, Nas, On, „ Pokoj, Arzi, Slovo, Tverd, Uk, Fi, „ Hier, Psi, O, Od, Zi, Ciarv, Chierv, „ Scaj, Staj &c." (*b*). Denique *Dalmatæ* in docendo illas efferunt hoc modo: „Az, Buk, „ Vid, Glagoglie, Dobro, Iest, Xivit-o, Zelo, „ Zemglie, Ixe, I, Kako, Gliudi, Misliti, „ Nas, On, Pokoj, Rzi, Slovo, Tverdo, „ Uk, Fert, Chier, Or. His prænotatis, concludo.

Primo. Nomina litterarum Alphabeti utriusque a Dalmatis, & Serblis minus corrupte, quam ab aliis Sclavis pronunciari.

Hoc ut demonstremus, sciendum est Septentrionalium Sclavorum *Frischianam* Alphaberi pronunciationem id nobis non præstare, quod ex *Dalmatarum*, & *Serblorum* illud efferendi usu didicimus. *Dalmatica* enim, & *Serbliana* pronunciatione id assecuti sumus, ut litterarum nomina inanes non esse voces, casuque, ut fit, positas, sed de industria inventas, dispositasque a suo inventore, certo sciamus. Ita enim pronun-

(*a*) Vid. Frisch. pag. 15.
(*b*) Vid. Orbin. pag. 46.

слични, но не се изговараат на ист начин кај словенските народи. Зашто Северните Словени вака ги изговараат (именуваат) буквите: „Ac(As), Бога (Boga), Видил (Vidil), Глагол (Glagol), Добро (Dobro), Иест (Iest) Шивјете (Schivjete), Село (Selo), Семла (Semla), Ише (Ische), И (I), Ие (Ie), Како (Kako), Луди (Ludi), Мислити (Misliti), Наш (Nasch), Он (On), Покој (Pokoj), Рци (Rtzi), Слово (Slovo), Тверто (Twerto), Иик (Iik), Ферт (Fert), Хиер (Chier), От (Ot)"(a)[99]. А пак, на дијалектот на Србите вака се именуваат: „Ac (As), Бук (Buk), Вједе (Vjede), Глаголие (Glagolie), Добро (Dobro), Иес (Ies), Сцивјети (Scivjeti), Сиело (Sielo), Семље (Semglie), Исе (Ise), И (I), Ие (Ie), Како (Kako), Луди (Ludi), Мислити (Misliti), Нас (Nas), Он (On), Покој (Pokoj), Арзи (arzi), Слово (Slovo), Тверд (Tverd), Ук (Uk), Фи (Fi), Хиер (Hier), Пси (Psi), О (O), Од (Od), Зи (Zi), Циарв (Ciarv), Чиерв (Chierv), Сцај (Scaj), Стај (Staj) и др. (b)[100].

Најпосле, Далматите, при учењето на овие букви вака ги произнесуваат: „Аз (Az), Бук (Buk), Вид (Vid), Глаголие (Glagolie), Добро (Dobro), Иест (Iest), Живит-о (Xivit-o), Зело (Zelo), Земглие (Zemglie), Иже (Ixe), И (I), Како (Kako), Глинди (Glindi), Мислити (Misliti), Нас (Nas), Он (On), Покој (Pokoj), Рзи (Rzi), Слово (slovo), Твердо (Tverdo), Ук (Uk), Ферт (Fert), Хиер (Chier), От (Ot). Од овие претходни белешки заклучувам:

Прво. Имињата на буквите и на обата алфабети (писма) од Далматите и од Србите се изговараат помалку неправилно, отколку од другите Словени.

За да го покажеме ова треба да се знае дека тоа нам не ни го гарантира Фришиевиот изговор на алфабетот на северните Словени, така што тоа го научивме од начинот на изнесувањето (изговарањето) на буквите на Далматите и на Србите. Имено според далматскиот и србликиот изговор (Dalmatica & Serbliana pronunciatione) дојдовме до тоа сознание дека имињата на буквите

99 стр. 45: (a) Вид. Frisch. стр. 15.
100 стр. 45: (b) Види Орбин. стр. 46.

nunciantur, ut prima XXI. Elementa decimo expuncto, orbes verborum, integraſque abſolvant ſententias; quod in *Friſchiano* Alphabeto propter corrupta, & turbata elementorum nomina non ita facile poteſt contingere. *Decimi* autem elementi nomen expungendum eſſe putavimus, tum quia ſententiam turbat, tum quia ejus figuram ab *undecimi* elementi figura parum differre cognovimus: unde & *noviter inventum* putamus; quod & melius apparet ex hac interpretatione:

I.	Az.	*Ego.*
II.	Buk.	*Deus.*
III.	Vid.	*Vitus.*
IV.	Glagoglie.	*Loquor.*
V.	Dobro.	*Bonum.*
VI.	Ieſt.	*Eſt.*
VII.	Xivit-o.	*Vivere-de.*
VIII.	Zelo.	*Rure.*
IX.	Zemglie.	*Terræ.*
X.	Ixe.	
XI.	I.	*Et.*
XII.	Kako.	*Sicut.*
XIII.	Gliudi.	*Viri.*
XIV.	Misliti.	*Cogitare.*
XV.	Naſſ.	*Noſtra.*
XVI.	On.	*Illud.*
XVII.	Pokoj.	*Requies.*
XVIII.	Riz.	*Dic.*
XIX.	Slovo.	*Litteram.*
XX.	Tverdo.	*Fortiter.*
XXI.	Uk.	*V.*

Reliqua, quæ ſequuntur litterarum nomina, ni-

не се празни гласови, поставени како годе, туку се изнајдени со трудољубивост и распоредени од својот изумител, за да знаеме со сигурност како се случува тоа. Имено, тие се изговараат по таков редослед, што првите 21 елементи, ако се отстрани десетиот, оформуваат заокружени реченици и целосни мисли; што пак во Фришиевиот алфабет, заради оштетените и разместените имиња на елементите, тоа не може така лесно да се постигне. Сметавме дека името на десетиот елемент морало да биде отстрането, или затоа што ја расипувал реченичната мисла, или пак, бидејќи неговата фигура малку се разликува од фигурата на единаесеттиот елемент: и, оттука, сметаме дека тој елемент е измислен во поново време; што подобро се покажува преку следнава интерпретација:

I. Az	Ego (Јас)
II. Buk	Deus (Бог)
III. Vid.	Vitus (Витус)
IV Glagolie	Loquor (зборувам)
V. Dobro	Bonum (добро)
VI. Iest	Iest (е)
VII. Xivit-o	Vivere-de (да се живее од)
VIII. Zelo	Rure (на село)
IX. Zemglie	Terrae. (на земјата)
X. Ixe	
XI. I	Et (и)
XII.Kako	Sicut (како)
XIII. Gliudi	Viri (мажи, луѓе)
XIV. Misliti	Cogitare (да мислиш)
XV. Nass.	Nostra (наша)
XVI. On.	Illud (она 3.л. ед. ср.род М.Ч.)
XVII.Pokoj	requies (спокој)
XVIII. Riz	Dic (речи!)
XIX. Slovo	Litteram (писмо, буква)
XX. Tverdo	Fortiter (силно)
XXI. Uk	V.

nihil prorſus ſignificant, ſed ſunt monoſyllaba quædam, litterarum duplicium, & finalium, Siglorumque pronunciationem indicantia. Cum igitur aliæ litterarum Alphabeti Glagolitici pronunciationes id nobis præſtare non poſſint, ſequitur profecto *Dalmaticam* hanc, & *Serbliánam* reliquis omnibus eſſe præferendam. *Glagolitici* autem Alphabeti, & non *Cyrillici* hanc litterarum nomenclaturam eſſe propriam, jam inde patet, quod illud *Chiurliza* a Cyrillo inventore; hoc vero *Buk-vitza* a *ſecundo* & *tertio* Alphabeti ejuſdem elemento, & *Glagoliticum* a *quarto* ſit appellatum.

Secundo. Vetuſta Alphabeti hujus Elementa ex Dalmatica, & Serbliana litterarum pronunciatione eſſe cognoſcenda, atque a noviter inventis diſtinguenda.

Cum enim litterarum hujus Alphabeti Auctor ea induſtria litteras compoſuerit, ut earum nomina ſibi invicem ſuccedentia morales quaſdam ſententias abſolvant, orbeſque verborum perfecte claudant; facile intelligitur, ea litterarum nomina, quæ in ſerie cæterarum redundant, aut otioſa ſunt, nihilque omnino ſignificant, inſerta, & *de novo inventa* fuiſſe.

Tertio. Vetuſtas hujus Alphabeti litteras Alphabetum exhibere, tum quoad litterarum ordinem, tum quoad earundem numerum, vetuſto Græcorum Alphabeto ſimillimum.

Et primo quidem quoad numerum vetuſti Græci Alphabeti elementorum, conſtat ex Plinio ea *decem & octo* modo fuiſſe. „Ariſtoteles „ (inquit Plinius) X. & VIII. priſcas fuiſſe. Α. Β. Γ. Δ. Ε. Ζ. Ι. Κ. Λ. Μ. Ν. Ο. Π. Ρ. Σ. Τ.

Останатите имиња на буквите кои следат речиси ништо не означуваат, туку тоа се некои еднослоżни изрази кои искажуваат изговор на двојни букви, крајни букви и на лигатури. И, значи, штом изговарањата на другите букви од глаголскиот алфабет не може тоа нам да ни го долови, тогаш несомнено следи заклучокот дека овој далматски и српски изговор на буквите требало да биде поистакнат од сите останати изговори. А пак, и дека оваа номенклатура на буквите на глаголскиот алфабет, не била својствена ниту пак за кирилскиот, веќе е сосема јасно од таму што, онаа била наречена Чиурлица- (Chiurliza), според изумителот Кирил; оваа пак, според вториот и третиот нејзин елемент - Бук-вица (Buk-vitza), а се вика Глаголица (Глаголско писмо) според четвртиот елемент од писмото.

Второ. Старите елементи (писмени знаци) на овој алфабет треба да се распознаваат според далматскиот и српскиот изговор, и да се разликуваат од оние измислените во поново време.

Зашто авторот на овој алфабет со таква трудољубивост ги составил буквите, што нивните имиња сами по себе следејќи наизменично едни по други искажуваат некакви морални мисли и совршено затвораат заокружена реченична целина; и лесно се сфаќа дека имињата на буквите кои следат во низата со останатите, а се безполезни, и ништо воопшто не значат, тие се вметнати и биле измислени во поново време.

Трето. Староста на овој алфабет ја пројавуваат буквите на алфабетот, зашто како поради редоследот на буквите, така и според нивниот број тие се најмногу слични на грчкиот алфабет.

И ова пред сè е познато од Плиниј дека бројот на елементите (писмените знаци) на грчкиот алфабет, изнесувал само

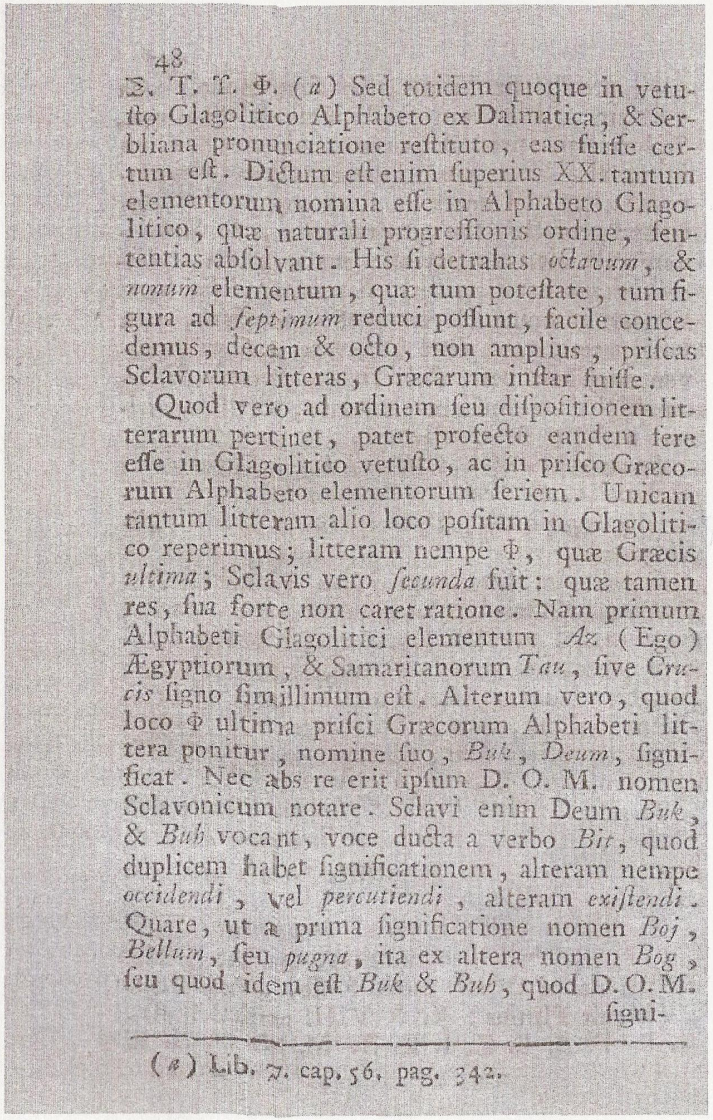

48

Σ. T. f. Φ. (a) Sed totidem quoque in vetuſto Glagolitico Alphabeto ex Dalmatica, & Serbliana pronunciatione reſtituto, eas fuiſſe certum eſt. Dictum eſt enim ſuperius XX. tantum elementorum nomina eſſe in Alphabeto Glagolitico, quæ naturali progreſſionis ordine, ſententias abſolvant. His ſi detrahas *octavum*, & *nonum* elementum, quæ tum poteſtate, tum figura ad *ſeptimum* reduci poſſunt, facile concedemus, decem & octo, non amplius, priſcas Sclavorum litteras, Græcarum inſtar fuiſſe.

Quod vero ad ordinem ſeu diſpoſitionem litterarum pertinet, patet profecto eandem fere eſſe in Glagolitico vetuſto, ac in priſco Græcorum Alphabeto elementorum ſeriem. Unicam tantum litteram alio loco poſitam in Glagolitico reperimus; litteram nempe Φ, quæ Græcis *ultima*; Sclavis vero *ſecunda* fuit: quæ tamen res, ſua forte non caret ratione. Nam primum Alphabeti Glagolitici elementum *Az* (Ego) Ægyptiorum, & Samaritanorum *Tau*, ſive *Crucis* ſigno ſimillimum eſt. Alterum vero, quod loco Φ ultima priſci Græcorum Alphabeti littera ponitur, nomine ſuo, *Buk*, *Deum*, ſignificat. Nec abs re erit ipſum D. O. M. nomen Sclavonicum notare. Sclavi enim Deum *Buk*, & *Buh* vocant, voce ducta a verbo *Bit*, quod duplicem habet ſignificationem, alteram nempe *occidendi*, vel *percutiendi*, alteram *exiſtendi*. Quare, ut a prima ſignificatione nomen *Boj*, *Bellum*, ſeu *pugna*, ita ex altera nomen *Bog*, ſeu quod idem eſt *Buk* & *Buh*, quod D. O. M. ſigni-

(a) Lib. 7. cap. 56. pag. 342.

осумнаесет: „Аристотел, вели Плиниј, вели дека старите букви биле 18 А.В.Г.Δ.Е.Z.I.К.Λ.М.N.О.П.Р.Σ.Т.Y.Ф.“. (а)[101]Но сигурно е и дека исто толку биле и тие букви (елементи) како и во стариот глаголски алфабет од далматскиот и српскиот востановен изговор. Зашто погоре веќе е кажано дека во глаголскиот алфабет имало само 20 (XX) имиња на елементите (писмените знаци), кои според природниот прогресивен редослед, заокружувале реченици. Ако од овие (елементи) го извлечеш (изоставиш) осмиот или деветиот елемент, кои, или по особеноста, или по фигурата, можат да се сведат кон седмиот елемент, лесно би се согласиле дека старите букви на Словените, како и на Грците биле осумнаест, а не повеќе.

А пак, што се однесува до редот или до распоредот на буквите, несомнено е јасно дека низата на елементите како во стариот глаголски, така и во древниот алфабет на Грците била речиси иста. И сепак само една единствена буква во глаголицата ја наоѓаме дека е поставена на другио место.- очигледно тоа е буквата Ф, која кај Грците е последна; кај Словените пак таа била втора; сепак овој факт, можеби сам по себе не е без причина. Имено, првиот елемент на глаголскиот алфабет – Аз (jacAz /Ego), а Тау (Tau) на Египетјаните (Aegyptiorum) и на Самаританите (Samaritanorum), е или поради тоа што е најмногу сличен на знакот на крстот. А како второ, тоа што буквата Ф се става на последно место од стариот грчки алфабет, по своето име (буквата) Бук означува Бог. И не ќе биде без основа самиот Д.О.М. (D.O.M.) да одбележува словенско име. Зашто Словените зборот Deus (Бог) го викаат Бук (Buk) и Бух (Buh), со збор изведен од глаголот Бит (Bit), што пак има двојно значење: едното е очигледно значењето убивање, или тепање, а другото значење е бивствување (постоење). Затоа, како што од првото значење името Бој, - Војна или Битка, така и од второто значење името Бог, или исто она што е Бук и Бух, се чини дека се прелеале значењата во она што означува Д.О.М.

101 стр. 48 (а) Кн.7. гл.56 стр. 342.

ſignificat, videtur fluxiſſe. Etymon autem hujus vocis idem eſſe ac illud *Jehovah*, jam inde patet, quod Deus ipſe *ineffabile* nomen ſuum Moyſi per illa verba: „Ego ſum, qui ſum" interpretatus ſit (*a*); quæ plane in primis duobus Alphabeti noſtri Elementis continentur, ſiquidem *Az*, *Ego*, & *Buk qui ſum*, ſonat. Tradunt etiam Ægyptios præ foribus templi cujuſdam eorum regionis: *Ego ſum* ſcripſiſſe (*b*). Tritum eſt denique apud Eruditos, in Phœniciorum ſanctuariis *Thou*, & *Bohu* maximam venerationem obtinuiſſe (*c*): quæ etiam cum primis duabus Alphabeti Glogolitici litteris *Az* (Ego) quod per ſignum *Tau* pingitur, & *Buk* (Deus) videntur conſentire. Itaque ubi hoc Alphabetum a Græco vetuſto recedit, Ægyptiorum, Phœniciorumque vetuſtiorem Litterarum ordinem imitatur.

Quin & in reliquis, quæ ſequuntur, litteris, vetuſtiſſimas Hebræorum traditiones videtur æmulari. Deum enim O. M. *Viti* nomine ab actione *Videndi* appellat: ac forſan ideo, quod ille rerum univerſitatem a ſe creatam per ſex repetitas vices *viderit*, viſamque bonam probaverit, juxta illos verſus Geneſeos (*d*): *Vidit Deus quod eſſet bonum*: &: *Viditque Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*. Et illud Paul. ad Hebr. cap. 4. *Omnia nuda & aperta ſunt oculis ejus*. Quare & Moſaicum ſtylum ſapiunt

D

(*a*) Exod. cap. 3. verſ. 14.
(*b*) Calmet. Lex. Bibl. in voce *Jehovah*.
(*c*) Euſeb. Hiſt. Eccl. lib. 1. cap. 2. Apud Sched. pag. 158.
(*d*) Cap. 1.

А пак етимонот на овој збор се чини дека е ист како и оној на Јеховах (Jehovah), и веќе оттука е јасно дека на самиот Бог неговото внатрешно (иманентно) име Мојсеј, преку овие зборови, би го протолкувал: „Јас сум, кој сум (вечен)(a)[102]"; а ова пак јасно се содржи во првите два елемента на нашиот алфабет (нашето писмо), и звучи како Аз- Его и Бук- кој сум (Јас кој сум Бог). А прикажуваат дека дури и Египетјаните пред портите на некој храм од некој нивен регион напишале: "Јас сум".(b)[103] И, најпосле, третиот елемент се спомнува кај образованите луѓе, дека бил во светилиштата на Феничаните а го носел името на божеството Тхоу (Thou) и Боху (Bohu) кон кое имале најголема почит (c)[104] – па дури и тие (имиња) се чини дека се совпаѓаат (се усогласуваат) со првите две букви од глаголскиот алфабет со буквите Аз (Ego), што се црта преку знакот за Тав и со буквата Бук (Deus). И, така, онаму каде што овој алфабет отстапува од стариот грчки алфабет го подражава постариот редослед на египетските и феничките букви.

Значи изгледа дека најстарите традиции на Хебреите се истакнуваат дури и кај останатите букви кои следат во низата. Името зборот Бог О.М. го нарекуваат со името Вит (Viti nomine) според дејството гледање. И можеби затоа што тој сиот Универзум создаден од него го видел преку шест наизменични промени и ја потврдил промената дека е добра, според оние стихови од Постанокот (d)[105]: „И Бог виде дека е добро", како и (стихот): „И виде Господ сè што беше направил, и тоа беше мошне добро". Како и оној стих на апостолот Павле во посланието до Евреите гл. 4 „Сè е голо и откриено во неговите очи". Затоа така се (под) разбираат

102 стр. 49: (a) кн. Исход гл/3 ст. 14.
103 стр. 49: (b) Калмет Библиски лексикон под зборот Јехова.
104 стр. 49: (c) Евсебиј Црковна историја кн. 1. гл.2 Кај Схед стр. 158.
105 стр. 49: (d) Гл. 1.

piunt omnino iſtæ priores Glagolitici Alphabeti litteræ: *Ego*, *Deus*, *Vitus*, *Loquor*, *Bonum*, *Eſt &c.* quaſi dicant: *Ego*, *qui ſum* (Jehovah) *Videns loquor: bonum eſt &c.* Hinc idem *Jehovah*, quem Poetæ Jovem dixerunt propter ipſam eminentem actionem *videndi*, ideſt ſciendi εὐρύωψ *latum habens oculum* ab Homero, & ἐνόψιος *inſpector* a Callimacho, & παντόπτην *Omnia videns* a Sophocle appellatur. Heſiodus quoque Poetarum antiquiſſimus πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμὸς *cuncta videns oculus Jovis* dixit (*a*). Hoc autem ineffabile nomen tractu temporis ad Reges quoque magnique nominis Principes (*b*) tanquam Dei Miniſtros, *Joves* dictos, poetico ſtylo translatum eſt primum; deinde vanis etiam ſuperſtitionibus & fabuloſis commentis profanatum eſt. Apud Sclavos tamen vera D. O. M. idea tardius videtur fuiſſe corrupta. Inquit enim Procopius de Bell. Gott. lib. 3. „His præterea „ barbaris lege cautum eſt, & a ſuis majoribus „ proditum inter Deos aliquem unum, qui ful„ minis ſit fabricator, rerum omnium Domi„ num ac ſolum eſſe ut credant, illique boves „ & hoſtias cæteras mactent". Sed cultus ejus ſuperſtitionibus innumeris refertus fuit, ut infra docebimus. Nam apud Hebræos tantum debitam venerationem Dei nomen obtinebat, puramque religionem: quem & *videntem* κατ' ἐξοχὴν Sclavorum & Poetarum veterum inſtar credidere, ad diſtinctionem Idolorum Gentium, qui *oculos habent & non vident*. Tamen Hebræi quoque ipſi *Prophetas* ſuos verique Dei miniſtros, ſine

(*a*) Natal. Com. Mith. lib. 2. cap. 1.
(*b*) Id. Ibid.

тие први букви на глаголскиот алфабет во Мојсеевиот стил: Ego (Jac), Deus (Бог), Vitus(Витус), Loquor (Зборувам), Bonum (Добро), Est (Е) и др. како да кажуваат: Јас којшто сум [Јеховах] гледајќи зборувам добро е и др.: Оттука истиот Јехова, кого поетите го нарекле Јовем (Iovem)*[106] заради истакнување на дејствието за гледање, то ест за знаење, па од Хомера се нарекува со изразот εὐρύωψ- кој има широк поглед, и од Калимах со ἐνόψιος - надгледувач (набљудувач), а од Софокле пак - παντόπτην, кој гледа сè. А и Хесиод, најстариот од поетите го нарекол (а)[107] πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμός окото на Јупитер (на Јовис) кое гледа сè. А пак ова иманентно (inessabile) име со текот на времето најпрвин било пренесено во поетски стил на кралевите и на кнезовите со голем углед (b)[108] како на Божји слуги, и тие биле наречени Јовес (Ioves); потоа тоа било осквернавено поради празното суеверие и со баснословни измислици. Сепак, сè чини дека кај Словените подоцна исчезнала вистинската идеја Д.О.М. (D.O.M.). Зашто и Прокопиј во своето дело за Готските војни кн.3 вели „Меѓу другото од овие варвари било заштитено со закон и од нивните предци назначено дека меѓу Боговите има некој единствен Бог, кој бил создавач на громот, и да веруваат дека единствено тој бог е Господар на сите нешта и нему да му колат говеда и други жртви". Но, неговиот култ, како што ќе образложиме подолу, бил исполнет со безброј празноверија. Зашто кај Евреите должната почит и чистата вера ја одржува самото име за Бога: кој κατ' εξοχην (превосходно) гледа (сè?), како што верувале и Словените и древните поети, за разлика од Идолите на паганите кои имаат очи и не гледаат. Сепак и самите Евреи имале обичај своите Пророци и слуги на вистинскиот Бог, да ги нарекуваат Гледачи (оние кои што

106 * На латински јазик формата Jovem (Ivom) е всушност акузатив од името на врховниот бог во римската митологија Iuppiter.
107 стр. 50: (а) Natal. Com.Mith. lib.2. cap 1
108 стр. 50: (b) Истиот во истото дело (Id. Ibid.).

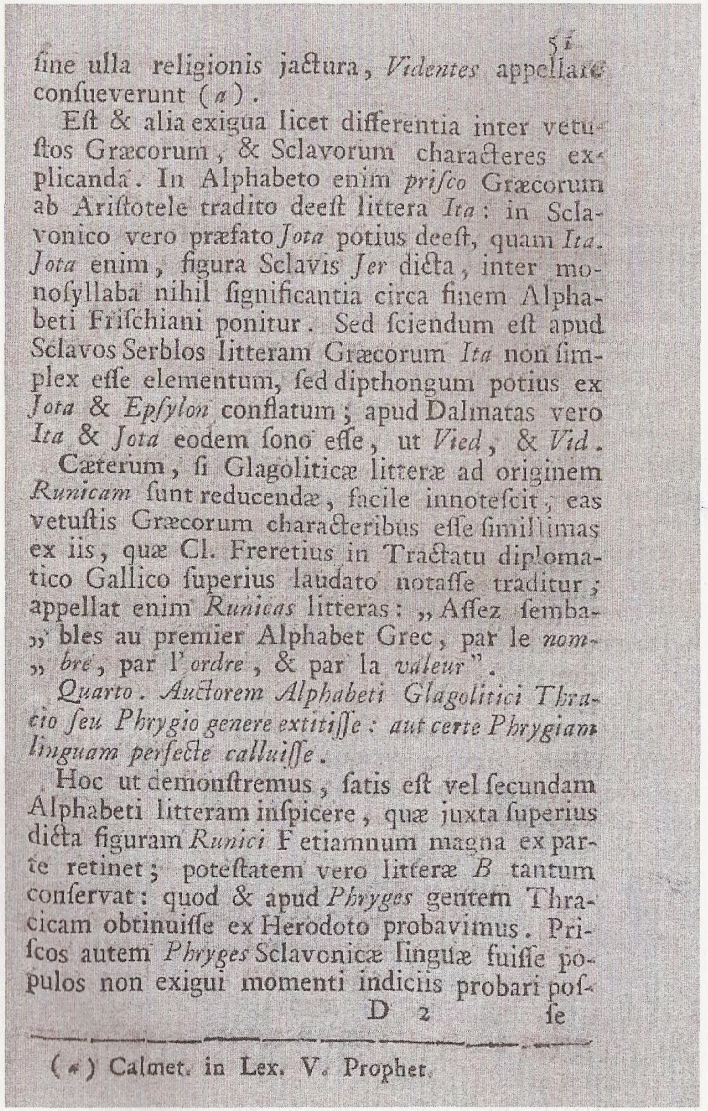

51

ſine ulla religionis jactura, *Videntes* appellare conſueverunt (*a*).

Eſt & alia exigua licet differentia inter vetuſtos Græcorum, & Sclavorum characteres explicanda. In Alphabeto enim *priſco* Græcorum ab Ariſtotele tradito deeſt littera *Ita*: in Sclavonico vero præfato *Jota* potius deeſt, quam *Ita*. *Jota* enim, figura Sclavis *Jer* dicta, inter monoſyllaba nihil ſignificantia circa finem Alphabeti Friſchiani ponitur. Sed ſciendum eſt apud Sclavos Serblos litteram Græcorum *Ita* non ſimplex eſſe elementum, ſed dipthongum potius ex *Jota* & *Epſylon* conflatum; apud Dalmatas vero *Ita* & *Jota* eodem ſono eſſe, ut *Vied*, & *Vid*.

Cæterum, ſi Glagoliticæ litteræ ad originem *Runicam* ſunt reducendæ, facile innoteſcit, eas vetuſtis Græcorum characteribus eſſe ſimiſſimas ex iis, quæ Cl. Freretius in Tractatu diplomatico Gallico ſuperius laudato notaſſe traditur; appellat enim *Runicas* litteras: „Aſſez ſembables au premier Alphabet Grec, par le nombre, par l'ordre, & par la valeur".

Quarto. Auctorem Alphabeti Glagolitici Thracio ſeu Phrygio genere extitiſſe: aut certe Phrygiam linguam perfecte calluiſſe.

Hoc ut demonſtremus, ſatis eſt vel ſecundam Alphabeti litteram inſpicere, quæ juxta ſuperius dicta figuram *Runici* F etiamnum magna ex parte retinet; poteſtatem vero litteræ *B* tantum conſervat: quod & apud *Phryges* gentem Thracicam obtinuiſſe ex Herodoto probavimus. Priſcos autem *Phryges* Sclavonicæ linguæ fuiſſe populos non exigui momenti indiciis probari poſ-

D 2 ſe

(*a*) Calmet. in Lex. V. Prophet.

гледаат)(а)[109], без тоа да го поврзуваат некако со религијата.

Има и друга незначителна разлика помеѓу исцртувањето на писмените знаци помеѓу старите Грци и Словените која треба да биде објаснета. Имено во стариот алфабет на Грците, предаден од Аристотел недостасува буквата Ита (Ita); а пак, во словенскиот понапред спомнат алфабет поскоро недостасува буквата Јота (Jota) одошто буквата Ита. Имено буквата јота од Словените е изразена со формата на буквата Јер (Jer) и е поставена при крајот на Фришиевиот Алфабет (Alphabeti Frischiani), помеѓу едносложните букви кои не означуваат ништо. Но треба да се знае дека кај српските Словени грчката буква Ита не е прост елемент од еден знак, туку тоа е поскоро дифтонг соединет од Јота и Епсилон. А пак кај Далматите Ита и Јота се со иста гласовна вредност, како што се со иста гласовна вредност и буквите Виед и Вид.

Впрочем, ако буквите на глаголицата треба да бидат сведени кон рунско потекло, лесно би се забележало дека тие се најмногу слични со исцртувањето на старите букви на Грците од сите оние букви, кои се прикажува дека ги нотирал Кл. Фреретиј (Cl.Freretius) во погоре пофалениот Галски дипломатски трактат (In Tractatu Diplomatico Gallico); Зашто тој имено ги нарекува рунските букви: „Assez sembables au premier Alphabet Grec, par le nombre, par l' ordre, & par la valeur." (Мошне слични на првобитниот грчки алфабет според бројот, според редоследот и според вредноста).

Четврто. Авторот на грчкиот Алфабет бил од тракиски или фригиски род: или секако совршено го владеел фригискиот јазик.

За да го докажеме ова доволно е внимателно да ја погледаме втората буква на Алфабетот, која според она што е кажано погоре дури и сега во најголем дел ја задржува формата на рунската (буква) F; Но сепак ја запазува и вредноста на буквата Б: што пак, според Херодот потврдивме дека се запазило кај тракиското племе Фриги (Phriges/Briges). А пак, дека и старите Фриги биле народ со

109 стр. 51: (а) Калмет во Лексикон под зборот Пророк (Calmet in Lex. V. Prophet.).

se putamus. Veterum enim scripta percurrentes, dictiones quasdam offendimus, in quibus veterum *Phrygum* linguam degustare, eamque cum modo notis linguis componere potuimus. Hi enim Βαγαῖον (*a*) Scythæ vero παταῖο (*b*) *Jovem* vocabant. Sed *Scythæ* veteres, & *Phryges* eadem gens censenda est. Nam quos Justinus *Scythas* (*c*), eosdem Herodotus (*d*) *Phryges* appellat, atque insuper tanti nominis eos fuisse prædicat, ut cum *Ægyptiis* de generis *antiquitate* contenderint. Panem quoque Βέκον, & aquam Βέδ *Phryges* appellabant. Olera denique Ζέλκια, Ignem Πῦρ, Canem Κύνα dicere solebant: necnon & multa alia apud Clementem Alexandrinum, aliosque (*e*).

Collatis ergo antiquissimis hisce *Phrygum* veterum cum hodiernis Europearum linguarum vocabulis, nullam profecto linguarum viventium inveniemus, sonum, significationemque priscarum *Phrygiarum* locutionum ita affecutam, vetustasque & proprias earum formas ita custodire, ut Illyricam, seu *Sclavonicam*, quam vocant, linguam. Sclavi enim pro veteri παπαῖῳ habent *Babo*, *Pater*; & pro Βαγᾶῳ *Bogh*, *Deus*. Vocem quoque *Begovaz*, Illyrii Sclavi interdum pro *Pane* usurpant. Item apud omnes fere Sclavos *Aqua*, quam *Phryges* (*f*) Βέδυ ap-

(*a*) Herod. lib. 4.
(*b*) Vid. Samuel Boch. de Adv. Æneæ in Ital.
(*c*) Lib. 2. cap. 1.
(*d*) Lib. 2.
(*e*) Vid. Bochart. Ibid.
(*f*) Sed apud Clem. Alex. Strom. lib. 5. cap. 243.

словенски јазик сметаме дека може да се потврди со докази кои не се за потценување. Имено, препрочитувајќи ги записите на древните луѓе, наидуваме на некои изрази, според кои би можеле да го насетиме јазикот на старите Фриги, и него (тој јазик) да го споредиме со познатите јазици. Зашто овие (Фригите) Βαγαῖον (Вагаион или Багаион)(a)[110] а пак, Скитите παταῖῳ (Патаио)(b)[111] го нарекуваа богот Јупитер. Но треба да се смета дека старите Скити и Фриги биле едно исто племе. Зашто оние кои Јустин ги нарекува Скити(c)[112], истите тие Херодот ги нарекува Фриги(d)[113], и згора на тоа тој соопштува дека тие биле со такво славно име, што се натпреварувале со Египетјаните за древноста на родот. И лебот Фригите го викале Βέκον (бекон или векон), а водата Βέδ (вед). Најпосле зелка обично викале Ζέλκια (зелкиа), оган – Πῦρ (пир), куче - Κύνα (кина), а има и голем број други зборови кои ги наоѓаме кај Клеменс Александриски, а и кај други автори(e)[114].

Значи, ако ги споредиме овие најстари зборови на древните Фриги со денешните зборови на европските јазици, очигледно ќе откриеме дека ниеден јазик од живите јазици не успеал така јасно да ја следи гласовната вредност и значењето на старите зборови на Фригите и така да ги зачува нивните сопствени стари форми, како што тоа го постигнал илирскиот, или јазикот кој уште го викаат и словенски. Зашто Словените за древниот збор παπαῖῳ (папајо) го имаат зборот Бабо- Татко, а за Βαγαῖῳ (Багаио) – Богх (Bogh) што значи бог. И зборот Беговаз (Begovaz), илирските Словени понекогаш го користат за зборот леб. Исто така кај сите Словени зборот aqua, што Фригите (f)[115] го викаа Βέδυ (Веду), се изговара

110 стр. 52: (a) Херодот кн. 4.
111 стр. 52: (b) види. Samuel Boch de adv Aeneae in Italia.
112 стр. 52: (c) Кн. 2 гл. 1.
113 стр. 52 (d) Кн. 2 (можно е и кн. 1).
114 стр. 52 (e) види Bochartius ibid.
115 стр. 52. (f) но кај Клем. Александриски во делото Строматеис кн. 5 гл 243

appellabant, *Voda*, dicitur; ut & *Zeglia* (*Phrygibus* olim Ζέλκια) *Olera* apud eoſdem audit. Tandem *Purriti*, & *Parriti*, quæ πᾶ πυρὸς actio eſt, apud Sclavos idem eſt, ac uſtulare. Et ſicuti canem κύων Phryges, ita catellum Illyrici Sclavi *Schenne* propria lingua vocant; unde poſtea Græci vocem Σκύμνος ſunt mutuati. Prædictæ igitur voces univerſæ tum ad Sclavonicum, tum ad *Phrygium* priſcum, ſeu Scythium proprium pertinent ſermonem, quod nemo peritus negaverit.

Accedit & ipſa Phrygii nominis notatio, quam patet ad Sclavonicam Linguam potius, quam ad alias pertinere. Reſpondet ſiquidem Sclavonico vocabulo *Vruchi*, quod calore ferventes, & æſtuantes audire certum eſt. Solent namque Sclavi litteram F in V conſonantem commutare, quæ eadem fere eſt, ac apud Græcos B. Hungari tamen hodierni, loco *Vruch* Forro pronunciant, quod item fervidum calore, æſtuantemque ſignificat. Itali vero frequentius utuntur littera B, dicuntque *Bruggiato*, & *Bruciato*, quæ quidem vox ab eodem quoque orta eſt themate.

Equidem hæc Phrygii nominis etymologia, a locis in quibus Phryges agebant, ſumpta eſt, convenitque cum iis, quæ ſuper hoc argumento apud Strabonem inveniuntur, & quæ poſtea

243. Neanthes Cyzicenus ſcribit, „ Sacerdotes Ma„ cedonum in precibus invocare Βέδυ *Bedy* ut ſit „ eis propitius & filiis: quod quidem interpretan„ tur *aerem*". Ego tamen, pro *aere*, Jovem intellexiſſe ſuſpicor: quem Sclavi *Vid*, & *Viedi*, ſcil. *Videntem* in Alphabeto *Glagolitico* appellant.

Вода (Voda); како што и Зеглиа (Zeglia) [кај Фригите некогаш Ζέλκια Зелкиа] – се слушаше кај истите за зборот olera (зелка). Исто така зборовите purriti и parriti кои го означуваат дејството τοῦ πυρός (ту пирос = на огнот), исто и кај Словените значат да разгоруваш (ustulare). И како што Фригите куче викаат κύων (кион), така и илирските Словени за зборот кутре го употребуваат зборот Шене (Schenne) на својот сопствен јазик, а оттука подоцна Грците го помешале со зборот Σκύμνος (Скимнос). Гореспоменатите зборови се универзални и се однесуваат како на словенскиот, така и на стариот фригиски или скитски говор, а тоа не би го одрекол ниеден опитен човек.

Кон ова може да се додаде и самото значење на името на Фригите за кое е јасно дека се однесува поскоро на јазикот на Словените, отколку на другите јазици. Тоа име некако соодветствува на словенскиот збор вручи (Vruchi), за кој е сосема сигурно дека го подразбира значењето - оние кои вријат во жештина, горат во оган. Зашто Словените обично согласката Ф ја менуваат со согласката В, која е речиси иста како и В (вита М.Ч.) кај Грците. Денешните Унгари наместо зборот Вруч изговараат Форро (Forro) што исто така означува: зовриен од жештина, кој е разгорен во оган. Италите пак, почесто ја употребуваат буквата Б (В) и велат Bruggiato и Bruciato, кој што пак глас произлегува од истата основа.

Оваа етимологија на името на Фригите несомнено е земена од местата во кои пребивале Фригите и се совпаѓа со оние аргументи, кои се наоѓаат погоре и кај Страбон, меѓу кои подоцна и Неантес од Кизик(Neanthes Cyzicensus) пишува: „Македонските свештеници во молитвите го повикувале (богот) Βέδυ Bedy (Беду или Веду) да им биде благонаклонет ним и на синовите. А тој збор пак, го толкуваат како воздух (aerem)". Јас сепак се сомневам дека наместо воздух (aerem) би требало да се подразбере зборот Јупитер (Јовем), кого што пак Словените во глаголскиот алфабет го нарекуваат Vid и Viedi, односно Videntem (оној кој што гледа).

54

Cl. Bochartius in eandem rem congeſſit antiquum nomen *Gomer*, quo in Sacris Scripturis Phrygia deſignatur, exponens; ubi: „Tam „ Phrygiæ (inquit), quam *Gomer* nomen, cum „ olim fuiſſet proprium regionis κατακεκαυμέ- „ νη (exuſtæ) tamen univerſæ genti fuiſſe com- „ municatum, adeoque *Gomer* Hebræis idem „ eſſe, quod Græcis *Phrygiam*". Geogr. Sac. Lib. 3. cap. 8.

Sed quod nos ad veritatem melius etiam deducere poſſit, eſt nomen nobilis fluvii lacique in regione *Aſcania* poſiti, quæ ad Phrygiam Aſiaticam pertinebat, & quæ olim *Gomer* Hebræa lingua appellabatur. Vox enim *Aſcania* ex Sclavonica lingua interpretata, idem omnino quod *Phrygia*, & *Gomer* ſignificat. Apud Sclavos enim *Uſgan*, & *Oſgan* incenſum exuſtumque ſonat.

Ac ſententiam quidem hanc noſtram confirmat Livius, qui de Illyrici ſuperioris regionibus, paludi Lychnidi (quod nomen Græce faces accenſas ſignificat) propinquis verba faciens urbis *Uſcanæ* meminit; Inquit enim: „Lucius „ Cælius Legatus Romanus præerat Illyrico: „ qui moveri non auſus quum in iis locis Rex „ eſſet, poſt profectionem demum ejus conatus „ in Peneſtis *Uſcanam* recipere, a præſidio quod „ illic Macedonicum erat, cum multis vulne- „ ribus repulſus Lychnidum copias reduxit". Lib. 43. Cap. 19. & 20. Certum eſt autem vicina *Uſcanæ* loca olim a Phrygibus fuiſſe culta, quemadmodum & illa *Aſiæ*, juxta quæ *Aſcania* ſita erat. Strab. Lib. 7. inquit: „Circa enim „ Dyrrachium & Apolloniam uſque ad Cerau- „ nios montes, habitant Buliones, Taulantii, „ *Phrygi*". *Uſcana* igitur & *Aſcania* apud *Phryges*

Кл.Бохартиј под еден ист предмет го вбројал и старото име Гомер, со кое во светите книги се означува Фригија, каде изложува вака: „Како што името за Фригија [вели тој], така и името за Гомер, кое некогаш било лично име, добиено по особеноста на κατακεκαυμένη [exustae (на изгорениот)] регион, овој назив сепак бил приопштен за целото племе, и затоа Гомер кај Хебреите е исто што и Фригија кај Грците". Геогр. Сак. либ 3 гл. 8.

Но, она што нас уште подобро би можело да нè доведе до вистината е името на познатиот поток и езеро кои се сместени во областа Асканија, која се протегала до азијската Фригија и која некогаш на хебрејски јазик се нарекувала Гомер. Зашто зборот Асканија протолкуван според словенскиот јазик значи исто што и Фригија и Гомер. Името кај Словените зборот Усган (Usgan) и Осган (Osgan) значи согорен пожар.

Ова наше мислење го потврдува и Ливиј, кој прозборувајќи за горните области на Илирик кои биле во соседството на мочуриштето Лихнидос (sic! paludi Lychnidi),[што на грчки значи распалени факли] го споменува и градот Ускана (Uscana); Тој името вели дека Лукиј Каелиј бил на чело на Илирик како римски пратеник: и тој не се осмелувал да се помрдне кога во тие области бил кралот, а после неговиот поход најпосле се обидел да се засолни (повлече) во Ускана кај Пенестите, од стражата која таму на тоа место била македонска, и откако бил разбиен со многу ранети војници војските ги повлекол кај Лихнидос". Кн.43 гл. 19 и 20. А сосема е извесно дека некогаш соседните места на Ускана биле населувани од Фригите, така, како што ги населувале и оние места на Азија, покрај кои се наоѓала и Асканија. А Страбон во кн. 7 вели: „Околу Дирахиј и Аполонија, се до Кераунискиите планини, имаа живеалишта Булионите (Buliones), Таулантиите (Taulantii) и Фригите". Значи Ускана и Асканија кај Фригите значело исто што

ges idem ſignificabat, quod apud Hebræos *Gomer*, & quod apud Sclavos *Uſgana*. Itaque evidens eſt hodiernæ *Sclavorum* linguæ cum antiquo *Phrygio* idiomate convenientia.

Græci autem cum Phrygum eſſent finitimi (Jones vero, & Eoles maxime, ad quos antiquiſſimis temporibus Cimmerios, ſeu Cimbros (*a*), qui *Phryges* erant, Gomeri certiſſima ſoboles (*b*) progreſſos eſſe memorat Strabo (*c*)), atque ſimul cum illis commercia exercerent, *Phygiarum* vocum plurimas in ſuam linguam invexerunt. Scribit enim Plato: „Vide itaque „ut nomen hoc πυρ barbaricum ſit. Neque „enim facile eſt illud Græcæ linguæ accommo„dare, conſtatque ita hoc *Phryges* nominare, „parum quid declinantes & ὕδωρ, & κύνας, „aliaque permulta" (*d*). Sed nec invexerunt modo; verum e contra Phryges quoque ipſi *Græcas* etiam loquendi formas in linguam propriam tranſtulerunt. Has porro auxerunt Coloniæ illæ *Græcorum*, quas in Germaniam & Galliam olim deductas fuiſſe demonſtrat Lazius De migr. Gent. Lib. 1. Hinc Germani hodierni nominibus ſingulis, Græcorum inſtar, *articulos* præponunt; Sclavi contra Latinam ſeu *Phrygiam* vetuſtiſſimam linguæ proprietatem, nomina per *caſus* declinando, ſequuntur: quare & Germani veteres *Gallo-græci* & *Græco-Scythæ* interdum appellantur. Contra vero *Lituani* Poloniæ Populi ſe Romana, ſeu *Latina* origine eſ-

(*a*) Strab. Geogr. Lib. 7.
(*b*) Samuel Bochart. Geogr. Sacr. Lib. 3. c. 11.
(*c*) Geograph. Lib. 3.
(*d*) In Cratil.

и Гомер кај Хебреите, а тоа пак, кај Словените е Усгана (Usgana). И така совпаѓањето на денешниот јазик на Словените со античкиот идиом на Фригите станува очигледен.

А пак Грците биле во најблиско соседство на Фригите [и тоа посебно Јонците и најмногу Еолите, кај кои во најстаро време се распространиле Кимерите или Кимбрите(a)[116] кои биле Фриги, најизвесниот изданок (b)[117] на Гомер, споменува Страбон (c)[118]], и заедно со нив вршеле трговска дејност и вметнале најмногу фригиски зборови во својот јазик. Зашто Платон пишува: „Еве, и така како што ова име πύρ (оган) е варварско, и ниту пак е лесно тоа да се прилагоди кон грчкиот јазик, и потврдува дека овој збор така го именувале Фригите, менувајќи ги нешто малку и зборовите ὑδωρ (вода), и κύιας (куче) и многу други"(d)[119]. Но, не само што им се вовлекле во јазикот, туку и обратно: И самите Фриги пренеле во својот сопствен јазик грчки говорни изрази. Овие понатаму ги наголемиле и оние колонии на Грци кои некогаш биле одведени во Германија и во Галија, покажува Лазиј (Lazius) во делото „За миграцијата на племињата" кн.1(de Migr. Gent. lib I). Така денешните Германи, како и Грците на поединечни имиња (именки) им стават напред членови; А Словените напротив мошне древното својство на латинскиот или на фригискиот јазик го следат со деклинирањето на имињата по падежи: затоа и старите Германи понекогаш се нарекуваат Гало-граеки (Galo-graeci) и Граеко –скити (Graeco-Scythae). И наспроти ова литванските народи на Полонија

116 стр.55 (a) Страб. Геогр. кн.7
117 стр.55 (b) Самуел Бохартиус Географија сакра кн.3 гл.2.
118 стр. 55(c) Географија кн. 3
119 стр. 55 (d) Во Кратил.

ſe prædicant: Et Sclavi *Valachi*, quorum linguam ſimilem eſſe Italorum Linguæ ex Laonico probavimus. Sed de his plura in alio Opere, cui jamdudum manum admovimus, adjuvante Deo, tractabimus.

Quinto. Auctoris vetuſti Alphabeti Glagolitici nomen, ignotum non eſſe. Si enim *Sclavi & Getæ* veteres *Phrygio* fuiſſe genere dicendi ſunt, *Phrygiumque* Alphabetum vetus, idem cum Alphabeto *Glagolitico*, & *Runico* antiquo extitit, ejus *Auctor* ex Cicerone innoteſcit; inquit enim: „ Alter *Hercules* traditur Nilo natus Ægyptius, „ quem ajunt *Phrygias* litteras conſcripſiſſe (*a*). Certe leginus apud Tacitum: „ fuiſſe apud „ (Germanos) *Herculem* primum omnium vi„ rorum fortium": partemque *Svevorum Iſidi* (*Ægyptiorum* Deæ) ſacrificaſſe (*b*).

Tamen *Phrygias* litteras fuiſſe etiam *Hercule* iſto Ægyptio antiquiores, Herodotus apud Clementem Alexandrinum memorat; inquit enim Clemens: „ Herodotus refert, Herculem „ cum eſſet vates, & naturalis ſcientiæ ſtudio„ ſus, ab *Atlante* Barbaro *Phrygę* mundi ſuſce„ piſſe *Columnas*". Strom. lib. 1. num. 132. De *Atlantis* Regno, & Hiſtoria multa apud Platonem (in *Critia*) ſcripta extant.

Fertur & alius ſermo. *Feniſium* quemdam extitiſſe *Scythicarum* litterarum primum conditorem (*c*). Nomen hoc Cl. Mathias Belius Finnis Septentrionalibus populis applicat: vocem quo-

(*a*) De Natur. Deor.
(*b*) De Mor. Germ.
(*c*) Apud Belium de Vet. Litter. Hunno-Scythica ſect. 2. §. 4.

истакнуваат дека се од романско или латинско потекло: И Словени Валахи (Sclavi Valachi) чијшто јазик како потврдивме од Лаоник е сличен на јазикот на Италите. Но, за овие нешта со Божја помош повеќе ќе расправаме во друго дело, на кое веќе му ставивме рака.

Петто. Името на авторот на старото глаголско писмо (алфабет) е непознато.

Зашто ако мора да се каже дека Словените и старите Гети биле од фригиски род, (тогаш) и стариот фригиски алфабет бил ист со глаголскиот и со древниот рунски алфабет и неговиот автор се набележува од Цицерон: зашто тој името вели дека: „Се прикажува дека друг(иот) Херкул бил роден како Египетјанец од Нил, за кого што тврдат дека пишувал со фригиски букви"(a)[120].

Нешто извесно читаме и кај Такит: „Кај [Германите] имало Херкул кој бил прв од сите силни мажи": и дека дел од Свевите ѝ принесувал жртви на Изида [Египетската божица](b)[121].

Сепак, дека Фригиските букви биле постари дури и од самиот оној египетски Херкул споменува Херодот кај Клеменс Александриски; Зашто Клеменс вели дека: "Херодот раскажува дека Херкул бидејќи бил пророк/претскажувач, и се стремел кон природните науки, ги презел столбовите на светот од Атлас Фригиецот – варварин". Стром кн. 1 бр. 132 За кралството на Атлант, а има и многу историски податоци напишани кај Платон [во делото Критија].

А се прикажува и една друга приказна. Имало некој си Фенисиј кој бил првиот основател на скитското писмо (c)[122]. Ова име Кл. Матијас Белиј (Cl. Mathias Belius) го посочува кон северните фински народи. А востановил дека тој збор бил унгарски.

120 стр. 56 (a) За природата на Боговите (De Natur. Deor.).
121 стр. 56 (b) За обичаите на Германите (De Mor. Germ.).
122 стр. 56: (c) кај Белиј за Старото Хунско-скитско писмо оддел 2. § 4. (Apud Belium de Vet. Litter. Hunno-Scythica sect. 2 § 4.).

quoque eam Hungaricam esse statuit; *clarum*, vero, & *Illustrem* significare; atque ita Linguæ Hungaricæ vestigia in *Finnico* idiomate se deprehendisse testatur (*a*). Sed certe *Finnorum* nomen ad aliam linguam potius, quam ad *Finnicam* pertinebat; inquit enim Cl. Stierhielmius in citata Epistola ad Verelium": *Finnones* no„ stri domi nesciunt *Finnones* se vocari" (*b*) Credibilius ergo est *Finnorum* nomen inde processisse, unde & *Venetorum*, a Græca nempe *Sclavonici* nominis interpretatione, qua αἰνετοὶ, vel φαινετοὶ a φάινω, & φαενοὶ, a φάω, *laudabiles*, scilicet & *Clari*, seu *illustres* vocabantur populi illi, qui se ipsos lingua propria *Slavos*, idest *Glorioſos*, *claroſque* appellabant.

Sic Trojanus Heros *Phrygio* genere ortus, gentisque Romanæ Conditor *Æneas* appellatur: suoque nomine demonstrat, ut modo *Sclavis*, sic olim *Phrygibus* in usu fuisse a *gloriæ* vocabulo propria nomina derivare, quæ tamen Græci in suam linguam vertebant: quemadmodum & de *Agaves* Cadmi filiæ, *Antenoriſque* nominibus Thracicis supra notatum est.

Solebant enim Græci veteres, & Ægyptii barbarica nomina in propriam linguam convertere. Inquit enim Plato": Sed antequam refe„ ram admonendi estis, ne miremini si plurima „ *barbarorum* nomina Græce nunc audieritis. Id „ enim, ex eo contigit, quia Solon cum cogita„ ret illa carminibus suis inferere, vim ipsam „ est nominum persecutus, invenitque primos „ illos Ægyptios harum rerum Scriptores in „ lin-

(*a*) Ibid. §. 5.
(*b*) Apud Kederum Dissert. citata pag. 33.

И навистина зборот clarum (сјаен, славен) означува исто што и зборот illustrem (светол); па така се потврдува дека трагите на унгарскиот јазик се доловуваат (разбираат) и во финскиот идиом(а)[123]. Но сепак, јасно е дека името Финци поскоро се однесува на некој друг јазик одошто на финскиот; Имено Кл. Стиерхиелмиј (Cl. Stierhielmius) во цитираното писмо до Верелиј вели: „Нашите Финонци (Finnones nostri) немаат обичај дома да се нарекуваат себеси Финонци".(b)[124] Значи многу е поверојатно името на Финците од таму да се проширило, од каде што се проширило и името на Венетите, односно од грчкото толкување на името на Словените, според кое αινετοί (аинетои) или φαινετοί (фаинетои) од φαίνω и φαεννοί од φάω- фалени, односно славни, или сјајни ќе бидат наречени оние народи кои себе самите на сопствен јазик се нарекуваа Словени т.е. славни и прославени.

Така и тројанскиот Херој, потекнат од фригиски род и основател на Римскиот род, се нарекува Ајнеј, и со своето име покажува дека, како што сега за Словените, така некогаш и за Фригите било вообичаено личните имиња да си ги изведуваат според зборот кој значи слава, кој пак Грците сепак си го преведувале на својот јазик: како што погоре е набележано и за тракиските имиња Агава, ќерката на Кадмо и за Антенор.

Зашто вообичаено беше Старите Грци и Египетјаните варварските имиња да ги толкуваат (преведуваат) на сопствен јазик. Имено и Платон вели: „Но пред да го изложам ова, треба да бидете опоменати, за да не се зачудите ако повеќето варварски имиња сега ги слушнете на грчки јазик. Тоа всушност, се однесувало на она, што Солон штом осознал дека тие имиња се вметнати во нивните песни, го проучил значењето на имињата и открил дека први Египетјаните ги запишале овие нешта, така што ги превеле на својот јазик тие имиња. Затоа и самиот тој откако ќе ја сфател

123 стр. 57: (а) во истото дело § 5.
124 стр57: (b) Кај Кедеровата Дисертација наведеното цитираното на стр. 33.

„ linguam ſuam ea nomina tranſtuliſſe'. Quare „ & ipſe rurſus cujuscumque nominis *ſenſum* „ accipiens in vocem noſtram convertit. "
(*a*) Sic Procopius Sclavorum Ruſſorum nomen interpretatus a *Roſſeja* voce Sclavonica, quæ *diſſeminationem* ſonat σποράς eos antiquitus appellatos dicit (*b*). *Feneſius* ergo Græco nomine dictus videtur eſſe ille Sclavorum Auctor, quem Mirchondus, & Abulpheda apud Aſſemanum *Seclab*, ſeu Sclavum appellant: (*c*) quæ vox *Illuſtris*, *Clarus*, *Glorioſus* interpretatur, unde Sclavonica natio univerſa modo *Sclavi*, & *Sclavini* propria lingua, modo etiam *Venedi* Græca ejusdem nominis interpretatione dicuntur. Atque hunc ego *Glaglitici* ſeu *Venedici* Alphabeti inventorem fuiſſe ſuſpicer.

Porro Feneſium eum etiam fuiſſe puto, quem Greci veteres *Polyphemum* appellavere, qui & Illyrios, Celtas, & Gallos condidiſſe ſcribitur. (*d*) *Polyphemus* enim Græcis πολύφημος, *celebrem* nempe & *illuſtrem*, *multæque famæ* virum ſignificat: quod & *Feneſii* nomen audire apud Belium, docuimus. Sed hæc niſi quatenus antiquiſſimæ rei exigua continent veſtigia, procul ad fabulas amandamus.

Denique *Feneſii* ipſius nomen, ſi pro Hercule accipiatur, poteſt etiam ad *Phœnicium* Herculem pertinere; ſiquidem apud has quoque gentes litteræ inventæ eſſe dicuntur. Inquit enim

(*a*) In Critia.
(*b*) Apud Aſſem. Kal. T. I. part. 2. cap. 3. pag. 209.
(*c*) Ibid. cap. 2. pag. 206.
(*d*) Appian. in Illyr.

смислата на секое име веднаш тоа го преведувал со наш збор".(a)[125] Така Прокопиј името на руските Словени го толкува од словенскиот збор Росеја (Rosseja), кој значи расејување, и вели дека тие во старо време биле наречени σπόρους(b)[126]. Значи се чини дека Фенесиус, оној славен зачетник на Словените, е наречен со грчко име, кого што Мирхондус и Абулфеда кај Асеманус го нарекуваат Склаб (Sclab) или Склавум (Sclavum)(c)[127], а тој збор пак се толкува како - сјаен, славен, прославен, од каде што и целиот словенскиот народ час се нарекува Склави и Склавини на сопствениот јазик, а час пак, дури и Венеди според грчкото толкување на нивното име. И јас затоа би се сомневал дека овој бил изнаоѓачот на глаголскиот или на венедскиот алфабет.

Понатаму дури мислам дека и Фенесиј бил исто така тој кого што старите Грци го нарекувале Полифем, за кој што се пишува дека ги оснивал Илирите, Келтите и Галите(d)[128]. А името Полифем пак, на грчки πολύφημος- несомнено значи славен и сјаен и маж со голема слава. А објаснивме и дека името на Фенесиј се слуша и кај Белиј. Но овие нешта кои само донекаде содржат незначителни траги на некоја многу далечна древност, ги затекнуваме во далечните приказни.

И најпосле, ако се прифати името на самиот Фенесиј наместо името Херкул, тогаш тоа име би можело дури да се однесува и на Херкул на Феникијците, доколку само се каже дека

125 стр. 58:(a) Во Критија.
126 стр. 58: (b) Кај Ассемановиот календар том I дел 2. гл. 3. стр.209.
127 стр. 58:(c) во истото дело гл. 2 стр. 206.
128 стр. 58: (d) Апијан кон Илирите.

enim Piinius Lib. 5. cap. 12. " Ipſa gens *Phœ-*
„ *nicum* in *gloria magna litterarum inventionis*,
„ & Syderum, navaliumque, ac bellicarum
„ artium. " De Hercule vero *Phœnicio* ita Euſebius ad num. CCCXCVIII. qui fuit Moſis An. LXXIII. Ἡρακλέα τινές φασιν ἐν φοινίκῃ γενέσθαι Διωδαν ἐπιλεγόμενον. Et ibidem Hieronymus : " Hercules cognomento *Deſnavus* in
„ *Phœnice* clarus habetur; " Apud Bochart in Præf. Lib. de Colon. Phœnic. Quid nomen *Desnavus* importet, ignorant Eruditi. Ego pro *Desnavo Sclavum*, vel *Seclabum* illum Mirchondi, & Abulphedæ legerem, niſi vererer nimiæ audaciæ notam incurrere, cum quidem conſtet *Sclavorum* nomen Juſtiniani Imp. ætate a *Procopio* primum uſurpari occepiſſe. Aſſem. Kal. Tom. 1. Part. 2. cap. 2. Getici autem vel Gothici, & Sclavonici generis hunc Herculem fuiſſe, aut certe apud Gothos ſeu Sclavos nomen ſuum clarum admodum reliquiſſe, melius colligitur ex illo ipſius *Desnavi* cognomine, *Dioda*. Nam præter *Desnavum* a Hieronymo additum, *Diodam* quoque appellatum fuiſſe ex Euſebio didicimus : quæ vox mirum quantum concordet cum Theutonum, & Getarum nominibus a Germanis *Thiet*, & *Thiod* vocitatis, quemadmodum ſuperius ex Leibnitio, & Sterhielmio docuimus.

Quod ſi aliquis ejusdem *Feneſii*, & *Phœniciorum* nomina cum *Venedis* componere, Sclavosque non Phrygii modo, ſed *Phœnicii* quoque generis dicere velit, forſan non ſine rationabili cauſa id attentare videbitur. Bochartius enim gentem hanc filios *Anak* fuiſſe demonſtrat. Chan. cap. 1. Inter Nepotes *Gomer*, quos

кај овие племиња биле откриени буквите. Зашто и Плиниј вели во кн.5 гл. 12 „Самото племе на Феникијците било со голема слава заради изумот на буквите, на железото, на морепловството и на вештината на водењето војни“. А за Херкул како за Феникиец исто така се изјаснува и Евсебиј во бр. 398 (CCCXCVIII) кој бил на Мојсеј 73(LXXIII):Ηρακλεα τινες φασιν εν φοινικη υιον ειξεσθαι (?) Διωδαν (?) επιλεγόμενον. По истиот повод и Хиероним вели: „Херкул според прекарот Деснавус (Desnavus) на феникиски јазик се смета за славен.“ Кај Бохартиј во Praef. Lib. de Colon. Phoenic. (Предговор на книгата за колониите на Феникијците). А образуваните луѓе не знаат кое значење го носи името Деснавус. Јас наместо Деснавус би го прочитал ова име како Склавум (Sclavum- Словен), или пак, оној познатиот Секлабум (Seclabum) на Мирхондиј (Mirchondi) и на Абулфеда (Abulphedae), доколку само не би се плашел дека некако премногу храбро се наметнува белешкава, бидејќи веќе е општо прифатено дека името Словени започнува да се употребува во времето на императорот Јустинијан, најпрвин од Прокопиј. Во Асем. Кал. Том 1. дел 2 гл.2 се наведува дека овој Херкул бил од гетски или готски и словенски род, или дека секако кај Готите или Словените неговото име останало мошне славно, што може подобро да се заклучи од оној прекар на самиот Деснави(ус) кој гласел Диода (Dioda). Зашто освен името Деснавиус додадено од Хиероним, од Еусебиј пак дознавме дека тој бил наречен и Диода(с): и чудно е колку овој збор се совпаѓа со имињата на Тевтоните и на Гетите кои од Германите се изговараат Тхиет (Thiet) и Тхиод (Thiod), што го објаснивме погоре според Леибнитиј и Стерхиелмиј (ex Leibnitio, & Sterhielmio docuimus).

А ако некој би посакал со самото име Фенесиј и името Феникијци да ги поистовети Венедите, и би сакал да каже дека Словените не се само од родот на Фригите, туку и од родот на Феникијците, би се чинело дека можеби се обидува тоа да го направи со многу разумна причина. Бохартиј името покажува дека ова племе било потомци на Анак. Chan. cap. I: „Помеѓу внуците (на) Гомер кои биле Фриги“; со овие разумно издржани зборови ова го

60

quos Phryges esse idem Bochartius differtis verbis probat (Geogr. Sacr. Lib. 3. cap. 8.) a Philone Judæo in Lib. Ant. Biblic. Si tamen est legitimus iste Philonis liber *Anak* recensetur. Inquit enim: " Filii Japhet Magog, Madai „ Nidiazec, Thubal, Moeteras, *Cenez* (Scil. „ *Ascenez*) Rhiphat, & Thogarma . . . . . Et „ Filii *Cenez* (scil. *Ascenez*) Jubal, Zaraddana, *Anac*. " Miror itaque Cl. Bochartium *Anacæos*, seu Anaci filios qui *Phryges* erant, inter *Chananæorum* familias recensere, cum *Chananæos* non ex *Japeti*, sed ex *Chami* stirpe ortos esse sciamus. Tamen deceptum puto a Græcis Auctoribus, quibus Scythæ veteres & proprii (quorum pars *Phryges*) admodum ignoti semper fuere. Strabo enim Terrigenas, idest Gigantes *Phrygia* stirpe creatos variis nominibus appellatos fuisse dicit: veteresque de illis incerta tradidisse. Inquit enim Lib. 10. " Is „ qui Phoronidem scripsit, tibicines *Phrygios* „ facit Curetas, alii Terrigenas, & æreis scu„ tis armatos. Ille autem (Hesiodus) non Cu„ retas facit *Phryges*, sed Corybantes: illos au„ tem Curetas: arma vero ænea sumpsisse pri„ mum in Euboea, indeque Chalcidenses ab „ aere (quod est Chalcos) dictos. Alii Ti„ tanibus Rheæ dates famulos armatos Cori„ bantes, e Bactriana (alii e Colchis ajunt) „ profectos. In Cretensi Historia Curetes Jovis „ Alumni dicuntur, & Custodes in Cretam e „ *Phrygia* exciti a Rhea . . . . . Alii Saturni „ prolem eos faciunt .... Alii aliter fabulan„ tur, incertis incerta annectentes, diversos & „ numeros, & nomina ponentes, Salaminum, „ Damnanæum, *Herculem*, & Acmonem inter eos „ re-

потврдува истиот Бохартиус [Geogr. Sacr. Lib.3 cap.8] според она што го кажал Филон Јудеецот во делото Ant. Biblic. И ако таа Филонова книга е легитимна, тогаш (името) Анак критички се потврдува. Зашто тој вели: „Синовите на Јафет Магог (Japhet Magog), Мадаи (Madai), Нидизаек (Nidizaec), Тхубал (Thubal), Моектерас (Moecteras), Кенез(Cenez) [односно Ackенез-Asscenez], Рифат (Rhiphat) и Тхогарма (,& Thogarma)..... И синовите на Кенез(Cenez) [односно Ackенез-Asscenez], Јубал(Jubal), Зараддана (Zaraddana), Анак (Anac)." Затоа ми е чудно тоа што Кл. Бохартиус Анакеите (Anacaeos), или синовите на Анак кои биле Фриги, ги вбројува меѓу семејствата на Хананејците (inter famailias Chananeorum recensere), бидејќи веќе знаеме дека Хананејците (Chananeos) не потекнуваат од Јапет (ex Japeti), туку од лозата на Хам (ex Chami stirpe). Сепак сметам дека ова е превид направен од грчките писатели на кои древните Скити и посебните народи [од кои се дел и Фригите] отсекогаш им биле недоволно познати. Имено Страбон вели дека Теригените (Terrigenae), то ест Гигантите, кои биле создадени од фригиска лоза биле нарекувани со различни имиња; а дека старите писатели за овие кажуваат несигурни податоци. Зашто во кн. 10 тој (Страбон) вели: „Тој што го напишал Форонид (Phoronidem), Фригите свирачи (не флејта), ги прикажал како Курети (Curetas), а другите писатели ги прикажуваат како Теригени и вооружени со бронзени штитови. А пак самиот оној [Хесиод] Куретите не ги прикажува како Фриги, туку како Корибанти (Corybantes),- а пак Куретите навистина бронзеното оружје најпрвин го зеле во Евбоја, и оттука биле наречени Халкиденсес (Chalcidenses) односно од зборот бронза [што се изговара Халкос Chalcos)]. Други пак, прикажуваат дека Корибантите им биле дадени како вооружени робови на Титаните на Реја, а дека потекнувале од Бактријана [а трети пак тврдат дека тие потекнуваат од Колхида]. Во Критската историја Куретите се нарекуваат питомци на Јупитер, и чувари кои биле натерани од Реа да се упатат на Крит тргнувајќи од Фригија.... Други пак, нив ги сметаат за потомци на Сатурн..... Трети пак, кажуваат сосема

„ referentes. (a) Confundebant enim eos cum *Chananæis*, inter quos verſabantur, & Philiſtinis, vicinisque Ægyptiis, cum quibus de generis antiquitate contendebant. Hinc *Chananæos*

(a) Vocantur etiam Idæi Dactyli. Nam *Phryges* erant & barbari Idæi *Dactyli*, Clemente Alexandrino teſte: Stromat. Lib. I. cap. 132. *Idæi* vero dicti ſunt ab *Ida* Phrygiæ, Cretæ, vel Arcadiæ Monte; quin potius Hebraico vetuſtiſſimo ſtylo (*Idei*) *Videntes*, ideſt Jovis Prophetæ & Miniſtri. *Ida* enim dictus eſt Mons iſte ab ἰδεῖν *videre*, quod *Jovi* eſſet Sacer, qui etiam in Alphabeto Glagolitico *Vitus* quaſi *Idæus* ideſt *Videns* dicitur. Hinc illud Virgilii Æneid. 3.

„ Creta *Jovis* Magni medio jacet Inſula ponto,
„ Mons *Idæus* ubi, & Gentis cunabula noſtræ.

Græci quoque veteres eundem *Jovem* Θεὸν dixere a verbo θεάω & θεάομαι Specio, Video, quod ipſe θεᾶ ſeu θεᾶται τὸ πᾶν inſpicit omnia. Cyrillus quoque de Ægyptiis hæc tradit. " Cum Deum ſive ſupre-
„ mam, & omnia exuperantem illam naturam ſigni-
„ ficare volunt, pingunt *oculum*, cui rectam virgam
„ ſubdunt, ut eadem opera intelligetur ejus omnia
„ intuendi vis, atque adeo regalis majeſtas. " Contra Jul. Lib. IX. Nec omittendus Pauſanias, qui in Corinthiacis hæc narrat: " Jam Minervæ ædes pro-
„ xima valde digna eſt, quæ ſpectetur: in ea cum alia
„ ſigna poſita ſunt, tum Jovis ligneum *oculos* habens
„ duos, qua in parte homini eos natura locavit, ter-
„ tium vero in fronte: hunc illum eſſe *Jovem* Pa-
„ trium tradunt, qui in Priami Laomedontis filii re-
„ gia ſub divo poſitus fuit, ad cujus aram dicitur
„ Priamus capto Ilio confugiſſe: obtigiſſe vero cum
„ diviſione prædæ Sthenelo Carpanei filio, hocque
„ ipſo in loco ab eo in rei memoriam dicatum. "
Jupiter ergo *Idæus* idem eſt ac *Videns*. Sic *Agar* Geneſ. cap. 16. v. 13. Vocavit nomen Domini, qui loquebatur ad eam: *Tu Deus, qui vidiſti me*. Et *Abraham* Geneſ. cap. 22. v. 14. appellavit nomen loci illius, in quo obtulit holocauſtum pro filio: *Dominus videt*.

поинакво предание, додавајќи несигурни сознанија кон несигурните податоци, и придодавајќи разни многубројни имиња, меѓу кои се споменуваат и имињата Саламина (Salaminum), Дамнанаеј (Damnaneum), Херкул (Herculem) и Акмон (Acmonem(a)[129]. Значи нив ги мешаа со Хананејците (cum Chananaeis), помеѓу кои и пребивале, и со Филистејците (Philistinis), со Египетјаните во соседството, со кои пак, се беа натпреварувале за древноста на својот род. Оттука, некои

129 стр.61: (а) Меѓу нив се нарекуваат дури и Дактили на Ида (Idaei Dactyli). Зашто според сведоштвото на Клеменс Александриски Фриги биле варварите наречени Идајски Дактили (Idaei Dactyli) сп. Стромат, Кн 1 гл 132.: Зашто Идајците се навистина наречени според Фригиската Ида, планината на Крит или на Аркадија; така што поверојатно е дека тие се наречени според најстариот хебрејски стил (Идејци), - Оние кои гледаат (Videntes), то ест Пророци и служители на Јупитер. Зашто Ида е наречена онаа планина според зборот ἰδεῖν videre (да видиш), која (планина) му била посветена на Јупитер, кој пак, исто така во Глаголскиот алфабет бил наречен Витус (Vitus), односно Идаец (Idaeus) то ест, тој што гледа (Videns). За ова нешто во Ајнеидата на Вергилиј 3.

"Creta Jovis Magni medio jacet Insula ponto,
Mons Idaeus ubi, et Gentis cunabula nostrae."
Сред море лежи островот Крит на Јупитер велик
таму е Ида што колевка му е на нашиот народ;
(Вергилиј, Ајнеида кн.3, превод Љ. Басотова, Скопје 1999.)

А Старите Грци Јупитер исто го нарекувале и Θεόν според зборот θεάω, и θεάομαι - гледам, видувам, зашто самиот тој θεα, или θεαται το παν – гледа сè. А и Кирил за Египетјаните го раскажува ова: „Кога сакаат да означат Бог или онаа највозвишена природа која надминува сè, тогаш сликаат око, на кое му поставуваат оздола права линија (стапче) за да се сфати неговата сила која може да гледа сè, а така и неговата кралска величественост." Contra Jul. Lib IX. А тоа не се осмелува да го пропушти ни Паусаниј кој пак во делото Corinthiacis го раскажува ова: „Уште и храмот на Минерва што се гледа во близината е мошне достоинствен: бидејќи во него се поставени други знаци (обележја): тоа што има дрвен кип на Јупитер кој има две очи, кои странично му ги поставила природата во чест на неговата слава, а пак третото на предниот дел ; прикажуваат дека овој (дрвен кип) бил Татковскиот Јупитер (Iuppiter Patrius), кој во кралството на Пријам, синот на Лаомедонт, бил поставен под отворено небо, а на чиј што олтар се прикажува дека пребегал Пријам откако Троја била поразена; и дека при поделбата на пленот (овој кип) му се паднал на Стенел, синот на Карпанеј (obtigisse Sthenelo Carpanei filio) и според овој кип и самото место каде бил поставен така било наречено од него во спомен на настанот." Значи Јупитер Идајски (Iupiter Idaeus) е исто што и Јупитер Виденс (Videns). Така и Агара во книгата на Постанокот (Битие) гл.16 ст.13 го повика името на Господа со зборовите: „Ти си Бог, кој ме виде мене", а тој ѝ прозборе нејзе. И Абрахам во книгата на Постанокот (Битие) гл. 22. ст. 4. она место во кое ја принел жртвата сепаленица наместо да го принесе својот син го нарекол со името: Господ гледа.

62

næos ex *Illyrico* in *Germanicos* penetraſſe quidam afferunt ex Hebræorum fide, de quibus Aben-Ezra in Abiam tradere ſcribit: " Alemanniæ „ incolas eſſe Chananæos, qui fugerant a fa- „ cie filiorum Iſrael. Apud Bochart. Geogr. Sacr. Lib. 1. cap. 23. Melius itaque Arabs interpres apud eundem Bochartium Lib. 1. cap. 11. qui *Aſcenez* & *Gomeri* poſteros, ex quibus *Anac*, Sclavos appellat.

Accedit & ipſum nomen *Anac* Sclavonicam ſapere originem. Sclavi enim Heroem, virumque fortitudine illuſtrem *Junak* vocant. Nec omittenda urbium illarum cognomina, quas apud *Anacæos* inclitas fuiſſe tradit Bochartius: " Urbes præcipuæ duæ *Hebron* & *Debir*: qua- „ rum antiquior etiam ante *Tanim* condita Pha- „ raonis Regiam. Ea fuit Arx belli, ut *Debir* „ litterarum ſedes; quæ proinde *Kirjath-Sepher* „ urbs librorum, & *Kirjath-Sanna* urbs Do- „ ctrinæ, vel Legis appellatur a Joſua, & ab „ Interprete Chaldæo *Kirjath-Arche* Urbs Ar- „ chiviorum. Etiam *Hebroni* cognomen *Kirjath-* „ *Arbe*, *Arba* Civitas, qui fuit conditor gen- „ tis Anacæorum." Chan. Lib. 1. cap. 1. Si enim hæc eadem urbium cognomina in Sclavonicam linguam vertamus, dicemus: *Sevar Grad Calami*, vel *Papyri* Civitas, unde veterum Libri: & *Sananja Grad Scientiæ Civitas*, vel *Sanata Grad*, *artium Civitas*. Quæ ſanæ voces licet in vocalibus aliquatenus a primis recedant, radices tamen easdem atque affines cum Phœniciis retinent, eundenque fere ſenſum conſervant. Nec mirum in vocalibus variationem intercedere; Phœnices enim ipſi non ſemper iisdem utebantur. Sic *Kirjat* urbs, in

Car-

од верата на Евреите тврдат дека Хананејците од Илирик продреле во Германија. За нив Абен Езра пишува дека преминале во Абија: „Жителите на Алеманија се Хананејци кои беа пребегале од пред очите на синовите на Израелот". Кај Бохарт. Света Географија Кн 1. гл 23. Затоа подобро е арапското толкување кај истиот Бохарт во Кн1. гл 2, според кое Словените ги нарекува потомци на Аскенез и на Гомер од кои се и потомците на Анак.

Понекогаш се случува и самото име Анак да се сфаќа како име со словенско потекло. Зашто Словените херојот и мажот кој се истакнувал со својата сила го нарекуваат Јунак. А секако дека не треба да се занемарат прекарите на оние градови кои, како што прикажува Бохартиј биле прочуени кај Анакеите: „Тука особено се истакнуваат два града: Хеброн и Дебир од кои постариот бил осниван дури и пред основањето на царскиот град Танаим од времето на фараонот. Тој бил воена тврдина, како што Дебир пак, бил седиште на книжевноста, и затоа тој од Јошуа се нарекува Кирјат-Сефер (Kirjat Sepher)- Град на книгите и Кирјат–Сана (Kirjath Sana)- град на Науката или на Законот, а од Халдејскиот толкувач (ab interprete Chaldaeo) се нарекува Кирјат-Архе (Kirjath-Arche)- Град на архивите. Дури и називот на Хеброн (е) Кирјат Арбе (Kirjath- Arbe) – градот на Арба, кој бил основач на племето на Анакеите „Chan. Lib I cap. I. Ако овие исти називи за градови ги претвориме на словенски јазик, ќе кажеме Севар Град Калами (Sevar Grad Calami) или Папири град (Papyri Civitas), оттука во старите книги: Санања Град (Sananja Grad)- Градот на науката (Scientiae Civitas), или Sanata Grad, -Град на Уметностите (artium Civitas). Овие јасни зборови макар што отстапуваат во вокалите од некогашниот првобитен изговор, сепак ги задржале истите корени кои се многу слични со феникиските, и го зачувале речиси истото значење. И воопшто не е чудно што настанала некаква разлика во изговарањето на вокалите; зашто и самите Феникијци не секогаш се служеле со исти вокали. Така зборот Кирјат – Град, во името на Картагина не се појавува како Кирјатх, туку како Карта (Cartha).

Carthaginis nomine non *Kirjath*, ſed *Carthæ* occurrit. Sclavi quoque ipſi *Urbem* non ſemper iisdem vocalibus appellant; Dalmatæ enim *Grad*, Poloni *Grod*, Sclavi denique Germaniæ *Gard* voce propius ad *Cartha* accedente eandem vocant. Hinc *Star Gard* antiqua urbs vulgo *Aldemburg* in Germania celebris. Quod vero G in voce *Gard* pro C notatum ſit, hoc inde factum eſſe tenendum eſt, unde & in Latini Alphabeti ſerie poſt litteram B occurrit littera C; in Græco vero non K, ſed Γ ponitur. Ejus autem rei rationem aſſignat Cl. Bianconius in laudata Diſſert. pag. 55. ubi ait de littera Γ. " Ex hac formata eſt Latino-„ rum littera C, quæ diu ſupplevit vices G. Auſonius

„ Prævaluit poſtquam Gamma vice functa
„ prius C.

Tertium denique Urbis Cognomen *Kirjath-Arbe*, ipſum quoque ad Sclavos videtur pertinere, qui *Harvati* etiamnum vocantur. Nolim igitur doctos viros adeo fuiſſe in judicando præcipites, qui Abraham Frenzelii (cujus Opera legere copia non fuit) & aliorum ſententiam de Sclavonicæ linguæ cum Hebræa affinitate riſu exceperunt; maxime cum ejusdem linguæ indolem minime cognoverint: inter quos Bochartium quoque ipſum non excuſandum judico, qui cum *Illyricæ linguæ* peritiam non adſtruat, dixerit tamen, Geog. Sacr. Lib. 1. cap. 23. " in *Illyriorum lingua*, aut moribus non „ eſſe quidquam quod Phœniciam originem „ redoleat". Quare & his meis pagellis Sclavonicæ linguæ gnarum opto Judicem.

Sex-

А и самите Словени зборот град (Urbem) не го кажуваат секогаш со исти гласови, Зашто Далматите велат Град (Grad) Полоните/ (Полјаците)- Грод (Grod), и најпосле Словените на Германија велат гард (gard) – збор што е поблизок и се совпаѓа со истиот збор Карта. Оттука Стар Гард (Star Gard) – стар град обично е прочуен во Германија како Алдембург. Значи она што е означено со G во зборот Gard наместо со C(K), треба да се смета дека ова според тоа станало; оттаму и во латинскиот алфабет во редоследот после буквата B (бе) се појавува буквата C (це); а пак, во грчкиот алфабет навистина не е поставена буквата K (капа), туку буквата Г (гама). А пак смислата на ова нешто ја назначува Кл. Бианкониј (Cl. Bianconius) во прочуената Дисертација на стр 55. каде вака вели за буквата Г (гама): Од оваа буква е оформена латниската буква C (це) која долго време го надополнувала местото за G (ге).

Аусониј:

„Подоцна превладеа Гама откако претходно службата ја исполнуваше буквата C (K)."

И најпосле третиот назив за градот Кирјат- Арбе, се чини дека самиот се однесува на Словените кои дури и сега се нарекуваат Харвати (Harvati). Значи затоа не би сакал да биле толку тврдоглави учените мажи, кои што го изложуваат на потсмев мислењето на Абрахам Ферензелиј (Abraham Ferenzelii) [од чии што дела нема останато копија да може да се прочита] како и мислењето и на другите автори за блискоста на словенскиот со хебрејскиот јазик; најмногу затоа што и самите многу малку биле опитни во истиот јазик: Меѓу нив е и Бохартиј за кој проценувам дека и самиот тој не треба да биде извинет, бидејќи тој опитноста во илирскиот јазик не ја усовршил, а сепак во делото Географија на Светите места (Geog. Sacr. LibI cap.23) рекол: „Во јазикот на Илирите или во нивните обичаи нема нешто што би оддавало мирис на феникиско потекло". Затоа и за овие мои странички јас посакувам судија кој е зналец на словенскиот јазик.

64

Sexto. Hieronymum Sclavonicarum litterarum nomina non invenisse, licet litteræ Glagolitico Alphabeto comprehensæ, & nomina earum Hieronymo Synchronæ esse potuerint.

Alphabeti enim hujus Auctor litteras, seu elementa sua, Vito Sclavorum Deo auspicata esse voluit; ita enim ex ejusdem Alphabeti interpretatione apparet: suadetque ipsum Alphabeti nomen *Bukvitza*, quod *Deum Vitum* sonat: easque *Dei Viti* litteras esse indicat. Plures autem Sclavorum Dii Viti denominationem obtinebant; Erant enim *Svantovitus*, *Porevitus Mevitus*, *Auschevitus*. *Svantovitus* supremum Deum, *Vitum* Deum *vindictæ* (*a*), *Porevitum* Deum prædarum, *Mevitum* Deum divitiarum, *Auschevitum* Deum ægrotantium, & sanorum fuisse tradunt (*b*). De Svantovito supremo Sclavorum Deo hæc habet Schedius": Præ cæ„ teris populis ad maris Baltici littus *Rugiani* „ Svantovitum coluerunt. Cujus fanum prima„ rium, ipsaque statua in Metropoli Arcona „ fuit. Originem tradunt Dubravius lib. 1. & „ Crantius lib. V. Vandaliæ, & Saxo Gram. „ lib. XIV. hujusmodi: Victi a Carolo M. „ *Rugiani Sclavi*, & S. Vitum Corvegiensem „ Mar-

(*a*) *Vindictæ* adhuc dediti sunt Sclavi Dalmatæ, & apud illos fere vindictam non suscipere, religio est; juxta illud vetustissimum gentis axioma: „ Kose ne Osveti, onse ne posveti", id est: *Ille, qui sui vindictam non suscipit, non se sanctificat*. Hinc *vindictam* (Osveta) *Sanctificationem* appellant. Dictum enim erat *antiquis: Odio habebis inimicum tuum*. Matth. cap. 5. v. 43.

(*b*) Vide Sched. de Diis German. cap. 11.

Шесто. Хиероним не ги открил имињата на словенските букви, па макар и буквите да биле преземени од глаголскиот алфабет, а нивните имиња да биле од истото време на Хиероним.

Авторот на овој алфабет буквите, или неговите елементи (писмени знаци) сакал да му бидат посветени на богот на Словените Витус; така имено се покажува од толкувањето на истиот алфабет: за самиот алфабет пак, е вообичаено името Буквица (Bukvitza) што го означува Бог(от) Витус: и тоа покажува дека тие се букви на Богот Витус. Повеќето од Словените го запазуваа именувањето на Богот Вит; Зашто имаше бог Свантовитус (Svantovitus), Поревитус (Porevitus), Мевитус (Mevitus), Аушевитус (Auschevitus). Прикажуваат дека Свантовитус бил врховниот бог, односно Витус – бог на осветувањето(а)[130], Поревитус- бог на добивката (или воениот плен), Мевитус – бог на богатството, Аушевитус –пак, бил бог на болните и на здравите(b)[131]. За Свентовитус, врховниот бог на Словените, Шедиј (Schedius) го има ова мислење: „Меѓу останатите народи кои живееја крај брегот на Балтичкото море Ругианите (Rugiani) го почитуваа богот Свантовитус. А неговото првобитно светилиште и самата статуа му беа во метрополата Аркон(а). Нивното потекло го прикажуваат Дубравиј во кн.1 (Dubravius Lib I) и Крантиј во кн.5 за Вандалија (Crantius lib V. Vandaliae), и Саксо Грам. во Кн 14 (Saxo Gram. lib. XIV) и тоа на овој начин: Словените Ругиани биле поразени од Карол Велики и им било заповедано да го почитуваат С. Витус како Корвегиски Маченик (Corvegiensem Martyrem), и кога најпосле го

130 стр. 64: (а) на Осветувањето му оддавале почит далматските Словени и кај нив речиси нема вера ако не се прими осветување; кај ова мошне старо племе има и една аксиома која гласи: „Ко се на освети, он се не посвети (Ko se ne Osveti on se ne posveti)" Тој што нема да си го прифати осветувањето, тој нема да биде посветен. Тука под зборот осветување го подразбирале зборот надомест (satisfactionem). Зашто има една поговорка од старо време: ...„Мрази го својот непријател (Мт. Гл.5 ст.44).

131 стр. 64 (b): види Шед за Боговите на Германите гл.2 (Sched de Diis German. Cap II).

Pag. 64.
Svantovitus

Pag. 64.
Svantovitus

„ Martyrem colere juſſi, jugo demum abjecto,
„ ut fidem datam, ſic religionem acceptam mu-
„ tarunt, & in contemptum Corvegienſium ſi-
„ mulacro ſuo Svantoviti nomen indidere,
„ & tributum Vito pendi ſolitum quotannis tri-
„ buere, uſque ad Enricum Danorum Regem,
„ qui expugnato Oppido Idolum ſuſtulit. In
„ Arcone Civitate fanum ejus erat duplici ſe-
„ ptorum ordine clauſum, unico oſtio adeun-
„ dum. E quibus exterior parietibus contextus
„ puniceo culmine tegebatur. Interior vero
„ quatuor ſubnixus poſtibus, parietum loco pen-
„ ſilibus aulæis nitebat, nec quicquam cum ex-
„ teriore præter tectum, & pauca laquearia
„ communicabat. Formam ejuſmodi tradit Sa-
„ xo Gramm. lib. XIV. Hiſt. Dan. Ingens in
„ Æde ſimulacrum, quatuor capitibus, toti-
„ demque cervicibus, e quibus duo pectus, to-
„ tidemque tergum reſpicere videbantur. Cæ-
„ terum tam ante, quam retro collocatorum,
„ unum dextrorſum, alterum lævorſum aciem
„ derigebat. Raſa barba, crines attonſi, Ru-
„ gianorum ritu. In dextera cornu vario me-
„ talli genere excultum geſtabat, quod Sacer-
„ dos annuatim mero perfundere conſueverat:
„ ex ipſo liquoris habitu ſequentis anni copias
„ proſpecturus. Læva arcum, reflexo in latus
„ brachio figurabat. Tunica ad tibias promi-
„ nens, pedes humo contigui, eorum baſi in-
„ tra ſolum latente. Haud procul frenum, ac
„ ſella ſimulacri, compluraque divinitatis inſi-
„ gnia. Quorum admirationem conſpicuæ gran-
„ ditatis enſis augebat, cujus vaginam, ac ca-
„ pulum, præter excellentem cælaturæ decorem
„ exterior argenti ſpecies commendabat. Semel

E „ quo-

отфрлиле јаремот и било дадено ветување, па така ја променија прифатената религија и во знак на презир на Корвегијците, на својата статуата ѝ го дале името на Свантовитус, и определиле да му се плаќа секоја година вообичаен придонес на својот (бог) Витус, сè до доаѓањето на кралот на Данците Енрик, кој откако го освоил градот, го пренел кипот на идолот. Во градот Аркон (In Civitate Arcone) неговото светилиште било оградено со огради во двоен ред за да се има пристап до него од еден единствен отвор. Надворешниот спој од овие огради се покриваше со пурпурно (/феникиско) стебло. А внатрешноста пак беше потпрена со четири столбови, и изгледаше така блескаво, како да се ѕидови со висечки градини, и немаше никаква поврзаност со надворешната страна освен со делот над покривот и неколкуте украсни тавани. Формата од овој вид ја прикажува Саксо Грамм. во Кн.14 Ист. Дан (Saxo Gramm. lib XIV. Hist Dan). А во храмот имаше огромна статуа со четири глави и со исто толку вратови од кои можеше да се видат две попрсја и исто толку грбови. Инаку како напред така и позади од наредените раце се издигаа по една секира на левите и една на десните. Статуата беше со глатко избричена брада и непотстрижени коси како што обично изгледаат Ругианите. Во десната рака носеше убаво изработен рог од најразновидни метали кој (рог) свешетникот обично еднаш годишно го полнеше со медовина. Се сметало дека самиот овој обичај требало да предизвика изобилство од течност за следната година. Левата страна беше оформена со лак во свиената подлактица кој се протегаше странично. Туниката на статуата се протегаше до писките, нозете досегаа до земја, додека нејзината основа (стапалата) пробиваше внатаре во самата земја. Во непосредна близина имаше узди и кресло на статуата и уште многу други божествени обележја. Од овие особено големо чудење предизвикуваше забележителната големина на мечот, чијашто корица и дршка освен извонредниот декор на резбата го истакнуваше надворешниот изглед со среброто. Еднаш годишно,

„ quotannis, ut Munſterus lib. III. Coſm. ſcri-
„ bit poſt lectas fruges mactatis ante oſtium tem-
„ pli victimis, ſolemne gentis epulum erat.
„ Ædem Sacerdos verſabat, ſpiritu oris com-
„ preſſo, quem quoties renovare opus erat, ad
„ oſtium decurrit, ne humano habitu numinis
„ præſentia offenderetur. Primo mane excuban-
„ te ante fores populo, Sacerdos ingreſſus, cor-
„ nu, quod priore anno impleverat, contempla-
„ tur, & ſiquidem ea plenitudinis menſura re-
„ ſponderet, uberem pronunciat futuram meſ-
„ ſem: ſi qua parte minutum, diligentius jubet
„ aſſervari fruges cariſtia iminente. Tum ve-
„ tus merum delibans ad pedes ſimulacri pro-
„ fundit repletumque haurit, atque in eandem
„ formam mero plenum dexteræ numinis reſti-
„ tuit. Placentam quoque ea magnitudine ad-
„ hibito mulſo effingunt in formam rotundam,
„ ut poſt eam homo latere poſſit. Huic ſacer
„ equus erat, quo in prælia ferri credebatur:
„ de quo in II. Syntagmm. Sed & penſiones,
„ & ſpolia huic Idolo quærebantur. Namque
„ nummus ab unoquoque, ut Saxo Lib. XIV.
„ refert, annuatim in hujus ſimulacri cultum
„ pendebatur, cum ſpoliorum ac prædæ parte
„ tertia. Hoc Idolum quoque trecentos equos,
„ totidemque Satellites in eis militantes habe-
„ bat: quorum omne lucrum, ſeu terra, ſeu
„ mari quæſitum Sacerdotis cuſtodiæ ſubdeba-
„ tur. Ille ex earum rerum manubiis diverſi
„ generis inſignia, ac varia templorum orna-
„ menta conflabat, eaque obſeratis arearum
„ Clauſtris mandabat: in quibus præter abun-
„ dantem pecuniam, multa purpura vetuſtate
„ exeſa congeſta fuerat. Illic quoque publico-
„ rum

како што пишува Мунстер во кн. 3 Косм (Munsterus lib.III Cosm.) после собирањето на летината и откако ќе се заколеле жртви пред влезот на храмот, имало свечена народна гозба. Свештеникот престојувал во храмот со затворена уста и без да дише, а секогаш кога требало да се обнови, дотрчувал до влезот, за да не се оскврнави храмот од присутноста на знаци на човечка природа. Откако првото утро народот ќе чувал стража пред портите излегувал свештеникот и внимателно го прегледуваше рогот, кој го беше наполнил претходната година и, доколку соодветствувала таа мерка на наполнетост со течност, тогаш тој ќе ја објавел за плодна следната жетва, а ако пак делумно била намалена, тогаш заповедал повнимателно да се чува летината, при што била откажувана свечената собирна гозба. Потоа, намалувајќи дел од старата медовина во рогот, тој ја пролевал како жртва кај нозете на статуата и повторно нацрпувал за да го наполни, и во истата форма рогот полн со медовина го враќал на десната страната од божеството. И меселе пита во округла форма во која се додавало медовина и таа била со таква големина, што зад неа би можело да се скрие човек. На овој бог му беше посветен коњ зашто се веруваше дека така тој брзо ќе трча во битките. А за ова се раскажува во II Syntagmm. Но за овој идол се бараше да се платат и парични придонеси и плен. Зашто од секој поединец, како што раскажува Саксо во Кн 14 (Saxo. Lib XIV), се наплатуваше по една паричка (nummus) годишно за култот на оваа статуа, и тоа со една третина од грабнатите пленови и од добивката. Овој идол имаше и тристотини коњи и исто толку негуватели кои војуваа на нив: и секоја добивка (печалба) стекната од нив по копно или на вода се вложуваше за стражата на свештеникот. А тој од парите добиени со продавањето на пленот на овие нешта приготвуваше знаменитости од најразличен вид и разни украси за храмовите, и нив ги предаваше на чување во засолништето (поприштето) со затворени клучалки. И во нив освен изобилство пари имаше и многу купови пурпурни плаштаници (наметки) нагризани (изабени) од староста. Таму можеше да се види и огромно изобилие од јавни и приватни

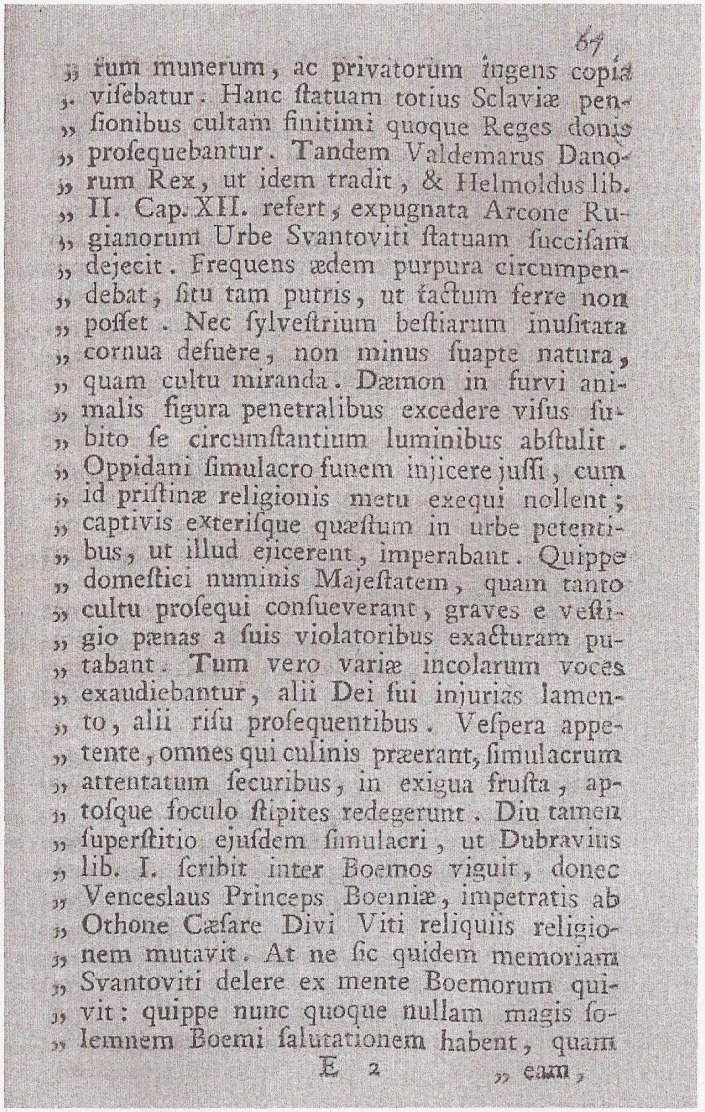

67

„ fum munerum, ac privatorum ingens copia
„ viſebatur. Hanc ſtatuam totius Sclaviæ pen-
„ ſionibus cultam finitimi quoque Reges donis
„ proſequebantur. Tandem Valdemarus Dano-
„ rum Rex, ut idem tradit, & Helmoldus lib.
„ II. Cap. XII. refert, expugnata Arcone Ru-
„ gianorum Urbe Svantoviti ſtatuam ſucciſam
„ dejecit. Frequens ædem purpura circumpen-
„ debat, ſitu tam putris, ut tactum ferre non
„ poſſet. Nec ſylveſtrium beſtiarum inuſitata
„ cornua defuere, non minus ſuapte natura,
„ quam cultu miranda. Dæmon in furvi ani-
„ malis figura penetralibus excedere viſus ſu-
„ bito ſe circumſtantium luminibus abſtulit.
„ Oppidani ſimulacro funem injicere juſſi, cum
„ id priſtinæ religionis metu exequi nollent;
„ captivis exteriſque quæſtum in urbe petenti-
„ bus, ut illud ejicerent, imperabant. Quippe
„ domeſtici numinis Majeſtatem, quam tanto
„ cultu proſequi conſueverant, graves e veſti-
„ gio pœnas a ſuis violatoribus exacturam pu-
„ tabant. Tum vero variæ incolarum voces
„ exaudiebantur, alii Dei ſui injurias lamen-
„ to, alii riſu proſequentibus. Veſpera appe-
„ tente, omnes qui culinis præerant, ſimulacrum
„ attentatum ſecuribus, in exigua fruſta, ap-
„ toſque foculo ſtipites redegerunt. Diu tamen
„ ſuperſtitio ejuſdem ſimulacri, ut Dubravius
„ lib. I. ſcribit inter Boemos viguit, donec
„ Venceslaus Princeps Boemiæ, impetratis ab
„ Othone Cæſare Divi Viti reliquiis religio-
„ nem mutavit. At ne ſic quidem memoriam
„ Svantoviti delere ex mente Boemorum qui-
„ vit: quippe nunc quoque nullam magis ſo-
„ lemnem Boemi ſalutationem habent, quam

E 2 „ eam,

заветни дарови. Оваа статуа на целата Славија (totius Slaviae) беше почитувана и со давање парични средства, а и соседните кралеви ѝ укажуваа почит со дарови. Сепак, најпосле Валдемар (Valdemarus), кралот на Даните (/ Данците), што исто така го раскажува и Хелмолд во кн. 2 гл. 12 (Helmoldus lib.II cap.XII) дека кога била освоена Аркона, градот на Ругианите, ја исфрлил статуата распарчена. Околу храмот висеше густа багреница, што поради мемлата беше толку трошна, така што што не можеше да се допре. А таму имаше големо изобилство од необични рогови на шумски ѕверови, што заслужуваа восхит колку по самата своја природа, толку и поради начинот на изразувањето на култот. Еден демон како некое црно животно одеднаш се виде како излегува од внатрешноста на храмот и го снема на светлината од пред оние кои го опкружуваа. На жителите на градот им беше заповедано да му направат погреб на кипот, и бидејќи тие од страв не сакаа да го извршат она што припаѓаше на старата религија, затоа им заповедаа на заробениците и на оние кои бараа некаква печалба во градот да го исфрлат. Се разбира, сметаа дека Величественоста (maestatem) на домашното божество, кое домашните седелци имаа обичај да го почитуваат со толку голем култ, ќе изврши тешки казни според трагата на неговите насилници. И тогаш навистина се слушаа разни извици на жителите, едните исполнети со плач заради неправдата нанесена на нивниот бог, а други проследени со потсмев. Кога наближуваше вечерта сите што беа одговорни за кујната, го привлекоа кипот и со секири го распарчија и во мало оганче ги собраа ситните парчиња и подготвените прачки. Сепак, долго време суеверието за овој кип, како што пишува Дубравиј во кн.1., било живо меѓу Боемите, додека Венцислав, принцот на Боемија откако ги измолил остатоците на Божественият Витус од царот Отон, ја сменил религијата. И не можел туку така некој да го избие споменот на Свантовит од умот на Боемите; се разбира и сега Боемите немаат ниеден посвечен поздрав за изразување на почит,

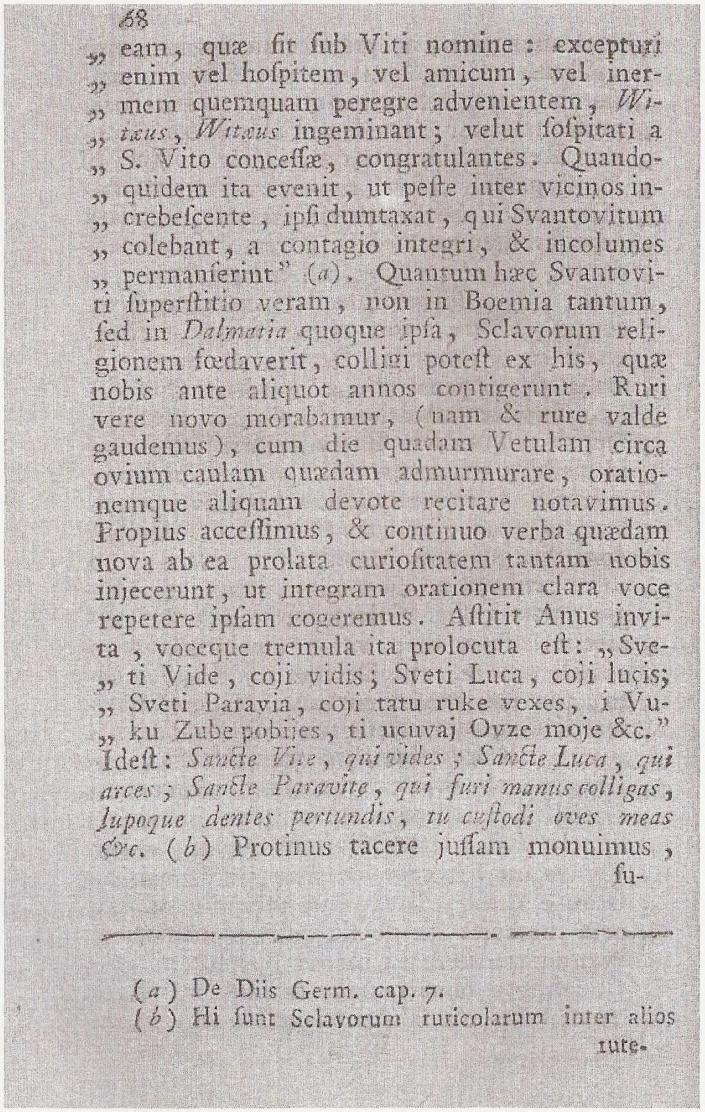

68

„ eam, quæ ſit ſub Viti nomine: excepturi
„ enim vel hoſpitem, vel amicum, vel iner-
„ mem quemquam peregre advenientem, *Wi-*
„ *tæus*, *Witæus* ingeminant; velut ſoſpitati a
„ S. Vito conceſſæ, congratulantes. Quando-
„ quidem ita evenit, ut peſte inter vicinos in-
„ crebeſcente, ipſi dumtaxat, qui Svantovitum
„ colebant, a contagio integri, & incolumes
„ permaneſerint" (*a*). Quantum hæc Svantovi-
ti ſuperſtitio veram, non in Boemia tantum,
ſed in *Dalmatia* quoque ipſa, Sclavorum reli-
gionem fœdaverit, colligi poteſt ex his, quæ
nobis ante aliquot annos contigerunt. Ruri
vere novo morabamur, (nam & rure valde
gaudemus), cum die quadam Vetulam circa
ovium caulam quædam admurmurare, oratio-
nemque aliquam devote recitare notavimus.
Propius acceſſimus, & continuo verba quædam
nova ab ea prolata curioſitatem tantam nobis
injecerunt, ut integram orationem clara voce
repetere ipſam cogeremus. Aſtitit Anus invi-
ta, voceque tremula ita prolocuta eſt: „Sve-
„ ti Vide, coji vidis; Sveti Luca, coji luçis;
„ Sveti Paravia, coji tatu ruke vexes, i Vu-
„ ku Zube pobijes, ti ucuvaj Ovze moje &c."
Ideſt: *Sancte Vite, qui vides; Sancte Luca, qui*
arces; Sancte Paravite, qui furi manus colligas,
Jupoque dentes pertundis, tu cuſtodi oves meas
&c. (*b*) Protinus tacere juſſam monuimus,
ſu-

(*a*) De Diis Germ. cap. 7.
(*b*) Hi ſunt Sclavorum ruricolarum inter alios
iute-

од оној во кој било вклучено името на Вит(ус): името за да го дочекаат гостинот, или пријателот, или некој кој доаѓа невооружен од странство, тие воздивнуваат Витаеус, Витаеус (Witaeus, Witaeus), како небаре да се спасени, благодарејќи на милоста од Св. Вит. А исто така некогаш се случило да се појави чума која се ширела кај соседните народи, а самите тие, кои го почитувале култот кон Свантовит биле недопрени од заразата и понатаму останале здрави".(a)[132] Колку навистина ова празноверие за Свантовит, не само во Боемија, туку и во самата Далмација ја обедини религијата на Словените, може да се заклучи од оние нешта кои допираат до нас веќе со години наназад. Престојувавме во едно ново село, [зашто престојот на село многу нè радува], кога еден ден слушнавме како некоја старица мрмори околу трлото на овците, и забележивме дека таа рецитира некои свечени заветни стихови. Пристапивме поблизу и од неа постојано се ширеа некои нови зборови, па такво љубопитство влеаја во нас, што целиот говор со јасен глас и самите почнавме да го повторуваме. Старицата застана без да сака, и со треперлив глас вака прозборе: "Свети Виде који видис; Свети Лука, који лукис (/луцис); "Свети Паравиа који тату руке вежес, и Вуку зубе побијес, ти уцувај овце моје и др."[133] То ест: Свети Виде ти кој гледаш, Свети Лука, ти кој лачиш (/одбиваш); Свети Паравите, ти кој на крадецот раката му ја врзуваш и на волкот забите му ги разбиваш, чувај ми ги ти, моите овци(b)[134]. Веднаш ја предупредивме дека ѝ е заповедано да

132 стр. 68 (a) За божествата на Германите гл.7. (De Diis Germ. Cap.7).
133 Во текстот тоа е напишано дословно вака: "Sveti Vide, coji vidis; Sveti Luca, coji lucis; Sveti Paravia, coji tatu ruke vexes, I Vuku Zube pobijes, ti ucuvaj Ovze moje & c."
134 стр. 68:(b) Ова се песните на селското население на Словените помеѓу

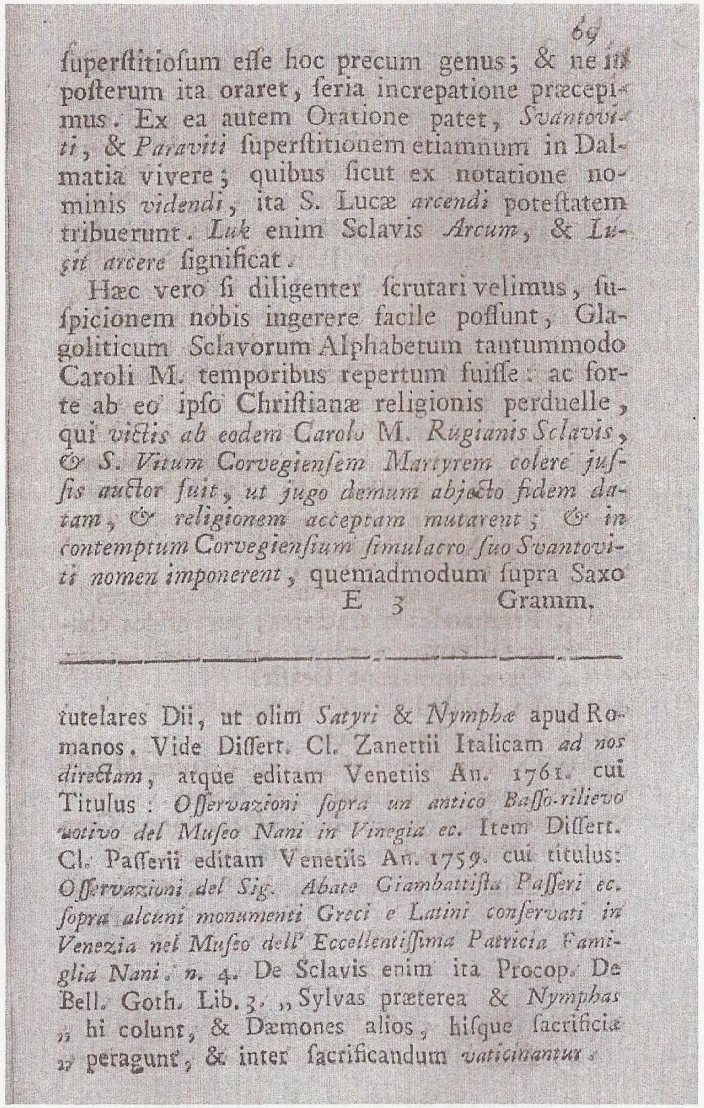

69

ſuperſtitioſum eſſe hoc precum genus; & ne in poſterum ita oraret, ſeria increpatione præcepimus. Ex ea autem Oratione patet, *Svantoviti*, & *Paraviti* ſuperſtitionem etiamnum in Dalmatia vivere; quibus ſicut ex notatione nominis *videndi*, ita S. Lucæ *arcendi* poteſtatem tribuerunt. *Luk* enim Sclavis *Arcum*, & *Lućit arcere* ſignificat.

Hæc vero ſi diligenter ſcrutari velimus, ſuſpicionem nobis ingerere facile poſſunt, Glagoliticum Sclavorum Alphabetum tantummodo Caroli M. temporibus repertum fuiſſe: ac forte ab eo ipſo Chriſtianæ religionis perduelle, qui *victis ab eodem Carolo* M. *Rugianis Sclavis*, *& S. Vitum Corvegienſem Martyrem colere juſſis auctor fuit, ut jugo demum abjecto fidem datam, & religionem acceptam mutarent; & in contemptum Corvegienſium ſimulacro ſuo Svantoviti nomen imponerent*, quemadmodum ſupra Saxo

E 3 Gramm.

---

tutelares Dii, ut olim *Satyri* & *Nymphæ* apud Romanos. Vide Diſſert. Cl. Zanettii Italicam *ad nos directam*, atque editam Venetiis An. 1761. cui Titulus: *Oſſervazioni ſopra un antico Baſſo-rilievo votivo del Muſeo Nani in Vinegia ec.* Item Diſſert. Cl. Paſſerii editam Venetiis An. 1759. cui titulus: *Oſſervazioni del Sig. Abate Giambattiſta Paſſeri ec. ſopra alcuni monumenti Greci e Latini conſervati in Venezia nel Muſeo dell' Eccellentiſſima Patricia Famiglia Nani. n.* 4. De Sclavis enim ita Procop. De Bell. Goth. Lib. 3. „Sylvas præterea & *Nymphas* „ hi colunt, & Dæmones alios, hiſque ſacrificia „ peragunt, & inter ſacrificandum *vaticinantur*.

молчи, зашто овој вид на молитва е празноверие; и со сериозен упрек ја советувавме да не се моли во иднина така. Од таа молитва (од тој говор) е јасно дека суеверието кон Свантовит и Паравит и денденес се живи во Далмација. И според нив, како што од значењето на именката гледање (videndi), така и на Св. Лука му ја припишале моќта за разлачување (arcendi). Зашто кај Словените Лук означува Лак (Arcum), и Лукит/Луцит (Lucit) означува да разлачиш (да издвојуваш arcere).

Доколку би сакале овие нешта внимателно да ги истражиме, лесно би можеле тие да ни го наметнат сомнението дека словенскиот глаголски алфабет само се појавил во времето на Карол Велики; и случајно од самиот тој војувачки непријател на Христијанската религија, кој, откако Ругианските Словени биле поразени од истиот Карол Велики, ним им било заповедано да го почитуваат С. Витус како Корвегиски Маченик, а истиот тој пак, откако бил отфрлен јаремот и било дадена заклетва за верност, бил и иницијатор да ја променат прифатената вера; и во знак на презир кон Корвегијците да му го стават името Свантовит на својот кип. Така погоре раскажува и Саксо Грамм. кај Шедиј (apud Schedium).

другите заштитнички песни упатени до Бога, како што некогаш биле песните упатени до Сатирите и Нимфите кај Римјаните. Види во Дисерт. на италијански на Кл. Занети (Cl. Zanetti) која се однесува на нас, а е објавена во Венеција 1761 година го носи насловот: Osservazioni sopra un antico Bassso-rilievo votivo del Museo Nani in Vinegia ec. Исто така и Дисертацијата на Кл. Пасери (Cl. Paserii), објавена во Венеција во 1759 година со наслов: Osservazioni del sig. Abate Giambatista Passeri ec. Sopra alcuni monumenti Greci et Latini conservati in Venezia nel Museo dell' Eccelentissima Patricia famiglia Nani n.4 За Словените, имено, така (пишува) и Прокопиј во De Bell. Goth. Lib 3: "Тие ги почитуваа шумите и покрај нив Нимфите и други Демони и ним им принесуваа жртви и при жртвопринесувањето пророкуваа."

Gramm. apud Schedium tradidit. Sed quidquid dicat Schedius ipſe, & citati ab eo Auctores de *Svantoviti* cultus origine, puto ego, eum fuiſſe longe antiquiorem, *Vitumque* vetuſtiſſimum Gothorum Deum extitiſſe; qui tamen ætate Caroli M. nomen tantum in Svanto-Vitum, ſeu Sanctum Vitum mutaverit. Qui enim illa Gothorum Principum vetuſtiſſima nomina, *Vitigis*, ſcilicet, *Viderici*, *Videmiri*, *Vidiculæ*, & aliorum, quorum ut inquit Jornandes „in hac gente magna opinio eſt, qua„les vix Heroes fuiſſe miranda jactat antiqui„tas: & quos Semideos, ideſt *Anſes* vocavere" (*a*)? Neſcio tamen, an hæc de *Antis* intelligenda ſint, quos certe idem Jornandes *Sclavorum fortiſſimos* appellat (*b*). Huc pertinent verſus illi, quos ex *Edda Sæmundi* recitat Vormius Litterat. Run. cap. 2.

„ Runasne ſcis & reſolutos characteres
„ Prægrandes characteres, prævalidos cha„racteres
„ Quos formarunt Deaſtri
„ Et Fimbul ſenex illuminavit,
„ Ac incidit Odinus
„ Odinus inter Aſas, inter fanos Duali„nus, & Dainus inter Nanos.
„ *Aſvidus* (*quaſi Auſche-Vitus*) inter Cen„tauros, ipſe quasdam incidi.

Accedunt illa etiam, quæ tradit Suffridus Petrus

(*a*) De Reb. Get.
(*b*) Ibid.

Но и покрај сето она што го кажува самиот Шедиј и цитираните од него автори за потеклото на култот на Свантовит, јас сепак сметам дека тој култ бил многу постар, и дека Витус бил најстариот Бог на Готите; тој сепак во времето на Карол Велики само го сменил името во Сванто-Витум, или Свети Витус (Svanto-Vitum seu Sanctum Vitum). И тој името е застапен во оние прастари имиња на Готските принцови (првенци) како на пример името Витиг (Vitix), односно Видерик (Videricus), Видемир (Videmerus), Видикула (Vidicula) и на други за кои, како што вели Јорнандес: „Во ова племе имало големо размислување дали биле такви какви што некогаш биле хероите што често ги фали чудесната древност и како оние кои ги викале полубогови (semideos), то ест Ансес(Anses)"(a)[135]? Сепак, не знам дали овие треба да се сфатат и за Антите (de Antis), кои Јорнандес ги нарекува „најсилните од Словените"(b)[136]. Тука се однесуваат и оние стихови кои според Едда Саеммунд (Edda Saemundi) ги рецитира Вормиус /Формиус во Литерат Рун. Гл. 2 (Vormius Litterat. Run. cap. 2):

„Дали ги знаеш неврзаните рунски врежани знаци
Грамадни врежани знаци, многу силни врежани знаци
Кои ги обликуваа Деастрите (Deastri)
И старецот Фимбул (Fimbul senex) ги украси,
И налета Один,
Один меѓу Афите/Асите (inter Afas), меѓу храмовите
Дуалинус (Dualinus) и Даинус меѓу Наните (Dainus inter Nanos).

Асвидус (Asvidus) [како Ауше- Витус (quasi Ausche-Vitus)] меѓу некакви си Кентаври самиот падна(в?).
А кон ова треба да се додадат дури и оние нешта кои ги раскажува Суфрид Петрус Леовадиенсиски во делото „За потеклото

135 стр. 70: (a) За подвизите на Гетите (De Reb Get.).
136 стр. 70 (b) во истото дело.

trus Leovadienſis de Origin. Friſior. Lib. 2. cap. 11. inquit enim: " Itaque cum hic *Wiit* „ ducta *Bocchi* (*a*) Cimbrorum Regis filia Cu„ mera in dotem a Socero accepiſſet partem „ unam Cimbricæ Cherſoneſi, quæ nunc Du„ catus Slevicenſis dicitur, pars hæc a novo „ Domino tunc *Wytland*, hoc eſt *Viti terra*, „ & ſubditi ejus *Vitæ*, id eſt, *Wytlanders* dicti „ ſunt, atque ita quidem *Vitæ* fiunt ex *Wyt*, „ in quo nihil eſt abſurdi, cum & aliis pro„ vinciis nomina a Dominis & poſſeſſoribus „ imponi novum non ſit. Ex eodem porro „ nomine *Wyt* vulgari litterarum transpoſitio„ ne *Jute* fiunt." Et paulo ſupra. " In *Friſia* „ ubi ob veterem (*b*) *Herois*, ideſt, *Witæ* me„ moriam nomen ejus celebre, & utrique ſexui „ communiter hactenus uſitatum eſt, qui id „ referunt viri quidem *Wytſe*, fœminæ vero „ *Wyts* populari lingua dicuntur." *Vitas* etiam

(*c*) *Bocchi*. Quidquid ſit de hac hiſtoria ſtatuendum, patet profecto, *Bocchi* & *Viti* nomina Glagolitico Alphabeto contenta, apud Cimbros, antiquiſſimis temporibus obtinuiſſe. De *Teuthobocho* Theutonum Rege hæc Florus Lib. 3. cap. 3. " Cer„ te rex ipſe *Teuthobochus*, quaternos ſenosque „ equos tranſilire ſolitus, vix unum, quum fuge„ ret, aſcendit, proximoque in ſaltu comprehen„ ſus, inſigne ſpectaculum triumphi fuit, quippe „ vir proceritate eximia, ſuper trophæa ſua emi„ nebat."

(*b*) Sclavi *Heroes* etiamnum *Vitezos* a *Vito* appellant.

на Фриси(те)“ кн. 2 гл. 2 (Suffridus Petrus Leovadiensis de Origin Frisior.Lib.2.cap.II), а тој името вели: „И, така, овој Вит откако ја ожени Кумера, ќерката на Бок(а)[137] (filia... Cumera Bocchi Regis Cimbrorum), кралот на Кимбрите, од својот тест во мираз доби еден дел од Кимбрискиот Херсонес (Chimbricae Chersonesi), кој денес се наракува Дукатус Слевикенсис (Ducatus Slevicensis), и овој дел тогаш според новиот господар беше наречен Витланд (Wytland), што значи земја на Вит (Viti terra), а неговите поданици беа наречени Вити (Vitae), што значи Витландерс (Wytlanders), и така некако настанаа Витите од Вит (Vitae fiunt ex Wyt), во што нема ништо бесмислено, бидејќи воопшто не било нешто ново и на другите провинции да им се даваат имиња според новите господари. Понатаму од истото име Вит (Wyt) со просто преметнување на буквите настануваат Јуте (Jute). „И малку погоре вели: „Во Фрисија каде заради древното паметење е останато она негово славно име за Херој (herois) (b)[138], то ест Вит(е) (Witae), и тоа се употребува и за обата пола сè до денес, а тоа така се потврдува што некои мажи се нарекуваат во народниот јазик со името Вице (Wytse), а пак жените со името Виц (Wits)“.

137 стр. 71 (a) (per errorem c) Bocchi. Сè што треба да се потврди за оваа историја, сосема јасно покажува дека имињата Бок и Вит содржани во глаголскиот алфабет, се задржале кај Кимбрите уште од најстаро време. За Теутобок (de Teuthobocho), кралот на Тевтоните ова го кажува Флорус во кн. 3 гл 3: „Самиот крал Теутобокус обично натскокнувал (/прескокнувал) по четири возрасни коњи, и се искачил на еден од коњите кој само што почнал да бега, а тој го фатил, скокнувајќи веднаш до него; и тоа било толку величествен призор на триумф (спектакуларен триумф), и несомнено мажот со исклучителен раст се издигаше над своите трофеи.“

138 стр. 71 (b) Дури и денденес Словените Хероите ги нарекуваат Витези (Vitezos), според името на богот Вит.

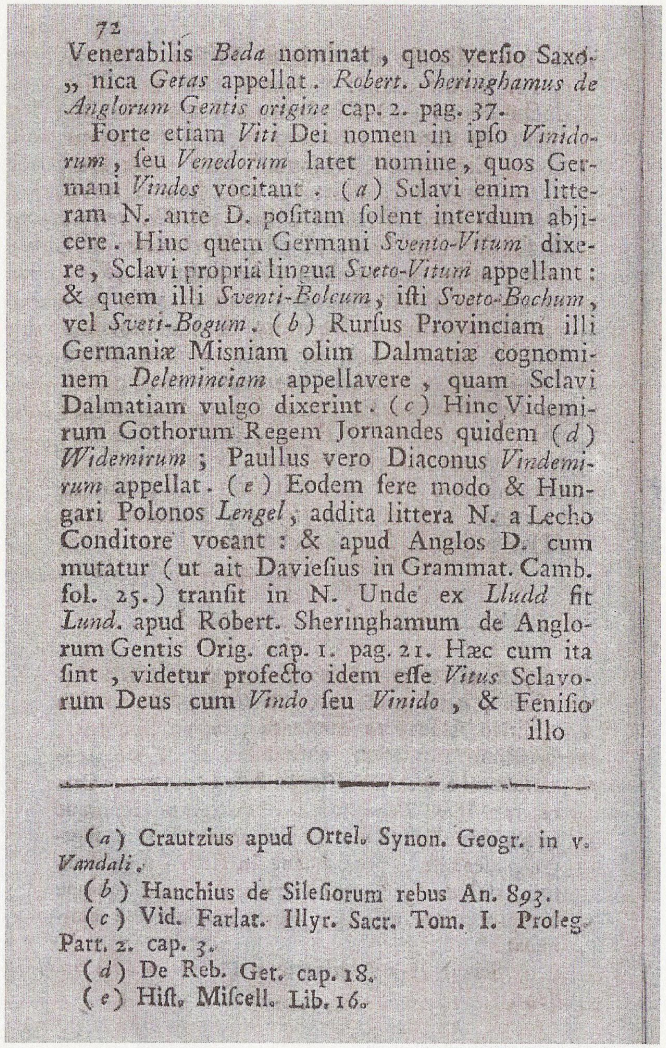

72

Venerabilis *Beda* nominat, quos verſio Saxo-
„ nica *Getas* appellat. *Robert. Sheringhamus de Anglorum Gentis origine* cap. 2. pag. 37.

Forte etiam *Viti* Dei nomen in ipſo *Vinidorum*, ſeu *Venedorum* latet nomine, quos Germani *Vindos* vocitant. (*a*) Sclavi enim litteram N. ante D. poſitam ſolent interdum abjicere. Hinc quem Germani *Svento-Vitum* dixere, Sclavi propria lingua *Sveto-Vitum* appellant: & quem illi *Sventi-Bolcum*, iſti *Sveto-Bochum*, vel *Sveti-Bogum*. (*b*) Rurſus Provinciam illi Germaniæ Misniam olim Dalmatiæ cognominem *Delemineiam* appellavere, quam Sclavi Dalmatiam vulgo dixerint. (*c*) Hinc Videmirum Gothorum Regem Jornandes quidem (*d*) *Widemirum*; Paullus vero Diaconus *Vindemirum* appellat. (*e*) Eodem fere modo & Hungari Polonos *Lengel*, addita littera N. a Lecho Conditore vocant: & apud Anglos D. cum mutatur (ut ait Davieſius in Grammat. Camb. fol. 25.) tranſit in N. Unde ex *Lludd* fit *Lund*. apud Robert. Sheringhamum de Anglorum Gentis Orig. cap. 1. pag. 21. Hæc cum ita ſint, videtur profecto idem eſſe *Vitus* Sclavorum Deus cum *Vindo* ſeu *Vinido*, & Feniſio illo

(*a*) Crautzius apud Ortel. Synon. Geogr. in v. *Vandali*.

(*b*) Hanchius de Sileſiorum rebus An. 893.

(*c*) Vid. Farlat. Illyr. Sacr. Tom. I. Proleg. Part. 2. cap. 3.

(*d*) De Reb. Get. cap. 18.

(*e*) Hiſt. Miſcell. Lib. 16.

Дури и Беда Венерабилис ги именува како Вити (Vitas) оние народи кои во саксонската верзија ги нарекува Гети (Getas) Роберт Шерингамус За потеклото на племето на Англите гл. 2 стр. 37. (Robert. Sheringhamus de Anglorum gentis origine ca[.2. pag.37.)

Исто така по некоја случајност името на богот Вит се крие во самото име на Винидите (nomen Vinidorum) или Венедите (Venedorum), кои што пак Германите си ги викаат Винди (Vindos).a)[139]. А пак кај Словените буквата Н (N) во позиција пред буквата Д (D) обично понекогаш се исфрла. Оттука она што Германите го викале Свенто-Витус (Svento-Vitum), Словените на својот јазик го викаат Свето-Витус (Sveto- Vitum); и она што оние (Германите) го викаат Свенти –Болкум (Sventi- Bolcum), самите (Словени) го викаат Свето-Бокум (Sveto-Bochum) или Свети-Богум (Sveti- Bogum)(b).[140]. Од друга страна оние (Германите) Мисниа (Misniam), провинцијата на Германија, некогаш ја викале Делменкиа (Delmenciam) според прекарот Далмација, која пак Словените обично би ја викале Далмација (c)[141]. Оттука и Видемир, кралот на Готите, Јорнандес(d)[142] го нарекува Уидемир (Widemirum), а пак, Павел Ѓаконот го вика Видемир(e)[143]. Така, речиси на истиот начин и Унгарците, со додавање на буквата Н (N), Полјаците (Polonos) ги нарекуваат Ленгел (Lengel), од основачот Лехус (a Lecho Conditore); а и кај Англите кога се менува Д (D) [како што вели Давиесиј во Граммат. Камб. лист 25 Daviesius in Grammat. Camb. fol. 25] преминува во Н (N). Оттука Лудд (Ludd) станува Лунд (Lund) кај Роберт Шерингам во делото За потеклото на племето на Англите гл.1 стр.21 (Apud Robert. Sheringhamum De Anglorum Gentis Orig. cap.I pag.21). И штом тоа е така, се чини дека е сосема јасно дека е исто Вит- богот на Словените со Виндус или

139 стр.72 (а) Крауциус кај Ортел. Синон Геогр. види под зборот Вандали (Crautzius apud Ortel. Synon. Geogr. in.v. Vandali.

140 стр.72: Hanchius de Silesiorum rebus an. 893.

141 стр.72: (c) Види Farlat. Illyr. Sacr. Tom I Proleg. part 2 cap 3.

142 стр. 72: (d) De Reb. Get. gl. 18.

143 стр.72: (e) Hist. Miscell. Кн. 16.

illo Sclavorum auctore, & inventore *Venedicarum* litterarum, a quo poſtea Sclavi *Vindi*, & *Veneti*, ſeu *Venedi* appellati ſunt,

Piaculum eſt ergo *Hieronymo* Alphabeti *Glagolitici* inventum tribuere. Quid enim tantæ doctrinæ, & ſanctitatis viro indignius, quam ut Alphabetum Sclavonicum dicatur inveniſſe, illudque *Vito* profano Sclavorum numini conſecraſſe? Nil vetat tamen credere, Alphabetum hoc, ipſa etiam Hieronymi ætate apud Sclavorum nationes extitiſſe; quemadmodum & Gothicæ illæ, quas vocant, ſeu *Runicæ* litteræ jam tunc extitiſſe dicuntur. Quis enim credat, Sclavorum populos, qui longe ante Hieronymi tempora inter Romanos Græcosque verſabantur, litteris prorſus, & in univerſum caruiſſe: aut vicinorum, ſociorumque populorum litteras cum religione non adoptaſſe? Quandoquidem „litteras (verba ſunt Cl. Bianconii) „ſemper fuiſſe neceſſe eſt a regnis & Civita„tibus, imo ab humanis convictibus conſtitu„tis: cum ſine illis neque rerum anteactarum „memoria poſſit eſſe, neque præſentium ordo, „neque recta ſucceſſio futurorum. (*a*)

Septimo. Cyrillum, & Methodium Sclavorum Apoſtolos, aut litterarum Sclavonicarum nomina non inveniſſe; aut ſi inveniſſe dicantur, e Sanctorum Albo eſſe expungendos.

Nam quod de Hieronymo dictum eſt, idem etiam de *Cyrillo*, & *Methodio* Sclavorum Apoſto-

(*a*) In Diſſert. de Antiquis litteris Hebræor. pag. 60.

Винидус, и со Фенисиј, оној создател на Словените и пронаоѓач на венедските букви, од кого што потоа Словените се наречени Винди, и Венети, или Венеди.

Значи погрешно би било изнаоѓањето на глаголскиот алфабет да му се припишува на Хиероним. Зашто што би можело се каже дека е понедостојно за еден маж со таква ученост и светост, одошто тоа дека тој го измислил словенскиот алфабет, и дека му го посветил на Вит, едно навистина профано божество на Словените? Сепак со ништо не се забранува да се верува во претпоставката дека овој алфабет постоел кај словенските народи дури и во времето на самиот Хиероним; Впрочем и така се прикажува дека оние букви кои ги викаат готски (готици) или рунски (руници) постоеле уште тогаш. Зашто кој би поверувал дека Словенските народи, кои многу порано пред времето на Хиероним пребивале помеѓу Римјаните и Грците немале воопшто никакво заедничко писмо; или дека не ги присвоиле заедно со верата и буквите на соседните и сојузнички народи? Како и да е „сметам дека од секогаш било нужно да има (да постојат) букви [ова се зборови на Кл Бјанкони] и тие биле оснивани од кралства, држави па дури и од човечки убедувања ; зашто без нив не би можело да се запаметат ниту настаните кои се случиле претходно, ниту пак, да се запише редоследот на сегашните настани, ниту пак правилно да се надоврзат на идните настани (а)[144].

Седмо. Словенските апостоли Кирил и Методиј не ги измислиле имињата на словенските букви, или пак, ако се смета дека тие ги измислиле, тогаш тие нужно би биле изоставени (избришани) од Книгата со житијата на светителите (e sanctorum Albo).

Зашто она што беше речено за Хиероним, истото треба да се однесува и за Кирил и Методиј, словенските апостоли. На тој начин

144 стр. 73: (а) Во Дисретацијата За старите букви на Хебреите стр. 60.

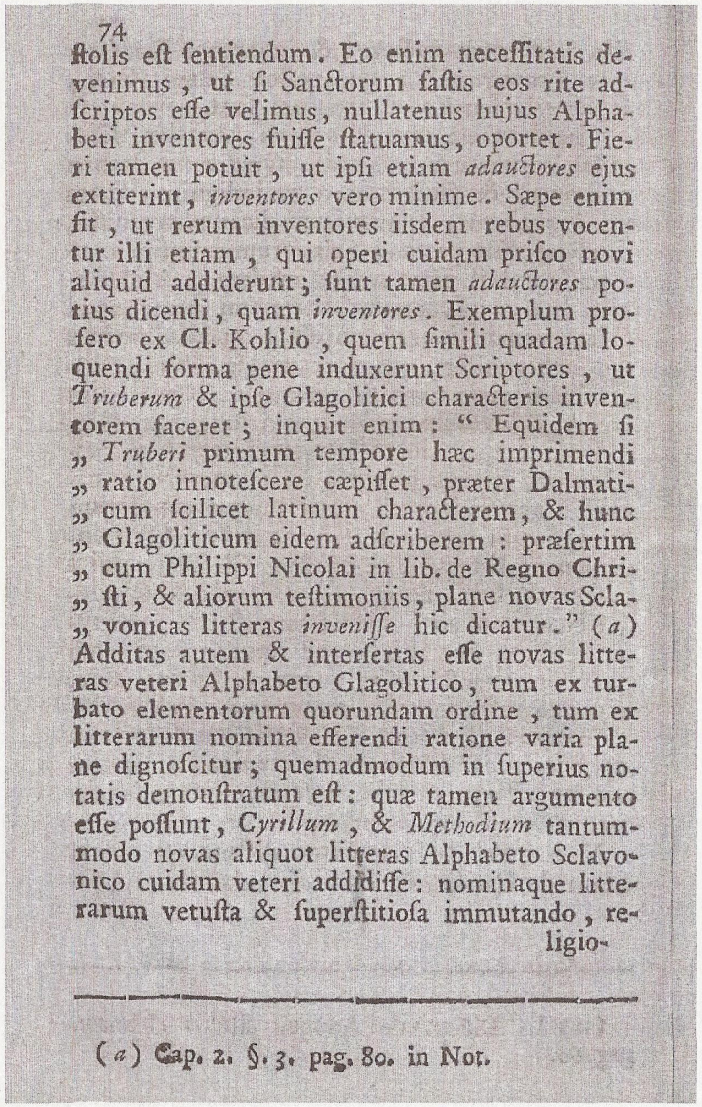

74

ſtolis eſt ſentiendum. Eo enim neceſſitatis devenimus, ut ſi Sanctorum faſtis eos rite adſcriptos eſſe velimus, nullatenus hujus Alphabeti inventores fuiſſe ſtatuamus, oportet. Fieri tamen potuit, ut ipſi etiam *adauctores* ejus extiterint, *inventores* vero minime. Sæpe enim fit, ut rerum inventores iisdem rebus vocentur illi etiam, qui operi cuidam priſco novi aliquid addiderunt; ſunt tamen *adauctores* potius dicendi, quam *inventores*. Exemplum profero ex Cl. Kohlio, quem ſimili quadam loquendi forma pene induxerunt Scriptores, ut *Truberum* & ipſe Glagolitici characteris inventorem faceret; inquit enim: " Equidem ſi „ *Truberi* primum tempore hæc imprimendi „ ratio innoteſcere cæpiſſet, præter Dalmati„ cum ſcilicet latinum characterem, & hunc „ Glagoliticum eidem adſcriberem: præſertim „ cum Philippi Nicolai in lib. de Regno Chri„ ſti, & aliorum teſtimoniis, plane novas Scla„ vonicas litteras *inveniſſe* hic dicatur." (*a*) Additas autem & interſertas eſſe novas litteras veteri Alphabeto Glagolitico, tum ex turbato elementorum quorundam ordine, tum ex litterarum nomina efferendi ratione varia plane dignoſcitur; quemadmodum in ſuperius notatis demonſtratum eſt: quæ tamen argumento eſſe poſſunt, *Cyrillum*, & *Methodium* tantummodo novas aliquot litteras Alphabeto Sclavonico cuidam veteri addidiſſe: nominaque litterarum vetuſta & ſuperſtitioſa immutando, religio-

(*a*) Cap. 2. §. 3. pag. 80. in Not.

доаѓаме до онаа нужна претпоставка дека ако би сакале тие да бидат впишани во обредот на празниците на Светците, тогаш треба да потврдиме дека тие никако не се изнаоѓачи (inventores) на овој алфабет. Но сепак, може да се случило тие да биле негови додатни поправачи (adauctores), но никако и изнаоѓачи (inventores). Зашто често се случува како изумители на нешто, врз основа на истото нешто да бидат исто така наречени дури и оние, кои на стариот труд додале само нешто ново; А тие, сепак поскоро треба да бидат наречени редактори (adauctores), отколку изнаоѓачи (inventores). Изнесувам еден пример од Кл. Кохлиј што во некоја речиси сосема слична форма на говорење го прикажуваат писателите, онака како што тоа го прави и самиот тој (Кохлиј) кој го смета Трубер за изнаоѓач на словенските букви; „Доколку воопшто овој начин на цртање букви започнал да се бележи најпрвин во времето на Трубер, тогаш, покрај далматскиот, односно латинскиот начин на пишување на буквите, јас на истиот би му го припишал и глаголскиот начин на пишување на буквите; особено поради тоа што во Книгата на Филип Николај „За царството Христово", и според сведоштвата на другите писатели се кажува дека овој измислил сосема нови словенски букви";(а)[145] и дека потоа биле додадени и вметнати нови букви во стариот глаголски алфабет, па така, што од размешаниот редослед на нивните елементи, а и поради проширувањето, тие сосема поинаку се разпознаваат при нивното рецитирање, а тоа на некој начин е покажано во белешките погоре. Тие (елементи?) сепак би можеле да послужат како аргумент дека Кирил и Методиј само додале некои нови букви на некој си стар словенски алфабет: и наполно заменувајќи ги старите и паганси имиња на буквите, тие исто така биле внимателни и кон верата. Понатаму може да се верува дека самиот овој

145 Гл.2 § 3 стр. 80 во Бел.

ligioni etiam caviſſe. Porro hoc ipſum Alphabetum ita a *Cyrillo*, & *Methodio* emendatum, credibile eſt, SS. Viros Græcis etiam formis juxta *duplicem* Eccleſiarum *Græcæ* & *Latinæ* Ritum ſcriptitaſſe: unde & *duplex* ſcribendi forma proceſſerit, altera quidem ad *Græcam* accedens pro Sclavis *Bulgaris* & *Serblis* Græcorum propinquis; altera vero *Runicæ* ſimilis pro Sclavis *Moravis* & *Dalmatis*, Gentium Gothicarum agnatis, Latinarumque conterminis. Cæterum quidquid ſit ſuper hoc negotio ſtatuendum, orationis vela contrahentes, plus ultra vaſto hoc in gurgite navigare, illis, quibus *robur* & *æs* triplex circa pectus eſt, barbarica loca perluſtrandi, libenter concedimus: Sitque ſatis *Cadmi nigellas filias* (*a*) longis erroribus actas, atque

(*a*) Auſon. Ep. 4. v. 72. Sic ego *Runas* cum Auſonio vocito. *Runæ* enim non a Germanico *Ryn*, arare, dictæ eſſe videntur, quod vulgo creditur; ſed potius a Sclavonica voce *Ruino*, quæ *nigrum* colorem ſignificat. Quare & in pervetuſtis Sclavorum Carminibus *Ruino vino* nigrum vinum dicitur: & lignum capillis nigro colore tingendis aptum Græci Pῆς, Sclavi *Rui*, & *Rugg* appellant, Dioſcor. Lib. 1. " Decoctum capillos nigrificat. " Itali *Scodano* & *Cotano* vocant apud Matthiol. in Not. Plinius quoque *Cotinum* ad colorum uſum inſignem eſſe tradit. Inquit enim Lib. 16. cap. 18. " Eſt & in „ Apennino frutex, qui vocatur *Cotinus* ad linea„ menta modo, conchylii colore inſignis. " Denique *Magas* illas mulieres, quas Jornandes de Reb. Get.

алфабет бил така поправен од Кирил и Методиј, и дека светите мажи при двојниот обред на Црквите, на Грчката и на Латинската, дури пишувале и со форми (варијанти?): оттука произлегла двојната форма на пишување:- едната која пристапила кон Грчката (црква) и служела за Словените Бугари и Серб(л)и, најблиските до Грците; а другата пак, слична на Руницата (рунското писмо) била наменета за моравските и далматските Словени кои биле (по)сродни на Готските племиња и соседи на Латините.

Сè друго што треба да се востанови над оваа задача (обврска), ние, спуштајќи ги платната на едрото во нашево говорење, со задоволство тоа им ги препуштаме на оние кои околу срцето имаат цврстина тројно обвиена со бронза, па нека отпловат и многу подалеку во оваа пуста бездна, за да ги расветлат варварските предели: и нека им послужи како сосема доволен примерот со црномурестите ќерки на Кадмо (а)[146] кои биле водени во далечните

146 стр. 75-6: (а) Аусониј Писмо 4 стих. 72 (Auson Ep. 4. v. 72). И јас така како и Аусониј си ги викам Руните. Значи изгледа дека Руните не се наречени според германскиот збор рин (Ryn) – да ораш, како што обично се верува, но поскоро би ги именувал според словенскиот збор Руино (Ruino) што означува црна боја; Затоа и во прастарите словенски песни се пее Руино вино (Ruino vino) - црно вино; И Грците дрвото погодно за боење на косите со црна боја го викале Рус (Ρους), а Словените Руи (Rui) и Руг (Rugg), Диоскор во кн. 1 (Dioscor. Lib 1) вели "превриената вода ги поцрнува косите". Италите пак тоа го викаат Скодано (Scodano) и Котано (Cotano) кај Матиол во Белешките (Matthiol. In Not.). Плиниј пак, раскажува дека Котинум-от (Cotinum) бил употребуван за да се добие сјајна боја. Тој имено во кн. 16 гл. 18 вели: "Во Апенините има еден плод, кој се вика Котинус (Cotinus) и кој е извонреден за исцртување линии и за пурпурна боја.". И најпосле Магите (Magas), оние жени кои што Јорнандес во делото За обичаите на Гетите ги нарекува Алиорунас (Aliorunas) или Алрунас (Alrunas) според словенскиот или според пунскиот јазик, можеме да ги протолкуваме како свештенички на црниот бог. Зашто кај Геснер Хал (Hal) на пунски јазик значи Бог, а кај Словените тоа значи Зол бог или Ѓавол; и ако на ова му се додаде Руна (Runa) или Руина (Ruina),

atque ſub variis latitantes formis dudum ignotas, noſtris denique indiciis, ut ſperamus, proditas, ex Adriæ *Melanchlænis* ultra *Cimmerias tenebras* ad Sarmatas noſtros, quibus eas enixe commendamus, & Hyperboreos γυνεκοκρατουμένους reduxiſſe; ubi ut olim ultimus Scythi-

---

Get. *Aliorunas*, ſeu *Alrunas* vocat ex Sclavonica lingua & Punica, *Dei nigri* Sacerdotes interpretari poſſumus. *Hal* enim Punica lingua *Deum* apud Gesnerum, Sclavis *Deum malum*, ſeu Diabolum, ſonat; cui additum *Runa*, vel *Ruina*, *Aliorunas* Dei Nigri, ſeu Demonis mali, & Diaboli Sacerdotes eas fuiſſe demonſtrat. Philippus a Turre in Diſſert. *de Beleno*, Deum *Nigrum* a Sclavis alio quoque homine *Zernobog* appellari ſcribit; *Album* vero Deum ab iisdem propria lingua *Belenum* vocari. Inquit enim: " Inde Tibalenum eundem eſſe ajunt, quem „ Sclavi *Zernobock*, ſeu *Nigrum Deum* appellant, „ teſte Helmoldo Lib. 1. Chron. Sclavorum cap. 53. „ Noſtri quoque Sclavi Montana Forojulii, qua „ Carniolam ſpectant, incolentes, adhuc eodem pla„ ne vocabulo utuntur; *Zarne* quippe iis eſt Ni„ ger, *Boch* Deus. Præterea & Vandalos adhi„ buiſſe ea nomina reperio. Nam Deum malum „ appellabant *Zerne-buck*; bonum vero *Bel-buk*: „ erat enim illis *Bel* Albus, *Zerne* Niger, & *Bok* „ Deus ..... Patet hinc, Belenum cultum fuiſſe „ potiſſimum in Armorica Provincia Galliæ ad Ocea„ num, in qua Bojocaſſis Urbs ſita erat, ex Va„ leſio in notitia Galliarum, & Pithæo, qui hoc „ idem obſervat, exponens recitatos verſus Auſo-

„ nii

скитања и одамна криејќи се под разни форми, тие најпосле станале неподатни за нашите докази, а како што се надеваме, тие се појавиле од кај Меланхлените на Адрија, и преку темните предели на Кимерите стигнале до нашите Сармати. Ете, ним им препорачуваме да се погрижат повторно нив да ги ги доведат назад до Хиперборејците γυνεκοκρατουμένους(?) ; и како што таму

се покажува дека тие Алиоруните (Aliorunas) биле свештенички на Црниот бог, или на злиот демон, или на Ѓаволот. Филипус од Турис (Philippus a Turre) во дисертацијата За Белено (De Beleno) пишува дека Црниот Бог од Словените се нарекувал и со некое друго име – Зернобог (Zernobock); а пак белиот Бог од истите на нивниот сопствен јазик се нарекувал Беленус (Belenum). Тој имено вели: "Оттука велат дека Тибаленум (Tibalenum) е истиот (бог), когошто Словените го нарекуваат Зернобок или Црн Бог, според сведоштовото на Хелмолд Кн1. Хрон. на Словените гл. 53. И нашите Словени кои ги населуваат горските предели Форојулии (Foroiulii), кои гледаат кон Карниола (Carniolam), се служат речиси со истиот збор; па така зборот Зарне (Zarne) ним им е Црн, а зборот Бок (Boch)- Бог. Покрај ова откривам дека и Вандалите ги употребувале тие имиња.

Имено Злиот Бог тие го нарекуваа Зерне-бук (Zerne-buck), а пак, добриот бог - Бел-бук (Bel-buk); зашто кај нив зборот Албус (Albus) значеше Бел (Bel), зборот Зерне(Zerne) – црн (Niger) и зборот Бок (Bok)- бог (deus). .... Оттука е јасно дека култот на богот Белен (Belenum cultum) преовладувал во Арморската провинција на Галија кај Океанот, во која беше сместен и градот Бојокасис (Bojocassis), според Валесиј (ex Valesio) во забелешките на Галите и според Питеј (et ex Pithaeo) кој истото ова го согледува.

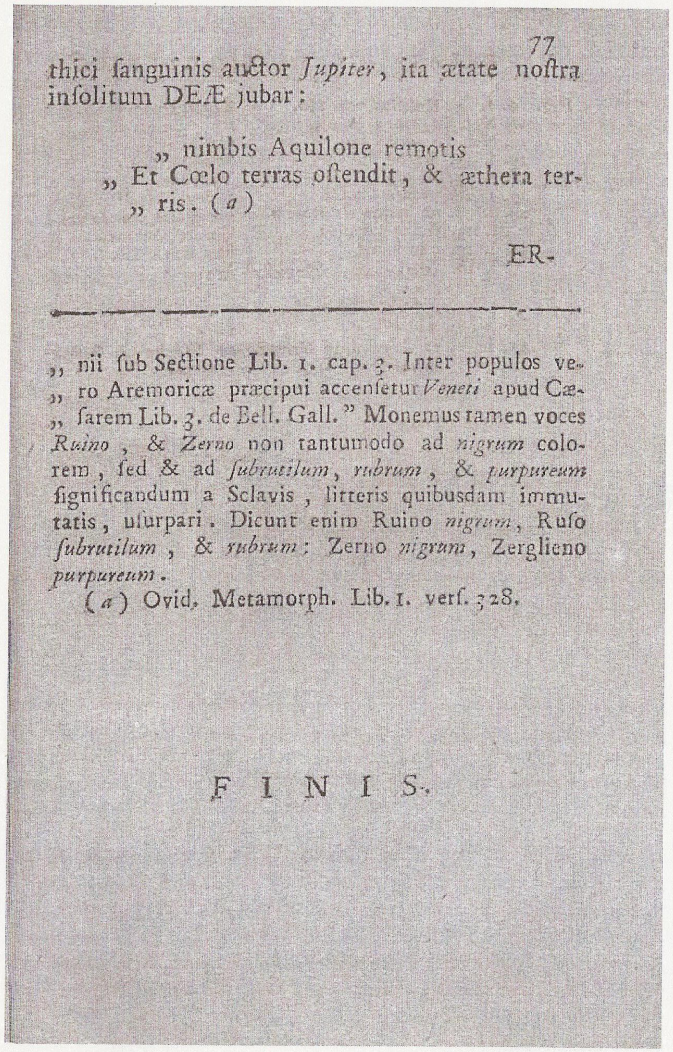

77

thici ſanguinis auctor *Jupiter*, ita ætate noſtra inſolitum DEÆ jubar:

„ nimbis Aquilone remotis
„ Et Cœlo terras oſtendit, & æthera ter-
„ ris. (*a*)

ER-

„ nii ſub Sectione Lib. 1. cap. 3. Inter populos ve-
„ ro Aremoricæ præcipui accenſetur *Veneti* apud Cæ-
„ ſarem Lib. 3. de Bell. Gall." Monemus tamen voces *Ruino*, & *Zerno* non tantumodo ad *nigrum* colorem, ſed & ad *ſubrutilum*, *rubrum*, & *purpureum* ſignificandum a Sclavis, litteris quibusdam immutatis, uſurpari. Dicunt enim Ruino *nigrum*, Ruſo *ſubrutilum*, & *rubrum*: Zerno *nigrum*, Zerglieno *purpureum*.

(*a*) Ovid. Metamorph. Lib. 1. verſ. 328.

FINIS.

некогаш бил Јупитер, првобитниот создател на скитската крв, така во нашево доба невообичаен е сјајот на БОЖИЦАТА која:

„Ги отстрани облаците од Аквилона
и на небото му ја покажа земјата,
а етерот ѝ го покажа на земјата".(а)[147]

КРАЈ

147 стр 77: (а) Овидиј, Метаморфози книга 1 ст. 328.

NOÌ RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed Approvazione del *P. F. Filippo Roſa Lanzi* Inquiſitor Generale del Santo Officio di *Venezia* nel Libro intitolato: *In Originem & Hiſtoriam Alphabeti Sclavonici Glagolitici vulgo Hieronymiani Diſquiſitio &c. a Clemente Grubiſſichio Studioſis propoſita &c. MS.* non v' eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Principi, e buoni coſtumi concediamo Licenza a *Gio. Battiſta Paſquali* Stampator *di Venezia* che poſſi eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 11. Aprile 1766.

(Angelo Contarini Procur. Riff.
(Andrea Tron Cav. Riff.
(Girolamo Grimani Riff.

Regiſtrato in Libro a Carte 272. al Num. 1713.

Davidde Marcheſini Segr.

НИЕ, РЕВИЗОРИТЕ
од Студиото на Падова.

Со довербата за ревизија и потврда, дадена од П.Ф. Филипо Роса Манци, главниот инквизитор на Светата канцеларија во Венеција, откако видовме дека ракопис от на книгата со наслов: In Originem et Historiam alphabeti Sclavonici Glagolitici vulgo Hieronymiani disquisition et c.предложена во ракопис од Клеменс Грубишич до проучувачите, нема ниту една изјава што е во спротивност на Светата католичка вера и подеднакво според изјавата за согласност на нашиот секретар дека нема ништо што се спротиставува на начелата на добриот морал, му даваме дозвола на Јовани Батиста Паскали, печатар од Венеција да може да биде отпечатена книгата, почитувајќи ги нормите предвидени за печатење и да ги претстави соодветните отпечатени копии во јавните библиотеки и книжарници во Венеција и Падова.
Дадено на 11 април 1766 година

(Анџело Контарини, ополномоштен ревизор
(Андреа Гримини, почесен ревизор
(Гироламо Гримани, ревизор

Заведено во регистарската книга 272 под бр. 1713.
Од Давиде Марчесини, секретар.